

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Pracoviště Orální historie a Soudobých dějin

Historické vědy • Orální historie – Soudobé dějiny

Bc. Hana Doležalová

**Město Jílové u Děčína po roce 1945:
Odsun a osídlení v příbězích jeho obyvatel**

**History of the city Jílové near Děčín after 1945:
Transfer and Settlement in the Narratives of Its Inhabitants**

Diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Jaroslav Vaňous

Praha 2014

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem předloženou diplomovou práci na téma *Město Jílové u Děčína po roce 1945: Odsun a osídlení v příbězích jeho obyvatel* vypracovala samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro vzdělávací a vědecké účely.

V Praze dne 25. června 2014

.....

Bc. Hana Doležalová

Poděkování

Tato práce vznikla zejména díky vzpomínkám obyvatel Jílového, kteří ochotně vyprávěli o svém životě v poválečných letech. Ráda bych poděkovala Haně Petráskové, své babičce, která mi dala první rozhovor a pomohla mi při kontaktování ostatních pamětníků. Velmi děkuji za poskytnuté rozhovory Janě Kopsové, Erice Locklové, Oldřišce Honzíkové, Marii Docenkové a Bohumilu Grulichovi. Dále děkuji zaměstnancům Státního okresního archivu v Děčíně, kteří mi trpělivě poskytovali pomoc při orientaci v archivních fondech a paní Petře Nedvědové, která mi zpřístupnila dochované kroniky města Jílového. V neposlední řadě patří poděkování vedoucímu této práce panu Mgr. et Mgr. Jaroslavu Vaňousovi. Toto poděkování bych ráda uzavřela vyjádřením díky své rodině a blízkým za jejich podporu během studia.

Abstrakt

Tato práce se snaží popsat rozporuplné období poválečných dějin v Jílovém u Děčína a v klíčových kapitolách zpracovat téma odsunu Němců z města a následné osídlení českými obyvateli. Cílem práce je reflektovat období národnostní výměny v Jílovém a v neposlední řadě poskytnout mikrohistorický pohled na vývoj událostí v malém pohraničním městě s ohledem na konkrétní životní příběhy. Předkládaná práce vychází z dostupných archivních materiálů i literatury a při její tvorbě byla použita metoda orální historie. V této práci je zprostředkováno 6 životních příběhů obyvatel Jílového u Děčína, kteří svým vyprávění mapují klíčová témata výzkumu i tzv. „malé dějiny“ každodenního života v poválečné době.

Klíčová slova

odsun Němců, osídlení, poválečné období, Sudety, mikrohistorie, orální historie

Abstract

This thesis considers a difficult period of the post-war period of history in Jílové near Děčín. The main chapters of this work deal with the themes of transfer of Germans from the city and with the following event of settlement of new inhabitants. The aim of this thesis is to reflect the period of the national migration in Jílové. Last but not least this work aims to reveal micro-historical view on a process of key events in a small city considering individual life stories. Submitted thesis is based on available archive materials and literature. At the same time there was applied a method of oral history. In the following chapters there are introduced 6 life stories of inhabitants of Jílové who helped with their narrations to describe the key themes of this research as well as “small history” of everyday life in the post-war era.

Keywords

transfer of Germans, settlement, post-war era, Sudetenland, micro-history, oral history

Obsah

Úvodem	1
Zhodnocení literatury	2
Zhodnocení pramenů	5
Metodologie	6
I. Charakteristika zkoumaného tématu	10
I. 1. Realizované rozhovory a stručná biografie narátorů	10
I. 2. Seznámení s městem a jeho historií	22
II. Konec 2. světové války a vzpomínky na ni	28
II. 1. Válečné dění v Jílovém	28
II. 2. Konec války a květnové události v Jílovém	32
III. Jílové v době neklidné a „Divoký odsun“	36
III. 1. Cesta k odsunutí německé menšiny po válce	36
II. 2. Jílovský „Divoký odsun“	40
IV. Konečná fáze odsunu	50
IV. 1. Organizovaný odsun	50
VI. 2. Co s těmi, kteří zůstali? „Rozptyl“ Němců	56
V. Realizace osídlovacího plánu	59
V. 1. Plán poválečného osídlení pohraničí	59
V. 2. Zemědělské osídlení v Jílovém	62
V. 3. Nezemědělské osídlení v Jílovém	64
VI. Příchod nových obyvatel a každodenní život ve městě	73
VI. 1. Odkud přišli? Vzpomínky na osídlování Jílového	73
VI. 2. Bezpečnostní situace ve městě	77
VI. 3. Kulturně společenské vyžití a obnova školství	79
Závěrem	86
Seznam použitých zkratk	97

Seznam příloh.....	98
---------------------------	-----------

Úvodem

Tato diplomová práce se tematicky věnuje odsunu Němců a následnému osídlení novými českými obyvateli v malém městě na severu Čech, v Jílovém u Děčína. Časově se práce vztahuje k období tzv. třetí Československé republiky (1945 – 1948), které je rozšířeno o krátký úvod o konci druhé světové války s lehkým přesahem do období 50. let. Cílem práce je poskytnout mikrohistorický pohled na rozporuplná témata odsunu a osídlení a popsat je s ohledem na individuální životní příběhy jílovských pamětníků zapojených do orálně historického výzkumu.

Motivací pro napsání této diplomové práce byla především zkušenost z bádání k mé bakalářské práci *„Odsun Němců z Jílového u Děčína v letech 1945 – 1948“*¹, na kterou v tomto výzkumu částečně navazuji. Při psaní bakalářské práce jsem se setkala s nedostatkem dochovaných archivních materiálů, které by se k danému období a vybranému tématu vztahovaly. V této diplomové práci jsem se proto rozhodla aplikovat novou výzkumnou metodu orální historie, založenou na sběru a interpretaci rozhovorů s pamětníky poválečného období v Jílovém. Zejména díky realizovaným rozhovorům jsem zároveň mohla rozšířit téma práce o problematiku osídlování města novými obyvateli. Informace jsem dále porovnávala s dochovanými archivními materiály a zápisy v kronikách, které společně s nahranými rozhovory pomohly vyplnit bílá místa v historii Jílového.

Diplomová práce je rozdělena do šesti základních kapitol. V kapitole I. jsem si dala za cíl blíže představit zkoumané téma, jednak z pohledu uskutečněných rozhovorů a představení jednotlivých životních příběhů a za druhé z pohledu charakteristiky města Jílového a jeho historie. Pro pochopní širších souvislostí vývoje města v poválečném období 1945 – 1948 je v této části stručně popsána historie města od jeho založení do roku 1918 a o něco podrobněji je představeno meziválečné období, které se velkou měrou podílelo na radikalizaci vztahů mezi českými a německými obyvateli. Kapitola II. se pak samostatně soustřeďuje na konec druhé světové války ve městě a uvádí první vzpomínky pamětníků.

---

¹ Hana, DOLEŽALOVÁ, *Odsun Němců z Jílového u Děčína v letech 1945 – 1948*, Ústí nad Labem, 2011. bakalářská práce (Bc.). Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, Filozofická fakulta.

Následující III. kapitola se věnuje neklidným událostem tzv. „divokého“ odsunu. Na začátku kapitoly je stručně popsán obecný postoj vůči německé menšině, který vedl k rozhodnutí k jejímu odsunu z Československa. „Divoký odsun“ v Jílovém je rekonstruován nejen na základě poznatků z dochovaných písemných materiálů, ale především na představení unikátních vzpomínek pamětnice Eriky Locklové, která toto nepříjemné období v Jílovém prožila. Navazující IV. kapitola popisuje organizovaný odsun z města, který spolu s „rozptylem“ Němců do vnitrozemí definitivně uzavřel dveře za historickou tradicí německé menšiny v Jílovém.

Kapitola V. nejprve obecně představuje plán osídlení pohraničí a charakterizuje legislativně právní postupy státních orgánů v jeho realizaci. Ve větší části textu této kapitoly se pak snažím popsat praktický proces osídlování Jílového. Osídlování je v této kapitole rozděleno podle dobového chápání na zemědělské a nezemědělské, ovšem je nutné brát zřetel na souběžnost obou procesů, které probíhaly současně. Poslední VI. kapitola završuje proces osídlení Jílového a v první kratší části shrnuje, odkud a proč osídlenci do Jílového přicházeli a představuje vzpomínky nově příchozích obyvatel na tuto dobu. V závěrečné části jsou prezentována témata z oblasti každodenního života ve městě, která utvářela dobový kontext osídlení. Tato poslední část má ilustrovat, jak se noví obyvatelé s městem postupně sžili, a to na základě následujících tematických okruhů: bezpečnostní situace a atmosféra strachu, vzkříšení kulturně-spoločenského života a obnova školství.

Zhodnocení literatury

Téma odsunu Němců z Československa a osídlení pohraničních oblastí po druhé světové válce je v českém prostředí poměrně bohatě zpracováno a výchozí literatura věnující se této problematice je tak poměrně četná. Ačkoliv je tato práce zaměřena na konkrétní případ Jílového, snažila jsem se vtělit do jednotlivých kapitol velké dějiny i regionální pohled na danou problematiku.

V obecnější rovině jsem vycházela z historických studií předního badatele období let 1945-1948 v Československu, historika Karla Kaplana, který se zasloužil o dnes již velmi známé práce *„Československo v letech 1945-1948“*² a *„Pravda o*

---

² Karel KAPLAN, *Československo 1945-1948*, Praha 1990.

Československu 1945-1948“³, které poskytují ucelené informace o zkoumaném časovém období třetí republiky. K otázce vývoje česko-německých vztahů, který vedl k rozhodnutí vysídlit Němce z Československa, mi byla nápomocná díla německých historiků Johanna Wolfganga Brügela „Češi a Němci 1939-1946,“⁴ a Volkera Zimmermanna „Sudetští Němci v nacistickém státě. Politika a nálada obyvatelstva v říšské župě Sudety (1938-1945)“⁵ a také kniha Detlefa Brandese „Cesta k vyhnání 1938-1945.“⁶

Jedním z nejvýznamnějších českých historiků, kteří se zaměřují na téma odsunu Němců z Československa, je Tomáš Staněk, jehož úctu vzbuzující publikace podrobně mapují stěžejní události poválečného vysídlení německé menšiny. Jmenovitě můžeme připomenout knihu „Odsun Němců z Československa 1945-1947“⁷ nebo titul „Perzekuce 1945“⁸ a další.⁹

Komplexní publikace shrnující přehled dosavadního výzkumu k nucenému vysídlení Němců je monumentální dílo dvojice historiků Adriana von Arburga a již zmíněného Tomáše Staňka: „Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951“¹⁰. V uvedené předmluvě autoři přehledně shrnují dosavadní stav výzkumu a v dalších edičních dílech zpřístupňují dokumenty z českých archivů. Toto dílo je postupně vydáváno od podzimu roku 2010 a má obsahovat celkem šest dílů. Já jsem čerpala informace především z edice dílu II/1, který vyšel na počátku roku 2011.

---

³ Karel KAPLAN, *Pravda o Československu 1945-1948*, Praha 1990.

⁴ Johann Wolfgang BRÜGEL, *Češi a Němci 1939-1946*, Praha 2008.

⁵ Volker ZIMMERMANN, *Sudetští Němci v nacistickém státě. Politika a nálada obyvatelstva v říšské župě Sudety (1938-1945)*. Praha 2001.

⁶ Detlef BRANDES, *Cesta k vyhnání 1938-1945*, Praha 2000.

⁷ Tomáš STANĚK, *Odsun Němců z Československa 1945-1947*, Praha 1991.

⁸ TÝŽ, *Perzekuce tzv. státně nespolehlivého obyvatelstva v českých zemích (mimo tábory a věznice) v květnu-srpnu 1945*, Praha 1991.

⁹ TÝŽ *Tábory v českých zemích 1945-1948*, Šenov u Ostravy 1996, Tentýž; *Poválečné „excesy“ v českých zemích a jejich vyšetřování*, Praha 2005.

¹⁰ ARBURG, Adrian von – STANĚK, Tomáš (ed.): *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951: Dokumenty z českých archivů*, Úvod k edici. I. díl, 1. svazek, Středokluky 2010. Dále: *Srpen/září – prosinec 1945: Příprava organizovaného odsunu a postup osídlování*. Díl II. 2. svazek Středokluky 2011 a dále *Duben – srpen/září 1945: „Divoký odsun“ a počátky osídlování*. Díl II. 1. svazek Středokluky 2011.

Problematika osídlování pohraničních oblasti po roce 1945 je podrobně představena v knize „*Nové osídlení pohraničí českých zemí po druhé světové válce*“¹¹ od trojice autorů Františka Čapky, Lubomíra Slezáka a Jaroslava Vaculíka, která uceleně shrnuje vývoj osídlovacího procesu a jedná se podle mého názoru o zatím nejlepší historickou studii na toto téma.

V regionálním měřítku jsem neopomenula práci Zdeňka Radvanovského „*Konec česko-německého soužití v ústecké oblasti 1945-1948*“¹² která svým širokým regionálním záběrem bezpečně mapuje odsun Němců ze severních Čech a připomíná klíčové momenty utváření orgánů státní správy v pohraničí, ale věnuje se i počátku osídlování ústeckého regionu. Nejnovější publikací, která se zaměřuje z velké části na postup československých státních orgánů vůči menšinám v poválečné době je kniha Matěje Spurného „*Nejsou jako my*“¹³, která shrnuje také poznatky o procesu osídlování pohraničí, ale uvádí i kapitoly, které popisují soužití Čechů a Němců v pohraničí ve zkoumaném období.

V souvislosti s místní příbuzností tématu jsem velmi ocenila povedenou publikaci Tomáše Hradeckého „*Poválečné Děčínsko 1945-1948*“¹⁴, která vychází z autorovy stejnojmenné diplomové práce. V této knize se můžeme seznámit s odsunem Němců z Děčína, s průběhem konfiskací německého majetku nebo s obnovou kulturních a školských institucí v poválečném období. V práci naopak úplně chybí téma osídlování a zcela vynechána je činnost děčínské osídlovací komise, kterou jsem ve své práci zohlednila. Další inspirativní publikací věnující se historicko-sociologickému výzkumu osídlování pohraničí v regionu je studie Quida Kastnera „*Osídlování českého pohraničí od května 1945 (na příkladu vybraných obcí Litoměřicka)*“¹⁵, která přinesla unikátní výsledky sociologického šetření ve zkoumaných místech. Drobnějším střípkem do mozaiky regionálních dějin je také například kniha „*Rabštejnské údolí*“¹⁶ od Petra Jozy, která čtenářům přibližuje historii

---

¹¹ ČAPKA, F., SLEZÁK, L., VACULÍK, J., *Nové osídlení pohraničí českých zemí po druhé světové válce*, Brno 2005.

¹² Zdeněk RADVANOVSKÝ, *Konec česko-německého soužití v ústecké oblasti 1945-1948*, Ústí nad Labem 1997.

¹³ Matěj SPURNÝ, *Nejsou jako my. Česká společnost a menšiny v pohraničí (1945-1960)*, Antikomplex, Praha 2011,

¹⁴ Tomáš HRADECKÝ, *Poválečné Děčínsko 1945-1948*, Ústí nad Orlicí 2010.

¹⁵ Quido, KASTNER, *Osídlování českého pohraničí od května 1945 : Historická analýza doplněna kvalitativní sociologickou sondou*, Praha 1996.

¹⁶ Petr JOZA, *Rabštejnské údolí*, Děčín 2002.

bývalého koncentračního tábora Rabštejn, který byl v poválečném období zařízen jako internační tábor pro trestané Němce.

Pokud se jedná o literaturu konkrétně zaměřenou na Jílové u Děčína, můžeme nalézt především drobné příspěvky k jeho vzdálené minulosti v podobě krátkých článků v tisku a časopisech.¹⁷ Obecně informují o historii města zejména starší publikace německých autorů jako např. kniha Franze Fockeho *„Aus Dem Aeltesten Geschichts-Gebiete Deutsch-Boehmens: Eine Geschichtliche Durchforschung Des Elbe- Und Eulau-Thales Sammt Umgebung,“*¹⁸ nebo kniha Alfreda Herra *„Heimatkreis Tetschen-Bodenbach. Städte und Gemeinden.“*¹⁹

Zhodnocení pramenů

Základní archivní materiály, z kterých budu v této práci vycházet, jsou především písemné dokumenty uložené ve Státním okresním archivu v Děčíně (dále SOkA Děčín). Obecné informace k poválečnému dění na okresní úrovni jsou k nalezení ve fondu Okresního národního výboru Děčín 1945-1960 (dále ONV). Bohužel už v tomto fondu jsem se poprvé setkala s částečnou torzovitostí některých dokumentů. Velmi poškozené byly archivní dokumenty, které se vztahovaly k zasedání ONV v Děčíně v 40. a 50. letech. Největší mezery jsou pak v materiálech týkajících se konfiskace, zavedení národních správ a osídlování Děčínska. Podstatná část fondu ONV, která se zaměřuje na činnost děčínské osídlovací komise, byla v roce 2001 zachráněna z budovy odboru životního prostředí v Děčíně, který neměl o existenci těchto materiálu ani tušení. Materiál fondu byl uložen v krabicích na půdě, kam zatékalo a písemnosti se našly až při bourání garáží. V důsledku toho byla asi třetina písemností zničena zatékající vodou a nešetrným zacházením při vyklízení garáží.²⁰ Studium těchto materiálů je tedy značně nepříjemné, nejen částečnou chybějícími písemnostmi, ale i fyzickým stavem dokumentů.

Neméně důležitým fondem pro studium zvoleného tématu se stal fond Městského národního výboru Jílové 1945-1990 (dále MNV). Také v tomto fondu jsou

---

¹⁷ Například: MF Dnes, 6. 8. 2004, B/4, Otto CHMELÍK, *Do Čech už jezdí jen na návštěvu*. A dále: Petr JOZA: *Podmokelský sochař Fritz Tampe a osud jeho děl*, Děčínské vlastivědné zprávy č. 2, ročník 9, Děčín 1999.

¹⁸ Franz FOCKE, *Aus Dem Aeltesten Geschichts-Gebiete Deutsch-Boehmens: Eine Geschichtliche Durchforschung Des Elbe- Und Eulau-Thales Sammt Umgebung*, I – III., Warnsdorf 1889.

¹⁹ Alfred HERR, *Heimatkreis Tetschen-Bodenbach. Städte und Gemeinden*, druhé vydání, Praha 1993.

²⁰ František CVRK, Inventář Osídlovací komise ministerstva zemědělství Děčín, Národní pozemkový fond – úřadovna Děčín 1946 – 1950, i.č. 341, JAF 1358, 2001.

dochované materiály značně mezerovité. V roce 1957 jejich část shořela při požáru budovy jílovského MNV, a tak chybí některé zápisy z jednání místní správní komise, část materiálů týkající se konfiskací i osídlování města.

V této práci dále vycházím z konceptů pro městskou kroniku Jílového z roku 1945 a dále z kroniky města z roku 1974. V Jílovém se bohužel nedochovala kronika poválečných let popisující podrobněji léta 1945-1974. Kolem jejího zmizení se objevuje mnoho spekulací, ale o jejím skutečném osudu nemáme žádné zprávy. Není ani jisté, kdy přesně kronika zmizela. Víme pouze, že kronikář Jílového, Karel Novák, který byl autorem obou kronik, materiály k poválečnému období sbíral a ukládal je u sebe doma. Tyto materiály byly po jeho smrti převezeny do archivu v Děčíně, kde jsou uloženy ve fondu MNV Jílové jako „*koncepty pro kroniku*“. Další díl kroniky z roku 1974 se k poválečným dějinám Jílového stručně vrací a shrnuje hlavní události poválečných let. Poněkud nesystematicky pak jsou do celé kroniky z roku 1974 včleněny odkazy na poválečné období v souvislosti s důležitými výročími průmyslových závodů, společenských organizací atd. Další kronikou, která popisuje události v Jílovém je kronika sousední obce Modrá u Děčína z poválečných let, kterou sepsal kronikář a přímý pamětník poválečných událostí František Richter. Modrá byla na Jílové jako větší sousední město pevně vázána a většina kulturně-společenských akcí Modré se odbyvala společně s akcemi jílovskými.

Všechny archivní materiály, které budou v této práci citovány, jsou uvedené v původním znění v doslovné citaci, a to z důvodu zajištění autentické výpovědi těchto textů i s jejich gramatickými a stylistickými chybami.

Metodologie

V této práci jsem se rozhodla využít přednosti metody orální historie, která dokáže k anonymním jménům v materiálech archivních fondů zprostředkovat konkrétní životní příběh, který řekne mnohem více, než pouhé jméno na seznamu vysídlených Němců či naopak nově příchozích osídlenců. Velmi mě při realizování rozhovorů potěšilo, že se mi skutečně podařilo nalézt některé „aktéry“ zmíněné v archivních materiálech, kteří doplnili jinak strohé informace nalezené v archivech svými osobními prožitky, a poskytli další úroveň pohledu na poválečné události. Následná konfrontace archivního výzkumu s výpověďmi pamětníků vnesla do celé

interpretace rozhovorů a klíčových témat této diplomové práce nové odpovědi, které by se bez využití metody orální historie v této práci neobjevily.

Před samotným nahráváním rozhovorů jsem prostudovala dostupnou obecnou i regionální bibliografii popsanou v předešlé podkapitole a také jsem strávila čas hledáním relevantních archivních materiálů k tématu práce v děčínském archivu. V následujícím textu se nesnažím „soutěžit“ a vybírat mezi vzpomínkami pamětníků a mezi informacemi dobových písemných pramenů, neboť oba prameny v sobě nesou jistou zaujatost a je třeba je v souvislostech kriticky hodnotit. Spíše se proto v této práci soustředím na doplnění různých úhlů pohledu na poválečné dění v Jílovém na základě dostupných písemností i nahraných životních příběhů. Vzhledem k charakteristice doby a archivních materiálů, které jsou z části nedochované, a tedy neúplné, mi vzpomínky pamětníků často pomohly objasnit některé situace, o kterých jsem četla v oběžnících ministerstev, zprávách místních správních orgánů nebo v zápisech z jednání, které ale samy o sobě nedávaly dohromady „celý příběh“.

V případech, kdy se dostupné písemné materiály se vzpomínkami pamětníků rozcházejí, jsem usilovala o nalezení možných důvodů těchto nesourodých výpovědí. Důležitou roli v tomto hrála především důkladná interpretace rozhovorů i archivních materiálů, díky které se tyto rozpory objasnily. V přípravě rozhovorů mi velmi pomohla metodická příručka orální historie *Třetí strana trojúhelníku*²¹, která mě provázela jednotlivými fázemi rozhovoru až k samotnému výstupu, který představuji v této práci. Z hlediska interpretace byla pro mě kromě předešlého titulu také inspirující kniha „*Můj děda nebyl nácek*“ *Nacismus a holocaust v rodinné paměti*²², jež mi pomohla jednak s pochopením vnímání dějinných událostí narátory, tak i s porozuměním role paměti ve vzpomínkách pamětníků. Velmi jsem z této knihy těžila především v interpretaci vzpomínek narátorky na nacisticky smýšlejícího otce, která ho líčila jako velmi milého, citlivého a empatického muže, jež se stal sám obětí doby. Stejnou zkušenost jsem však měla i s narátorkami, které vzpomínaly na své komunisticky činné rodiče, jejichž politickou angažovanost nechtěly za žádnou cenu připustit.

---

²¹ VANĚK, Miroslav – MÜCKE, Pavel: *Třetí strana trojúhelníku. Teorie a praxe orální historie*. Praha: FHS UK – ÚSD AV ČR, 2011.

²² WELZER, Harald, Sabine MOLLER a Karoline TSCHUGGNALL. *"Můj děda nebyl nácek": nacismus a holocaust v rodinné paměti*. Vyd. 1. Praha: Argo, 2010

Celkem jsem realizovala 12 rozhovorů s 6 pamětníky ve věkovém rozmezí od 76 do 90 let. Výběr pamětníků jsem uskutečnila na základě „*snowball sampling technique*“ neboli techniky nabalování sněhové koule, která se ovšem občas ocitla ve slepé uličce, když některá z pamětnic neznala další pamětníky událostí. Velmi mi v tomto směru pomohla moje babička Hana Petrásková coby „*gate-keeper*“ a má první narátorka, která mi často pomohla s doporučením kontaktu na dalšího pamětníka nebo na někoho jiného, kdo by mohl pamětníka získat. Kriterium pro výběr pamětníků bylo poměrně jednoduché, a to aby dotyčný nebo dotyčná zažili poválečnou dobu v Jílovém. První kontakt s narátory proběhl většinou osobně, protože jsem měla často zprostředkovanou pouze adresu a nezbylo než vyrazit zkusit štěstí. Při první setkání jsem si připravila vizitku s kontaktem na sebe, kterou jsem po představení tématu svého bádání pamětníkům předala s ujištěním o zachování jejich životního příběhu pouze pro vzdělávací a studijní účely. Během oslovování narátorů jsem se setkala s odmítnutím pouze 2x, a to ze zdravotních důvodů. Samozřejmě vzhledem k historickému období byly možnosti získání rozhovorů omezené, z důvodu malého počtu žijících pamětníků ve městě. Pokud jde o výběr narátorů podle pohlaví, zažila jsem při přípravě rozhovorů perné chvíle s hledáním kontaktů na pamětníky-muže, kterých ve městě, zdá se, už mnoho nežije. Také proto se nachází mezi samými narátorkami jen jediný muž.

Rozhovory se uskutečnily vždy u pamětníků doma, v jejich prostředí. Délka nahraných rozhovoru se pohybovala okolo jedné až dvou hodin. Při prvním setkání jsem narátorům vysvětlila, jak bude s poskytnutými informacemi naloženo a předložila jsem návrh udělení souhlasu ke zpřístupnění osobních a citlivých údajů (viz Příloha č. I.), který všichni podepsali. První rozhovor byl veden formou životopisného vyprávění od narození do současnosti, během kterého jsem se seznámila s klíčovými momenty jejich života a pro mě důležitými událostmi. Podstatné pro mne bylo zejména za jakých okolností a kdy se do Jílového dostali a kolik jim bylo v té době let. K věkovému rozpětí narátorů je ještě potřeba dodat, že dvěma nejmladším narátorům (žena a muž) bylo v roce 1945 7 a 8 let, dvěma starším 10 let a nejstarším 18 a 21 let, takže i otázky k druhému rozhovoru jsem s tímto vědomím volila. Jedna z pamětnic byla pamětnicí odsunových akcí, čtyři osoby byli účastníky osídlování a jedna pamětnice přijela do Jílového až v 50. letech, a hodnotila uplynulé události s odstupem zpětně. Při nahrávání prvního rozhovoru jsem se soustředila především na získání uceleného příběhu jejich života, který mi pomohl s další přípravou otázek k druhému rozhovoru.

Po nahrání prvního rozhovoru jsem nabídla pamětníkům možnost účastnit se na redakci přepisu rozhovoru, kterou využila pouze paní Erika Locklová. Ta se jako jediná k přepisům rozhovorů vyjadřovala a doplňovala v nich např. jména nebo upřesňovala nejasnosti. Doba mezi uskutečněním prvního a druhého rozhovoru byla různá, ačkoliv jsem se snažila dodržet časové rozmezí jednoho až dvou týdnů. Nejkratší doba mezi dvěma rozhovory byla v jednom případě 4 dny a v druhém případě 14 dní.

Druhý rozhovor jsem vedla jako interview, které bylo uskutečněno s ohledem na informace poskytnuté v prvním rozhovoru. K druhému rozhovoru jsem měla připravený následující okruh otázek podle témat práce: Konec války, Odsun Němců, Osídlování, Volný čas, kultura, školství, Hospodářská situace a obchody v Jílovém, Politická angažovanost. Z těchto okruhů jsem formulovala konkrétní individuálnější otázky na základě jednotlivých příběhů pamětníků. Nepříjemné otázky jsem nechávala na konec rozhovoru, abych pamětníky motivovala alespoň pobídnutím „tohle už je poslední otázka“. Nepříjemnými tématy byla pro většinu z nich zejména politika a názory na odsun Němců, případně zkušenosti z této doby. Nahranné rozhovory a jejich specifika jsou představeny v následující kapitole, která o něco hlouběji představuje jak samotné pamětníky, tak i město Jílové.

I. Charakteristika zkoumaného tématu

I. 1. Realizované rozhovory a stručná biografie narátorů

Hana Petrásková, rozená Hartmanová

(* Rychnov nad Kněžnou 1939)

Vůbec první životopisné interview, které jsem v rámci své diplomové práce, realizovala se svou babičkou Hanou Petráskovou (viz fotografie Příloha č. II.), která mi svým vyprávěním pomohla už v roce 2011, kdy jsem zpracovávala téma zásobování potravinami v Jílovém v letech 1945 - 1968 v rámci seminární práce k předmětu Dějiny konzumu v českých zemích²³. Už tehdy jsem získala nahrávku, která se svým obsahem vztahovala zejména k poválečnému stavu zásobování a hospodářské struktury v Jílovém. V prvním rozhovoru jsou zaznamenány základní životopisné údaje narátorky a dále odpovědi na otázky související s tématem zásobování potravinami a hospodářské situace ve městě. Hana Petrásková v tomto rozhovoru vzpomínala, kam se chodilo nakupovat, jaké zboží bylo dostupné, jaké podniky v Jílovém fungovaly nebo co se v Jílovém pěstovalo a vyrábělo.

Druhý rozhovor se uskutečnil až na počátku roku 2014, kdy jsem měla rozmyšlenou strukturu diplomové práce a okruhy témat, které jsem chtěla v průběhu nahrávání rozhovoru pokrýt. Vzhledem k tomu, že rozhovor druhý byl nahrán až několik let po prvním životopisném vyprávění, nechala jsem narátorku nejprve uvést do jejího životního příběhu vyprávěním o rodném městě Rychnovu nad Kněžnou a až později jsem pokládala připravené okruhy otázek jako u dalších narátorů. Hana Petrásková byla u obou rozhovorů zpočátku nervózní a dávala si trochu pozor, jak odpovídá a bedlivě pozorovala diktafon položený na stole. Po několika minutách už vyprávěla přirozeně a její odpovědi byly delší, než na začátku rozhovoru, kdy ji bylo nutné pobízet k odpovědi. V rozhovorech byl věnován velký prostor každodennímu životu v poválečném Jílovém, a to vidím jako největší přínos tohoto životopisného vyprávění.

---

²³ Předmět Dějiny konzumu v českých zemích I. (1948 - 1968) je vyučovaný PhDr. Martinem Francem, Ph.D. na Fakultě humanitních studií, UK (obor: Orální historie – Soudobé dějiny).

Stručná biografie Hany Petráskové

V Jílovém od července 1945

Hana Petrásková se narodila v Rychnově nad Kněžnou 10. srpna 1939, odkud se přestěhovala se svými rodiči v červenci 1945 do Jílového, tedy v době, kdy jí bylo šest let. Ačkoliv to bylo rané období života, narátorka si dobře vzpomínala na zásadní události svého dětství, kterým bezesporu stěhování z Rychnova do Jílového bylo. Maminka paní Petráskové, Františka Hartmanová, byla ženou v domácnosti a starala se hlavně o dům a zahradu. Občas také jezdila do nedalekého Libouchce do tzv. „kytičkárny“ firmy Centroflor, kde pomáhala kompletovat dekorativní umělé květiny, ale častěji si brala práci domů. Tatínek pracoval zpočátku v papírnách, později pak v dolech kolem Mostu.

Po dokončení základní školy začala Hana Petrásková pracovat v Děčíně v podniku zahraničního obchodu Čechofracht a při zaměstnání si dodělávala ekonomickou školu. V osmnácti letech potkala svého budoucího manžela, v roce 1960 se za něj vdala a po roce manželství se narodila dcera Jana. V Čechofrachtu pracovala Hana Petrásková až do roku 1968, kdy musela z podniku z politických důvodů odejít. Bylo jí řečeno, že bude lepší, když půjde sama, protože někdo slyšel, že dala najevo nesouhlas s invazí vojsk Varšavské smlouvy do Československa.

Po odchodu z Čechofrachtu si našla zaměstnání v Děčíně jako účetní prodeje v potravinách a v roce 1972 si našla zároveň druhou práci účetní prodeje v Jílovém. Po třech letech už zůstala pracovat pouze v samoobsluze v Jílovém, kde pracovala až do odchodu do penze v roce 1995.²⁴

Erika Locklová, rozená Schlösinger

(* Pardubice 1935)

Na paní Eriku Locklovou (viz fotografie Příloha č. III.) jsem získala kontakt velkou náhodou, když jsem narazila na diplomovou práci Michala Hrbáčka o antifašistovi Hugo Engelhartovi z Děčína²⁵, jehož rodina žije v Jílovém. Engelhartovi jsem zkusila kontaktovat s otázkou, zda nevědí o pamětnících z Jílového, kteří by byli

---

²⁴ Rozhovor s Hanou Petráskovou vedla Hana Doležalová v Jílovém, 3. 12. 2011, Rozhovor s Hanou Petráskovou vedla Hana Doležalová v Jílovém, 23. 2. 2014.

²⁵ Hrbáček, Michal. Hugo Engelhart, člověk ovlivněný dvěma totalitami. Ústí nad Labem, 2011. diplomová práce (Mgr.). Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem. Pedagogická fakulta.

pro mou práci přínosní. A tak jsem dostala neúplnou adresu paní Eriky Locklové, na kterou jsem se vydala a po chvíli pátrání jsem skutečně objevila dům Locklových a seznámila se s milou paní plnou energie, která zrovna rovnala dříví na zahradě. Paní Locklová mě překvapila, protože mé jméno znala ze zpravodaje Jílovské sovy, kde jsem zveřejnila krátké články o historii Jílového a možná i díky tomu souhlasila s poskytnutím rozhovoru a dala mi na sebe telefonní číslo. Po telefonické domluvě jsme se sešly v domě paní Locklové na Horním Jílovém, kde se uskutečnily oba rozhovory.

Při prvním rozhovoru byl přítomen i mladší bratr paní Locklové pan Petr Schlösinger, bývalý starosta Jílového, který chtěl být při nahrávání rozhovoru kvůli své špatné zkušenosti s novináři z dob starostování. Pana Schlösingera se mi nepodařilo přesvědčit k odchodu argumenty o čistě studijním a vědeckém charakteru bádání, a tak jsem rozhovor vedla i za jeho přítomnosti a doufala jsem, že do rozhovoru nebude vstupovat. Jeho přítomnost nakonec přispěla k domácí atmosféře rozhovoru a zdá se mi, že to nijak neubralo na jeho autentičnosti. Naopak paní Locklová alespoň nebyla nervózní a více se otevřela. Bratr paní Locklové do rozhovoru sám nijak nezasahoval, ozval se pouze několikrát, když ho paní Locklová očním kontaktem vyzvala, aby jí pomohl vzpomenout si na konkrétní místo, datum, nebo souvislost.

Druhý rozhovor se už odehrával pouze mezi mnou a paní Locklovou, která ke mně nabyla důvěry a rozhovořila se i o těch citlivějších tématech, jako byl popis odsunu Němců z Jílového, věznění otce nebo dospívání mezi českými spolužáky. Vyprávění paní Locklové bylo velmi poutavé a nebylo třeba ji k hovoru více povzbuzovat. Občas byl slyšet lehký německý přízvuk narátorky, například když vzpomínala na německé prostředí. Párkrát potřebovala paní Locklová během rozhovoru najít správné české slovo nebo si nemohla vzpomenout na přesné datum, ale jinak bylo vyprávění souvislé. Při hovoru na těžší téma gestikulace této sebejisté a vitální dámy ustala a řeč paní Locklová zpomalila a bylo na ní vidět, že jsou pro ni tyto události velmi citlivé.

Stručná biografie Eriky Locklové

V Jílovém od října 1938

Erika Locklová se narodila v Pardubicích v roce 1935, ve městě kde se potkal tatínek paní Locklové Franz Schlösinger s její maminkou Margaret Rettler. Otec byl odborníkem na zavádění normované práce v podnicích, a tak se dostal i do Pardubic a později v říjnu 1938 do Jílového, kde se nakonec celá rodina usadila. Stálou práci našel Franz Schlösinger poblíž Jílového v německé armaturce v Ústí nad Labem²⁶, kde pracoval až do května 1945. Maminka Margaret se starala hlavně o děti a domácnost. Erika Locklová měla dva mladší bratry: Waltera narozeného v roce 1940 a Petra narozeného v roce 1948. Schlösingerovi byli německé národnosti, a tak se na ně vztahovaly Benešovy dekrety a období divokého odsunu i krajní perzekuční nařízení. Franz Schlösinger byl v této době 10 měsíců vězněn a celá rodina byla hned dvakrát zařazena do odsunu, ale to se nakonec shodou šťastných náhod neuskutečnilo. A to ani v roce 1948, kdy měla být rodina přestěhována do vnitrozemí v rámci tzv. „rozptylu“ německého obyvatelstva. Poválečné období bylo nicméně pro celou rodinu traumatické, vzhledem k jejich nucenému odchodu z rodinného domu v Jílovém, věznění otce a odsunutí většiny jejich příbuzenstva a přátel. Část z nich už v životě nespatriili, někteří zemřeli během „divokého odsunu“ a na jiné zase ztratili kontakt, který mohli znovu navázat, až když se úplně otevřely hranice po listopadu 1989.

Když Erika Locklová v roce 1950 dostudovala základní školu, nastoupila do zaměstnání v Keramičce v Jílovém, kde začala jako běžná dělnice. Zároveň s prací studovala účetnictví, protože na klasickou ekonomickou školu se hlásit nemohla, protože rodiče nepatřili ani k preferované dělnické třídě a nebyli ani politicky a etnicky vyhovujícími. Paní Locklové se postupně podařilo vypracovat na manipulantku skladové účtárny, později dělala mzdovou účetní a nakonec i provozní účetní. V práci poznala svého manžela Richarda Lockla, který měl také německou národnost, ale jeho rodina nebyla jako antifašistická odsunuta a československé občanství jim bylo také vráceno. V roce 1956 měli Locklovi svatbu a o rok později přišla na svět jejich dcera Jana. Doma se mluvilo německy i česky. Richard i Erika Locklovi byli pro firmu téměř nepostradatelní, protože mluvili plynně německy

---

²⁶ Pobočný závod německé armaturky Schäffer a Budenberg z Magdeburgu, v roce 1945 přejmenovaný na n. p. Severočeská armaturka Ústí nad Labem.

a jezdili překládat na obchodní schůze podniku s partnery z NDR. Do KSČ paní Locklová nikdy nevstoupila, ačkoliv byla trnem v oku mnoha lidem, kteří jí záviděli, že mohla cestovat do Západního Německa za příbuznými. V Jílovém se tak střetla i s některými „udavači“ ze zaměstnání, kteří na ni donášeli, že se chystá utéct do Německa nebo že agituje za západní kulturu. Družstvo závodu Keramičky se však postavilo na stranu Locklových, a tak neměla paní Erika Locklová kvůli politice nikdy větší potíže. Podporu a důvěru vedení podniku si zřejmě vysloužila dobrovolným tlumočením i tím, že družstvo Locklovým věřilo, že na Západ neutečou, když tu mají malou dceru Janu. Ze zaměstnání odešla paní Erika Locklová do důchodu v roce 1992.²⁷

Marie Docenková, rozená Kovářová (*1935 Choceň)

Kontakt na paní Marii Docenkovou jsem získala od její vnučky, která byla mou spolužačkou na základní škole. Od své babičky Hany Petráskové jsem rovněž věděla, že paní Docenková se do Jílového přestěhovala v 50. letech, a proto jsem se rozhodla ji telefonicky kontaktovat. Ačkoliv se zprvu zdráhala, že nebude o daném období nic vědět, přesvědčila jsem ji, že pro můj výzkum bude její svědectví přínosné. Oba rozhovory se odehrávaly v obývacím pokoji bytu paní Docenkové, do kterého se přestěhovala před dvěma lety po smrti manžela. Paní Docenkovou nakonec nebylo nutné k vyprávění příliš vybízet, naopak jsem spíše usměrňovala nepřeborné množství historek, které měla chuť jednu po druhé vyprávět.

Velký prostor byl věnován školství v Jílovém a také dětskému domovu, který zde fungoval od 50. let do roku 1962. Vzpomínky na existenci dětského domova v Jílovém jsou vzácné, protože si jeho existenci dnes v Jílovém už málokdo pamatuje a není o něm kromě několika slov o jeho založení a zániku v kronice města žádná zmínka. Menší prostor byl poskytnut hovoru o rodinném životě a volném čase, kterého podle svých slov jako učitelka příliš neměla. Poměrně citlivým tématem byla otázka politiky, ve které se paní Docenková za minulého režimu poměrně angažovala. Ačkoliv ji bylo toto téma nepříjemné a sama se k otázce zapojení do politiky odmítla vyjadřovat,

---

²⁷ Rozhovor s Erikou Locklovou vedla Hana Doležalová v Jílovém, 11. 1. 2014,
Rozhovor s Erikou Locklovou vedla Hana Doležalová v Jílovém, 25. 1. 2014.

nakonec měla během rozhovoru tendence svá rozhodnutí obhajovat a k otázce politiky se sama několikrát vrátila.

Stručná biografie Marie Docenkové

V Jílovém od srpna 1953

Marie Docenková se narodila v roce 1935 v Chocni v Pardubickém kraji a vyrůstala zde v dělnické rodině jako jedináček. V Chocni vychodila Marie Docenková základní školu a zůstala zde bydlet až do svých osmnácti let. Po dokončení základního stupně, pokračovala paní Docenková ve studiu na střední škole ve Vysokém Mýtě, kam každý den z Chocně dojížděla. Název i zaměření školy se v průběhu studia paní Docenkové několikrát měnily, a tak ačkoliv začala studovat na škole sociálně-správní, studium dokončila s pedagogickým vzděláním. Díky rozmanitému zaměření školy měla možnost podívat se do různých sociálních a vzdělávacích institucí, od domova pro seniory až po slepecké ústavy a ústavy pro tělesně postižené.

Když v roce 1953 dostala pracovní umístění do Jílového u Děčína jako vychovatelka v dětském domově, byla Marie Docenková trochu zklamaná, protože chtěla pracovat spíše jako učitelka poblíž svého domova. Nakonec se však do Jílového vydala na obhlídku a město i dětský domov se jí zamlouvaly. Budova dětského domova v Jílovém byla umístěna v areálu bývalého šlechtického zámku a paní Docenková zde měla zařízenou stravu i ubytování. V srpnu 1953 se nakonec do Jílového přestěhovala a nastoupila na místo vychovatelky. Rodiče a další příbuzní paní Docenkové zůstali bydlet v Chocni, kam za nimi často jezdila na návštěvu a později i s rodinou na dovolené.

V roce 1954 potkala na zábavě v Jílovém svého budoucího manžela Ladislava, s kterým se brali v roce 1958. V tom samém roce začala paní Docenková na požádání ředitele školy učit na prvním stupni základní školy, nejprve v budově dětského domova a po roce už v klasické školní budově. V roce 1960 se mladé učitelce narodil syn Ladislav a v roce 1964 dcera Jana. Povolání učitelky vykonávala paní Docenková až do odchodu penze v roce 1995.²⁸

---

²⁸ Rozhovor s Marií Docenkovou vedla Hana Doležalová v Jílovém, 2. 2. 2014,
Rozhovor s Marií Docenkovou vedla Hana Doležalová v Jílovém, 6. 2. 2014

Růžena Kopsová, rozená Sedláčková (* 1927 Vamberk - † 2014 Jílové)

Paní Kopsovou mi bylo doporučeno kontaktovat od Marie Docenkové. Cesta k ní však nebyla jednoduchá, protože paní Kopsová již nebydlela ve svém původním domě. Ten prodala v roce 2008, protože v něm zůstala bydlet sama. Na návštěvu za ní jsem se po menším pátrání vydala do jílovského Domu s pečovatelskou službou. V něm jsem našla usměvavou vitální paní, která mě pozvala do svého bytu a byla moc ráda že má společnost.

Paní Kopsová si při nahrávání rozhovorů velice dobře vzpomínala na léta svého mládí, která v Jílovém prožila. Pouze občas došlo k menšímu zlobení paměti, ale v dalších souvislostech si už paní Kopsová na podrobnější detaily vzpomněla. Během druhého rozhovoru měla paní Kopsová po ruce i některé fotografie, kterými ilustrovala své vyprávění. Na poválečné období vzpomínala s radostí a optimismem, avšak velmi nepříjemné jí - stejně jako paní Docenkové, byly otázky ohledně politické angažovanosti. Dokonce se stalo, že mi paní Kopsová zpětně po druhém rozhovoru volala a ujišťovala se, že poskytnuté informace ohledně její spolupráce s KSČ nebudou bez jejího souhlasu veřejně použity a poslouží jen k vědeckým a studijním účelům. Tento strach byl při analyzování rozhovoru zohledněn a vysvětloval i zamlčení informací o otci paní Kopsové, panu Sedláčkovi, který působil jako referent Místní správní komise (MSK) v Jílovém při Policejním referátu.

Stručná biografie Růženy Kopsové

Od srpna 1945 v Jílovém

Růžena Kopsová se narodila v roce 1927 ve Vamberku, městeč vzdáleném 5 km od Rychnova nad Kněžnou. Do Jílového se přistěhovala v srpnu 1945, ve svých 18 letech, a to i se svým budoucím manželem a tehdy snoubencem Františkem Kopsou. Bydleli společně ve velkém domě v Martiněvsi i s rodiči paní Růženy Kopsové, zatímco příbuzní z manželovy strany zůstali bydlet ve Vamberku. V Jílovém si našla paní Kopsová brzy práci v kanceláři knoflíkárny František Paul, kde pomáhala s účetnictvím a zároveň si doplňovala vyšší technicko-ekonomické vzdělání. Maminka paní Kopsové pracovala v papírnách jako dělnice a otec působil na MSK v Jílovém a později i na Místním národním výboru (MNV).

Rok a půl po přestěhování do nového města se paní Kopsová 2. února 1946 vdala (viz svatební fotografie Příloha č. IV.). Po svatbě změnila zaměstnání a pracovala v Modré v továrně Plastimatu opět jako pomocná účetní. Manžel František Kopsa se vypracoval z vyučeného kadeřníka až na vedoucího družstva Hygie v Děčíně. V roce 1949 přišel na svět první syn Zdeněk a v roce 1955 dcera Jana. Po narození dcery Jany se z mateřské dovolené vrátila do nové práce, kterou našla ve spořitelně v Jílovém. Později se jí podařilo dostat na okres, tedy do Děčína, kde dělala vedoucí vkladového úvěru a nakonec i ředitelku pobočky. S pracovním postupem byla požádána, aby vstoupila do KSČ, což udělala v roce 1958. Poměrně úspěšnou kariéru skončila paní Kopsová v roce 1982, kdy odešla do důchodu.²⁹

Oldřiška Honzíková

(*1924 Rokytnice v Orlických Horách)

Na paní Oldřišku Honzíkovou jsem získala telefonní kontakt od paní Kopsové, která ji velmi dobře znala. Po telefonním rozhovoru jsem se s paní Honzíkovou domluvila na schůzce. Než jsme se pustily do prvního rozhovoru, měla jsem trochu obavu z vysokého věku narátorky, které bylo v době nahrávání přes 90 let. Nebyla jsem si proto jistá, zda pro ni nebude vzpomínání na dobu dávno minulou příliš obtížné nebo psychicky a fyzicky náročné. Mé obavy se naštěstí hned po prvním osobním setkání rozplynuly.

Mnohokrát jsem obdivovala smysl pro humor a nadhled paní Honzíkové, který měla i při hovoru o závažných tématech, ale i její nezdolnou energii, s jakou dokázala bez přerušování souvisle vyprávět svůj životní příběh od narození až do současnosti. Ve vyprávění se nezapřela pedagogická praxe a životní zkušenosti narátorky, která hovořila velmi poutavě a jistě. Paní Honzíková barvitě popisovala okolní dějiště událostí, vysvětlovala motivaci svých činů a líčila své názory na klíčové momenty, které ji prošly životem. První rozhovor trval celou hodinu a druhý dokonce dvakrát tolik. Ačkoliv jsem měla v plánu rozhovory rozdělit na více sezení vzhledem k délce životního příběhu narátorky, paní Honzíková nezdolně vyprávěla dál, a tak mi přišlo spíše na škodu narušovat tok myšlenek souvislého vzpomínání. Při druhé návštěvě

---

²⁹ Rozhovor s Růžnou Kopsovou vedla Hana Doležalová v Jílovém, 17. 2. 2014,
Rozhovor s Růžnou Kopsovou vedla Hana Doležalová v Jílovém, 23. 2. 2014.

jsem po rozhovoru u narátorky strávila ještě další čas, kdy jsme si povídaly o aktuálním dění v Jílovém, o mém studiu a dalších tématech mimo rozhovor.

Otevřenost paní Honzíkové byla maximální, už při podpisu souhlasu k udělení rozhovoru prohlásila: *„Ale prosím Vás, tohle vyprávění bych pověřila každému bez rozdílu, kdo by měl zájem poslouchat“*. Paní Honzíková vyprávěla krásnou spisovnou češtinou s příjemnou dikcí a plynulým projevem. Jako veliký přínos tohoto životopisného vyprávění vidím vypravěčský styl narátorky, která bohatě ilustrovala atmosféru doby, a tak byly tyto rozhovory velmi „živé“.

Stručná biografie Oldřišky Honzíkové

Od února 1948 v Jílovém

Paní Honzíková se narodila v roce 1924 v Rokytnici v Orlických horách, kde ale bydlela pouhé dva roky. Otec paní Honzíkové sloužil u četnictva, a tak se s ním rodina celkem často stěhovala, podle toho kam byl zrovna přeložen. V roce 1926 rodina bydlela v pohraniční obci Králíky v Orlických horách, kde chodila paní Honzíková dva roky do obecné školy. Služba zde byla pro otce podle slov narátorky dost obtížná, protože zde bydlela většina obyvatel ryze německé národnosti, kteří se nesmířili s přidělením k Československé republice a různě proti Čechům bojovali. Otec proto požádal o přeložení, které nakonec dostal, a rodina se stěhovala na Kolínsko. Nejprve bydleli ve Svojšicích, odkud dennodenně paní Honzíková chodila pěšky do měšťanky v Kouřimi. Později otec opět žádal o přeložení do jiného města, aby mohla dcera navštěvovat po měšťance střední školu. Tak se rodina dostala do Červených Peček, odkud paní Honzíková dojížděla za studiem do nedalekého Učitelského ústavu v Kutné Hoře.

V Červených Pečkách, které měly své jméno podle hustých třešňových sadů v okolí, zažila rodina druhou světovou válku. Během ní byly do jejich domu nastěhovány dvě židovské rodiny Kauffmannů a Popperů z Kolína, které se z většího města museli vystěhovat, když jim byl zabaven velkoobchod s obilím. Pod velkým rizikem zval otec paní Honzíkové obě židovské rodiny k sobě do bytu na poslech večerního vysílání Hlasu Ameriky a s mladými se tajně přátelila i paní Honzíková, než byli povoláni do transportu. V roce 1943 byla Oldřiška Honzíková, jako ročník 1924, totálně nasazena ve Vojenské továrně na letadla Letov (Flugzeugwerke Letov AG) v Letňanech. Pár měsíců před maturitní zkouškou tedy odjela z domova do Letňan,

kde bydlela společně s dalšími totálně nasazenými v dřevěném baráku, kde byla jedna malá kamna, a spalo se na prknech se slameníky. Konec války prožila paní Honzíková v Praze, když se s kamarádkou snažila dostat ještě během květnového Pražského povstání domů, což se jim vzhledem k trvajícím bojům nedařilo a ocitly se i v ohrožení života. V polovině května 1945 se konečně dostala paní Honzíková domů.

V červnu 1945 dostala rodina do Červených Peček pohled s fotografií Hřenska od známého, který se přestěhoval po válce do Děčína, kam je zval na návštěvu. A tak se v už červenci 1945 paní Honzíková vypravila na návštěvu, která jí byla osudná, neboť ji uchvátila okolní krajina a děčínský známý jí i pomohl sehnat místo učitelky v Hřensku. Už v létě 1945 se stěhovala do Hřenska a od září 1945 zde začala učit na základní škole. Tam také potkala svého budoucího manžela Čestmíra, rovněž učitele, kterého si vzala v roce 1947. Po převratu v únoru 1948 se s manželem přestěhovali z Jílového, kde oba opět našli místo kantorů na místní základní škole. V roce 1951 se jim narodil syn Miroslav a v roce 1953 Pavel. S manželem byli v obci velmi aktivní: organizovali pionýrské tábory, brigády, manžel Čestmír se staral o včely, hrál na housle a paní Honzíková vedla různé recitační kroužky.

V červenci 1968 odjeli oba jako vedoucí pionýrského tábora do německého kempu u Baltského moře. Krásný zážitek se ale změnil v drama, když zde dostal manžel Čestmír mozkovou příhodu, z které se díky včasné pomoci lékařů po několika týdnech zotavil. V srpnu 1968 někdo slyšel manžela paní Honzíkové veřejně kritizovat invazi vojsk Varšavské smlouvy, a tak už mu nebyl po rekonvalescenci umožněn nástup na místo učitele v Jílovém, ale byl přeložen 20 km daleko do Benešova nad Ploučnicí. Po několika pohovorech na okrese se mu podařilo získat bližší umístění v Modré u Jílového. Paní Honzíková odešla do důchodu v roce 1979, ale i dlouho potom vedla dál zájmové kroužky a i po 17. listopadu 1989 docházela jako suplující učitelka na základní školu v Jílovém.³⁰

---

³⁰ Rozhovor s Oldřiškou Honzíkovou vedla Hana Doležalová v Jílovém, 23. 2. 2014,
Rozhovor s Oldřiškou Honzíkovou vedla Hana Doležalová v Jílovém, 1. 3. 2014.

Bohumil Grulich

(* 1938 Rychnov nad Kněžnou)

Bohumila Grulicha jsem oslovila jako posledního z pamětníků, když už jsem nedoufala, že se mi podaří úspěšně nalézt zástupce z řad narátorů mužů. Pomohla mi Hana Petrásková, která si na pana Grulicha vzpomněla jako na jediného ze svých ještě žijících spolužáků ze základní školy. Naše první setkání proběhlo v domě pana Grulicha, kde žije společně se svou manželkou a rodinou nejmladšího syna. Pan Grulich byl velmi vstřícný a nevadilo mu poskytnout mi hned při našem prvním setkání rozhovor.

Při nahrávání prvního rozhovoru byla asi 5 minut přítomná i jeho manželka Kristýna, která v kuchyni vařila kávu, ale po chvíli se vzdálila a rozhovor dále probíhal jen mezi čtyřma očima. Druhý rozhovor byl zaznamenán vzhledem k slunečnému počasí na terase domu bez přítomnosti dalších členů rodiny. Pan Grulich byl při rozhovorech poměrně roztržitý, což se projevovalo zejména vrácením se z vyprávění o době minulé do přítomnosti. Pana Grulicha jsem často vracela otázkami k předmětu rozhovoru a nakonec se povedlo nahrát dobré rozhovory. Pan Grulich sice není rozeným vypravěčem, ale spíše mužem samotářem, který se nejraději stará o zahradu a dům, ale na druhou stranu si pamatoval skutečně zajímavé detaily z poválečné doby, kdy jeho rodina do Jílového přišla, a tak svým vyprávěním doplnil další důležité skutečnosti.

Stručná biografie Bohumila Grulicha

Od června 1945 v Jílovém

Bohumil Grulich se narodil v roce 1938 v Rychnově nad Kněžnou, kde také začal chodit do první třídy. S velkou nechutí vzpomínal, jak se musel ve škole učit němčinu, ačkoliv chodil do české školy. V Rychnově tehdy žila jeho celá rodina, včetně prarodičů a širšího příbuzenstva. Pan Grulich měl o 5 let mladšího bratra a o 8 let mladší sestru, která se už narodila v porodnici v Děčíně v roce 1948. Rodina Grulichova se do Jílového přistěhovala už na začátku června 1945, a to do rodinného domu krejčího německé národnosti pana Hamprechta, který zde ještě asi měsíc bydlel se svou manželkou v dolní místnosti. Hamprechtovi bydleli společně s Grulichovými zhruba do konce června, než byli odsunuti. Tatínek i maminka pana Grulicha našli v Jílovém práci v papírnách. Bohumil Grulich se šel po vystudování základní školy

v Jílovém učit do Odborného učiliště státních pracovních záloh v Děčíně na soustružníka. Po vyučení byl přidělen do sousedního Bynova do továrny Koh-i-nooru, ale v roce 1953 se mu podařilo získat místo v papírnách v Jílovém, kde zůstal až do důchodu. Svou manželku Kristýnu si vzal v roce 1958. V roce 1959 se jim narodil první syn, v roce 1960 dcera a v roce 1968 druhý syn. V papírnách zůstal pracovat až do svého důchodu, do kterého nastoupil v roce 1996.³¹

---

³¹ Rozhovor s Bohumilem Grulichem vedla Hana Doležalová v Jílovém, 3. 3. 2014,
Rozhovor s Bohumilem Grulichem vedla Hana Doležalová v Jílovém, 12. 3. 2014.

I. 2. Seznámení s městem a jeho historií

Základní demografické a geografické údaje

Svou rozlohou i počtem obyvatel je Jílové poměrně malé město, které se nachází v samé západní části okresu Děčín, v údolí na rozhraní Děčínské vrchoviny a Českého středohoří. V současné době je Jílové domovem pro 5 172 obyvatel³²; a svou rozlohou dosahuje 36,56 km². Oficiální název města je skutečně pouze Jílové, ale protože bývá zaměňováno se svým jmenovcem Jílové u Prahy, bývá pro upřesnění používán název „Jílové u Děčína“. V této práci budu nadále hovořit pouze o Jílovém.³³ Město spadalo jak před druhou světovou válkou, tak i po ní, do politického okresu Děčín. Ten se dále rozděloval na další tři soudní okresy, a to soudní okres Děčín, kam patřilo právě Jílové a dalších 36 obcí, dále pak soudní okres Benešov nad Ploučnicí (24 obcí) a soudní okres Česká Kamenice (23 obcí).³⁴

Jílové (Eulau) je svým původem typická středověká lesní lánová ves, charakteristická svou polohou v údolí, nad kterým se tyčí lány luk až k okolním hřebenům, které tvoří hranici města. Jílové se skládá z 6 městských částí: Jílové (Eulau), Kamenná (Gesteinigt), Martiněves (Merzdorf), Modrá (Riegersdorf), Kamenec (Steinsdorf) a Sněžník (Schneeberg)³⁵. Na severní straně Jílového je dominantou stolová hora Děčínský Sněžník (723 m. n. m.), která je obklopena mohutným komplexem lesů, jež sahají až na česko-saské hranice s Německem. Na vrcholu hory byla postavená v roce 1864 kamenná rozhledna. Na své západní straně se Jílové stýká se skalními útvary Tisovských skal, které jsou součástí CHKO Labské pískovce. Na straně jižní se nachází Jílovský kopec, zvaný Hůrka (Hegenberg), kde roste vzácná dřevina tis červeného a lokalita jeho výskytu byla v roce 1993 vyhlášena přírodní památkou Jílovské tisy pod správou CHKO České středohoří. Městem protéká Jílovský potok, který se v Děčínské kotlině vlévá do Labe.³⁶

---

³² Počet obyvatel je z r. 2012. Obec Sněžník byla připojena k Jílovému v roce 1976, obec Modrá a Kamenec se přičlenily o čtyři roky později.

³³ Zdroj: Oficiální webové stránky města <http://www.mujiilove.cz/> Aktualizováno 18. 5. 2014.

³⁴ SOkA Děčín, fond ONV Děčín, (NAD 999), K-39, inv. č. 208, Seznam obcí politického okresu Děčín podle počtu voličů.

³⁵ Zdroj: Oficiální webové stránky města: <http://www.mujiilove.cz/mesto-jilove/> . Aktualizováno dne 18.5. 2014.

³⁶ Zdroj: Oficiální webové stránky informačního centra Českého Švýcarska <http://www.ceskosaske-svycarsko.cz> Aktualizováno 18. 5. 2014.

Z původních 4 rybníků zůstal v Jílovém dochovaný pouze jeden zvaný Černý nebo také tzv. Žabí rybník, jak mu místní přezdívali.³⁷

Od první písemné zmínky o městě do října 1918

Historie města Jílového je neoddělitelně spjata s německým obyvatelstvem, a to nejen původními místními německými názvy, ale také kulturními zvyky a tradicemi jeho dřívějších obyvatel, které se s městem pojily, než byli po druhé světové válce čeští Němci z pohraničí odsunuti. První písemná zmínka o Jílovém sahá až do roku 1348, kdy byl název města „Eulow“ poprvé zmíněn v královské listině Karla IV., který v ní nařizoval ústeckým měšťanům, aby dobyli a zničili dvorce v Jílovém a na dalších místech. Majiteli zmiňovaného středověkého objektu v Jílovém byli postupně: páni z Lipé, rytíři z Naptic, z Lungvic a z Gersdorfu, ve službách děčínských Vartenberků. Kolem roku 1540 se tvrz odloučila z područí Blanska, když ji zdědil Günter z Büнау se svými syny a původní vodní tvrz přebudoval na renesanční zámek.³⁸ K další změně majitelů došlo až po bitvě na Bílé hoře, kdy museli na základě Obnoveného zřízení zemského z roku 1627 rytíři z Büнау, vyznávající luterské učení, z Čech odejít. Na děčínský i jílovský zámek se v této době dostávají poslední majitelé šlechtického původu, kterými byli Thunové. Rodina zámek v Jílového koupila v roce 1629 společně s dalšími významnými objekty v okolí. Thunové se převážně zdržovali na sousedním zámku v Děčíně, kde bylo jejich hlavní sídlo. Na zámku v Jílovém se příliš nezdržovali a stál tak spíše na okraji jejich zájmu.³⁹

Jílové bylo ve své historii specifické například i tím, že mělo odedávna právo hrdelního soudnictví, které mu bylo odebráno až císařským patentem Marie Terezie z 19. srpna 1765. V 17. století se město velmi rychle rozvíjelo, zejména díky ekonomickým aktivitám rodiny Thunů. V Jílovém se pravidelně konaly výroční trhy a ještě před obdobím průmyslové revoluce stával v Jílovém vrchnostenský pivovar, železářský hamr, mlýn na kroupy či na výrobu oleje. V průběhu 18. století se v Jílovém rozšířilo zejména domácí přadláctví, soustředěné především na výrobu plátna. Průmyslová revoluce přinesla do Jílového nové technologie a roku 1842 tu byla založena přádelna ovčí vlny Josefa Münzberga, která se později v roce 1857 přeměnila na přádelnu bavlny. V roce 1869 město překročilo počet 4 000 obyvatel, jejichž počet

³⁷ Karel NOVÁK, Kronika města Jílového. Uložena na Jílovském zámku, s. 8. (Nepublikováno).

³⁸ Blíže viz František ŠUMAN (ed.), *Rytíři z Büнау v Čechách a v Sasku*, IDZ, Děčín 2006.

³⁹ Zdroj: Internetové stránky <http://www.mujilove.cz/mesto-jilove/>. Aktualizováno dne 18.5. 2014.

mírně narůstal (viz Příloha č. V. s přehledem počtu obyvatel od roku 1869-1930) Prádelna stála od svých počátků až do roku 1922 v jinak málo využívaném jílovském zámku.⁴⁰ První světová válka znamenala konec dosavadního blahobytu ve městě a nastaly i pro místní krušné časy. Mnoho mužů z Jílového muselo narukovat na frontu a obyvatelé strádali hladem, protože dostupnost potravin byla v průmyslovém pohraničí velmi špatná.⁴¹

Od října 1918 do října 1938

Prohlášení samostatné Československé republiky 28. října 1918 proběhlo v Jílovém bez velké odezvy, alespoň tak události popisuje kronikář z obce Modrá, který v této době v blízkosti Jílového žil a příčinu této vlahé reakce viděl zejména v tom, že místní obyvatelé nebyli dostatečně informováni o souvislostech, které k vzniku nového státního uspořádání vedly. Navíc, jak už bylo dříve zmíněno, zdejší osídlení bylo tradičně silně německé a ve městě přibýlo pouze několik málo českých rodin právě po vzniku Československé republiky v říjnu 1918. A tak se také další dění v obci odvíjelo od tohoto faktu.⁴²

Následovné obsazení děčínského okresu československým vojskem v prosinci 1918 proběhlo v Jílovém bez většího odporu.⁴³ V pozdějších letech se ukázala otázka národnostních menšin v pohraničí jako velmi nebezpečná, obzvlášť pokud by byla využita k politickému boji. Se vznikem nového státu se na území ČSR ocitlo přeci jen více než 3 miliony německých obyvatel. A už po konci první světové války němečtí politikové v pohraničí aktivně strhávali zájem i pozornost od vzniku republiky k svému plánu na samostatný stát „*Deutschböhmen*“, do kterého měly být vtěleny všechny pohraniční kraje Čech a Moravy obývané českými Němci. Tuto myšlenku prosazovala také strana *Deutschböhmisches Volkspartei*, která vznikla v dubnu 1919, ale byla československými úřady pro podporu samostatného státu *Deutschböhmen* brzy zakázána. V pohraničí se později sudetští Němci organizovali do Německé nacionální strany (*Deutsche Nationalpartei - DNP*), která byla založena v září 1919

---

⁴⁰ Alfred HERR, *Heimatkreis Tetschen-Bodenbach. Städte und Gemeinden*, druhé vydání 1993, s. 334-346.

⁴¹ Ladislav RICHTER, *Kronika obce Modrá u Děčína*. Uložena na Jílovském zámku, (Nepublikováno), s. 24

⁴² Tamtéž, s. 25.

⁴³ Tamtéž, s. 26.

a poprvé se sešla na sjezdu strany v Liberci, kde také ustanovila svůj hlavní tiskový orgán se sídlem v Děčíně.⁴⁴

V Jílovém jednoznačně převažoval vliv německé menšiny a kronikář Modré se v krátkosti zmiňuje o tehdejších zvycích Němců žijících v Jílovém. Jedním takovým byla tzv. „Osterreiten“ (Velikonoční jízda na koních). Na Hod velikonoční vyjížděli sedláci na opentlených koních do polí a luk, aby si vyprosili dobrou úrodu a ochranu před živelnými pohromami. Jílovští sedláci pořádali tuto jízdu společně se sedláky z Modré, nejprve projeli Modrou, pak Jílovým a po skončení projížďky se shromáždili před kostelem v Jílovém, kde se konal církevní obřad.⁴⁵ Důležitou součástí života obyvatel byla také senoseč, jež začala vždy v červnu posekáním veškeré trávy na polích a lukách, která se poté nechala pečlivě usušit. Množství usušeného sena sloužilo jako hodnotné krmivo pro hospodářská zvířata, ale také se odesílalo z Jílového na prodej po lodích až do Holandska. O prodej sena se staral ve městě pan Nickel, který byl obchodníkem s krmivem a stavebninami v jedné osobě a stál i u zrodu obchodování se senem.⁴⁶

Do historie města v meziválečném období se černě zapsala velká automobilová nehoda z 22. května 1921 na silnici ze Sněžníku do Jílového, kde se zrovna konala pouť. V prudké zatáčce na strmém srázu havaroval plně naložený nákladní vůz, ve kterém cestovalo 39 návštěvníků ze sousedních Tiských stěn. Na pomoc 18 těžce a 13 lehce zraněným osobám 13 byl vyslán i sanitní vlak z Děčína. Nehodu nepřežili 4 lidé. O velké starosti se v Jílovém také postaraly velké povodně, které se městem prohnaly poprvé 8. července 1927 a během léta se několikrát opakovaly. Počátkem 30. let proto byla v Martiněvsi zbudována přehrada, která nával vody zachycuje.⁴⁷

Po založení Komunistické strany československé byla na sklonku dvacátých let ustanovena i v Jílovém německá místní organizace KSČ s nevelkým počtem členů, která založila i pobočku Svazu přátel SSSR. Vliv komunistické strany se v Jílovém výrazněji neprojevoval a členové organizace se soustředili především na agitační činnost. Po nástupu Hitlera k moci, v lednu 1933, pak jednotlivci pomáhali politickým

---

⁴⁴ Volker ZIMMERMANN, *Sudetští Němci v nacistickém státě*, s.38

⁴⁵ Tamtéž.

⁴⁶ Tamtéž s. 20.

⁴⁷ Ladislav RICHTER, *Kronika obce Modrá u Děčína*. Uložena na Jílovském zámku, s. 21 - 22.

emigrantům ze sousedního Německa před pronásledováním.⁴⁸ Vyostření situace v pohraničí přinesla i hospodářská krize, která se počátkem třicátých let nevyhnula ani Jílovému. Ačkoli ve městě byla poskytována nezaměstnaným podpora z veřejných peněz, nezabránila bídě a nouzi některých obyvatel. Stalo se tak například, že se dva nezaměstnaní dělníci z Jílového pustili do hloubení uhelné šachty nad dnešní autobusovou zastávkou Kamenec, protože podle některých zde měla směřovat uhelná žíla pod Holý vrch. Když se dělníci dostali do značné hloubky objevila se spodní voda, kterou nestačili kbelíky vybírat, a tak do šachty pořídili čerpadlo s benzínovým motorem. Výfukové plyny motoru umístěného v šachtě se zde však jednoho dne nahromadily a oba dělníky otrávil. Po této události byla další práce v šachtě zakázána a šachta byla zasypána.⁴⁹

Vedle hospodářské pohromy přišla ve třicátých letech i krize politická, a to s nástupem fašismu a agresivnějšího nacismu a hitlerismu, který celý problém německé menšiny v ČSR zviditelněl. Po nástupu Hitlera do funkce německého kancléře v lednu 1933 se ve městě střetávala česká a německá veřejnost v názorech na další vývoj v pohraničí. Na obecní schůzi se mezi sebou dohodli zástupci Německé sociálně demokratické strany dělnické (DSAP) a Československé sociálně demokratické strany dělnické (ČSDSD), že by bylo vhodné uspořádat veřejnou česko-německou schůzi, na kterou by byl pozván řečník z Prahy a svého řečníka by měli i němečtí zástupci. Tato schůze se konala 12. dubna 1933 večer v sále Lidového domu (dnes Rudý dům) v Jílovém. Českým řečníkem byl dr. Bohumil Svěrák, tajemník sociálně demokratického poslaneckého klubu a jméno německého řečníka není známo. Schůze měla ve městě úspěch a vedla k vyjasnění názorů mezi českými a německými občany ve městě.⁵⁰ Počet Čechů v Jílovém byl v této době stále poměrně malý, kronikář města hovoří o asi 15 českých rodinách především státních zaměstnanců. V pramenech najdeme údaj o počtu Čechů v Jílovém v roce 1930 ze sčítání obyvatel, kdy v Jílovém žilo 91 Čechů a 5 467 Němců.⁵¹

V říjnu 1933 byla v Jílovém rozpuštěna pro protistátní činnost Německá nacionální strana (DNP), jejíž několik členů bylo také funkcionáři obecní samosprávy

---

⁴⁸ Ladislav RICHTER, Kronika obce Modrá u Děčína. Uložena na Jílovském zámku, 24.

⁴⁹ Tamtéž, s. 28.

⁵⁰ Tamtéž, s. 31 - 32

⁵¹ Alfred HERR, *Heimatkreis Tetschen-Bodenbach. Städte und Gemeinden*, druhé vydání, Praha 1993, s. 336-337

v Jílovém. Vyloučení členové byli nahrazeni z řad Německé sociálně demokratické strany dělnické. V Modré se do samosprávy obce dostal i kronikář města Ladislav Richter, člen Československé sociálně demokratické strany dělnické. O konkrétním obsazení úřadu v Jílovém bohužel nejsou v pramenech zmínky.⁵² Záhy se v pohraničí prosadila Sudetoněmecká strana (Sudetendeutsche Partei – SdP), která měla k republice navenek projevovat loajalitu a zároveň získávat podporu Němců žijících v pohraničí k plnění německých národních cílů. Činnost české menšiny v Jílovém se více projevovala jednak v aktivitách českých politických organizací, kterými v Jílovém byli již zmínění sociální demokraté a národní socialisté. Dále byl ve městě založen místní spolek Národní Jednoty Severočeské, který sdružoval Čechy v pohraničí. V Jílovém byla dokonce česká dvojtřídní škola, umístěná nejprve v budově německé obecní školy a později v soukromém domě na Kamenné. Do této české školy se také soustředil veškerý kulturní život Čechů v obci. V neděli odpoledne zde ochotníci pravidelně pořádali divadelní loutková představení a také slavili vznik ČSR 28. října.⁵³

K utužení německého živlu v Jílovém došlo v předválečné době, po podepsání Mnichovské dohody 30. září 1938. Tímto aktem se Jílové, stejně jako mnoho dalších měst, ocitlo v obsazeném německém záboru. Po obsazení pohraničních oblastí Československa Hitlerem 1. října 1938 se obrátila zášť nacistů nejen na Čechy žijící v pohraničí, ale i na členy německé komunistické strany. Tak i předseda německé komunistické organizace v Jílovém, pan Kolman byl v říjnu 1938 zatčen a uvězněn v koncentračním táboře Terezín, ze kterého už se nevrátil. Všichni Češi se museli z Jílového odstěhovat a rozprchli se do různých míst ve vnitrozemí. Zpět do Jílového se podařilo po roce 1945 vrátit snad jen panu Richterovi, kronikáři Modré, který v kronice píše, že část jílovských Čechů už se konce války nedožila a ti zbylí už se do pohraničí netoužili vracet.⁵⁴ Pro Němce žijící v obci znamenal začátek 2. světové války především povinnost narukovat do Wehrmachtu, kde se setkali z podřadným zacházením ze stran říšských Němců.⁵⁵

---

⁵² Ladislav RICHTER, Kronika obce Modrá u Děčína. Uložena na Jílovském zámku, s. 30.

⁵³ Tamtéž, s. 32-33.

⁵⁴ Tamtéž, s. 33.

⁵⁵ V německém wehrmachtu bojovalo skoro půl milionu sudetských Němců a z toho jich zhruba 160 000 padlo. Západoněmecké prameny odhadují počet padlých Němců žijících v ČSR na 194 000 vojáků. Více viz Čapka, F., Slezák, L., Vaculík, J., Nové osídlení pohraničí českých zemí po druhé světové válce, Brno 2005, s. 21

II. Konec 2. světové války a vzpomínky na ni

II. 1. Válečné dění v Jílovém

Na začátku této kapitoly bych chtěla věnovat několik odstavců situaci, která panovala na regionální a státní úrovni před koncem 2. světové války. Území Československé republiky, respektive tehdejšího Protektorátu Čechy a Morava a někdejších Sudet, zůstalo až do konce května 1945 závažnějších vojenských akcí ušetřeno. Výjimkou byly četné letecké útoky, na které mnoho pamětníků dodnes s hrůzou vzpomíná. Podle odhadů na základě propočtů, které kalkulují s výší přirozeného přírůstku a s přesunem obyvatel během války, se udává, že se v období mezi březnem a dubnem 1945 zdržovalo na našem území kolem 4 miliónů německých obyvatel.⁵⁶ Ačkoliv se vojenská fronta z východu směrem na československé území blížila téměř nezadržitelně, nacistické vedení s hromadnou evakuací německých civilistů do poslední chvíle váhalo.

Naopak se směrem do Říšské župy Sudety (Cheb, Ústí nad Labem, Opava) během let 1942 – 1945 přemísťovalo velké množství vybombardovaných říšských Němců, ale i celé zbrojní závody.⁵⁷ Čechy a Morava se měly stát centrem německé obrany a současně i místem, které Německo vyvede z války na obou frontách a zvrátí jeho definitivní porážku.⁵⁸ Až na konci dubna a začátku května 1945 byly vydány první evakuační směrnice, podle kterých se mělo německé civilní obyvatelstvo stěhovat nejprve z ohroženějšího moravskoslezského pohraničí. Naprostá většina Němců však své domovy neopustila. Určit přesný počet německých obyvatel na československém území v květnu 1945 je prakticky nemožné. Také proto je následovné vyčíslení počtu odsunutých Němců předmětem diskuzí historiků. Oficiální údaje Československé republiky uváděli k 1. - 5. květnu 1945 na našem území 3 600 000 Němců. Rekonstrukce podle vydaných potravinových lístků, ale udává číslo mnohem vyšší. Respektive lze z něj vyčíst, že už jenom v samotném okupovaném pohraničí žilo celkem 3 325 000 obyvatel, z toho 600 000 bylo Čechů a osob jiné než německé národnosti.⁵⁹

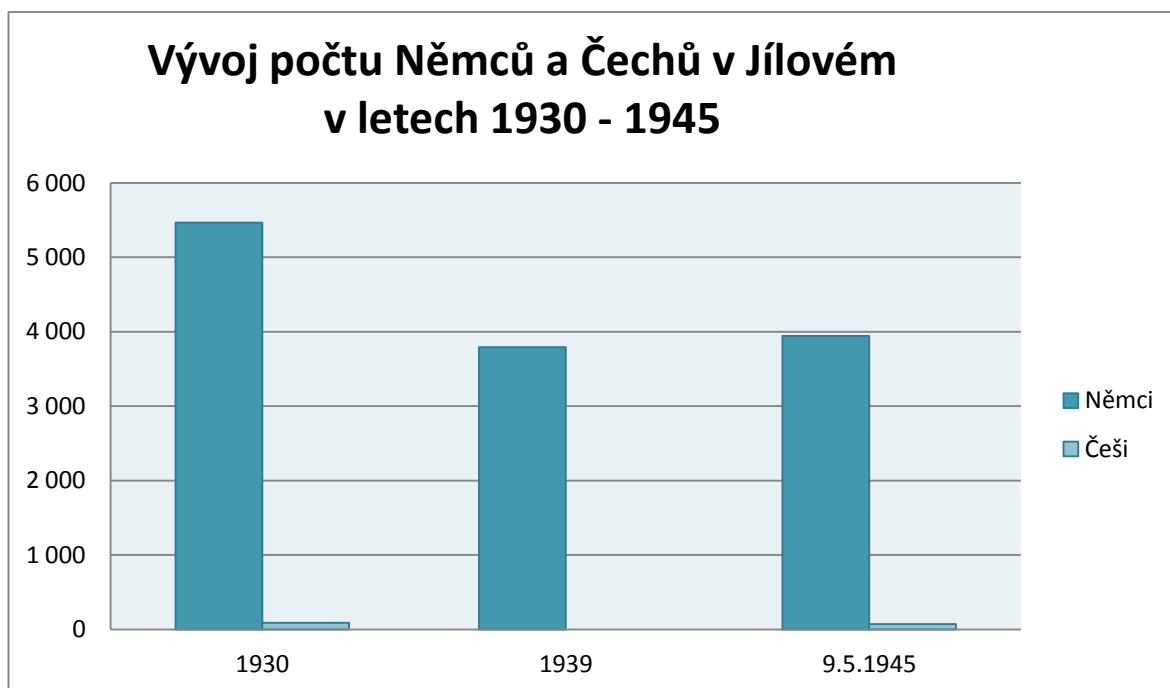
⁵⁶ STANĚK, *Odsun Němců z Československa*, s. 52.

⁵⁷ Více k tomu viz Martin VESELÝ, *Sudetská župa jako protiletecký kryt Říše? 1939-1945*, Vyd. 1., Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, 2011.

⁵⁸ Tomáš STANĚK, *Odsun Němců z Československa*, s. 52.

⁵⁹ Srov. Jaroslav KUČERA, *Odsun nebo vyhnání? Sudetští Němci v Československu v letech 1945-1946*, Praha 1992.

Jak už bylo dříve řečeno, v Jílovém převládala německá menšina, stejně jako v celém vládním obvodu sudetské župy v Ústí nad Labem, který byl v roce 1939 tvořen z 97% obyvateli německé národnosti.⁶⁰ Narůstající napětí mezi Čechy a Němci v Sudetské župě od září 1938 do května 1945 se na konci války stalo neudržitelným problémem.⁶¹ Lepší představu o vývoji počtu obyvatel české a německé národnosti v předválečném období a na konci války v Jílovém poskytuje pro ilustraci přiložený graf s tabulkou. Podle ní můžeme pozorovat úbytek obyvatel německé národnosti od období nástupu Hitlera k moci v sousedním Německu a v době hospodářské krize. Další výrazný faktor, který zřejmě přispěl k poklesu počtu německých obyvatel města, byla jejich povinnost narukovat do Wehrmachtu. Samozřejmý byl také pokles počtu Čechů v Jílovém po obsazení pohraniční v říjnu 1938 a jejich návrat v prvních dnech po skončení války. **Tabulka č. 1: Vývoj počtu Němců a Čechů v Jílovém⁶²:**

⁶⁰ Václav KURAL - Zdeněk RADVANOVSKÝ a kol., „Sudety“ pod hákovým křížem, Ústí nad Labem 2001, s.79.

⁶¹ Volker ZIMMERMANN, *Sudetští Němci v nacistickém státě*, s. 35-38.

⁶² Zdroj: Údaje o počtu obyvatel v letech 1930 a 1939 : Alfred HERR, *Heimatkreis Tetschen-Bodenbach. Städte und Gemeinden*, druhé vydání, Praha 1993, s. 336-337. Údaj o počtu obyvatel dne 9.5.1945: SOKA Děčín, fond MNV Jílové (NAD 1017), K-37, inv. č.80-84, Roční výkazy pohybu obyvatel 1945-1946.

Vzdálenost Čechů i české řeči v Jílovém v období okupace potvrzují i vzpomínky paní Eriky Locklové, která v Jílovém s rodinou žila od října 1938, kdy už Češi z pohraničí odcházeli po podepsání Mnichovského diktátu. Na otázku, zda si pamatuje na nějaké Čechy v Jílovém před rokem 1945, odpověděla následovně: „*Tak v tu dobu zde de facto žádnéj Čech nebyl... S tou řečí jsem se setkala jedině, když jsem byla o prázdninách u babičky v Pardubicích. A to mě babička naučila, abych řekla „Nerozumím česky“ [smích]. Akorát sem uměla říct - koza“.* [smích]“⁶³ Dále Erika Locklová dodává, že jediní Češi, kteří v Jílovém zůstali, byli ti, kteří žili ve smíšených manželstvích s Němci jako třeba někteří z jejich sousedů.⁶⁴ Mluvit česky je ale zřejmě nikdy neslyšela a ani oni sami se podle výsledků sčítání obyvatel k české národnosti v době nástupu nacismu nehlásili. Otázka smíšených manželství se později stala jednou z problematických témat budoucí snahy o očištění pohraničí od Němců.

Jílové bylo za války poměrně bezpečným místem, a tak nebyl pro jeho obyvatele důvod se z něj stěhovat na žádnou z nejistých stran východu či západu. Ačkoliv je pravdou, že určitý strach přesto ve městě panoval, a to zejména když byl v Jílovém v dubnu 1945 podniknut nálet sovětskými letadly, při kterém došlo k poškození nádraží a okolních budov. Sověti si tehdy 30. dubna vyhlédli za cíl obrněný vlak, který se skrýval v lesích na trati mezi Jílovým a Modrou. Vojenská akce ale skončila neúspěchem a tragédií pro obyvatele města. Bomby svůj cíl nezasáhly a dopadly na louky okolo trati, kde zcela zničily rodinný dům, který byl domovem pro starou paní a jejího vnuka. Oba se s velkým štěstím zachránili ve sklepě domu, z jehož trosek byli po dlouhých hodinách vytaženi.⁶⁵

Jedinými oběťmi náletu se paradoxně stali dva francouzští zajatci, kteří tehdy pracovali na jílovském nádraží a pomáhali vykládat a nakládat zboží z vagónů. Je otázkou, proč se v té době nemohli ukrýt ve sklepě jako ostatní zaměstnanci nádraží – zřejmě jim to ani dovoleno nebylo. Jeden z francouzských zajatců byl na místě zabit a druhý těžce zraněn. Zabitý Francouz byl pohřben na jílovském hřbitově v hrobě označeném pouze číslem 46. Jeho tělo bylo po válce exhumováno a předáno

---

⁶³ Rozhovor s Erikou Locklovou vedla Hana Doležalová v Jílovém, 11. 1. 2014.

⁶⁴ Tamtéž.

⁶⁵ SOKA Děčín, fond MNV Jílové (NAD 1017), inv.č. 100-104, kart. 39, Koncepty zápisů do městské kroniky, rok 1945-1946

do Paříže.⁶⁶ Palebnými zbraněmi z letadla byla poničena také škola, kostel a především střecha a fasáda zámku. Střecha zámku se musela opravit a s ní i některá okna, která byla tlakovou vlnou vyražena.⁶⁷ Jak je vidět na fotografii v příloze (viz Příloha č. VI.), dodnes je poškození zámku zřejmé na fasádě jílovského zámku, která směřuje čelem k nádraží.

Další významný nálet sovětského letectva v blízkosti Jílového proběhl 8. května 1945 a poškodil pouze Děčín a Podmokly a Jílovému se vyhnul.⁶⁸ Oba nálety v roce v Jílovém prožila i paní Locklová, pro kterou nebyla tato zkušenost první, protože ho zažila už dříve v roce 1943 o prázdninách na návštěvě v Pardubicích u babičky. Tehdy nálet Pardubice velmi poškodil a s menším náletem v Jílovém se snad ani nedá srovnat. Přesto i vyprávění o Jílovém bylo pro narátorku těžké: *„Když byla siréna, to já jsem to furt měla v krvi tohleto bombardování, to bylo hrozný“*⁶⁹

Vzpomínky na nálety figurovaly ve vyprávění pamětníků poměrně často. Nelze opomenout velmi silný zážitek pamětnice Oldřišky Honzíkové, v té době totálně nasazené ve Vojenské továrně na letadla Letov, která byla terčem mnoha náletů spojenců. Důležité provozovny se proto přesouvaly dál za Prahu, ale ani tam nezůstávaly v bezpečí. Právě v obci Středokluky, kam se stěhovala pobočka jejich haly, byla paní Honzíková svědkem náletů na Kladno, Kolín i Kralupy nad Vltavou a také jednoho hrůzného zážitku: *„Každou chvíli byl vyhlášen poplach a my jsme utíkaly někam do okolí, kam jsme doběhly, tam jsme doběhly... Ležely jsme tam přitisknutý na trávě a a slyšely jsme ohromnou ránu a říkaly jsme si tak, to je konec...Oni byli tak nízko, tak blízko nad zemí, to když potom jste se opovážovala podívat, tak jste ho viděla.“*⁷⁰ Tehdy, po bombardování Kralup, proletěli kolem paní Honzíkové a její kamarádky hloubkoví letci, kteří zrovna odhazovali prázdnou nádrž s palivem, a ta dopadla několik metrů od nich. Ačkoliv se v této době nacházeli vybraní pamětníci na různých místech československého území a třeba i na různé straně „barikády“, shodně pociťovali z pouhého zvuku sirén a letounů hrůzu.

---

⁶⁶ SOKA Děčín, fond MNV Jílové (NAD 1017)i.č. 80-84, K-37, Válečné hroby

⁶⁷ SOKA Děčín, fond MNV Jílové (NAD 1017), inv.č. 100-104, kart. 39, Koncepty zápisů do městské kroniky, rok 1945-1946

⁶⁸ Blíže srovnej Tomáš HRADECKÝ, Poválečné Děčínsko 1945 -1948.

⁶⁹ Rozhovor s Erikou Locklovou, 11. 1. 2014.

⁷⁰ Tamtéž.

II. 2. Konec války a květnové události v Jílovém

Na začátku května se konečně také k Jílovému blížily sovětské a polské jednotky. Ty se do města dostávaly směrem od Sněžníku, nad kterým bylo podle vzpomínek pamětníků v konceptech pro kroniku vidět „...červené rakety, které byly vystřelovány z předvoje Rudé armády. Upozorňovaly na nebezpečí, které hrozilo z pohraničních lesů od roztroušených a prchajících skupin německých vojsk. Bylo slyšet výstřely děl, kulometů a pušek, které k půlnoci utichly. Pak následovaly nové výstřely raket, které měly již zelenou barvu. Až se země v Jílovém otřásala od rachotu tanků, aut a povozů, které se valily přes Jílové ještě dva dny.“⁷¹ Jílové se v této době začalo zmítat v neklidné atmosféře, kdy město kvapně opouštěly zbytky německých vojáků, kteří byli ještě v době okupace ubytováni v jílovském zámku rodiny Thunů.⁷²

Také další provinilí Němci se pokoušeli v závěru války z Jílového uprchnout. Německá obrana se téměř úplně zhroutila a vojska stále ustupovala směrem na západ, a tak se šířila i obava z příchodu Rudé armády. Zřejmě pocit viny vyhnal z domova i strýce Eriky Locklové, Fritze Schlösingera, který sloužil ve Wehrmachtu a byl hrdým nacistou, v uniformě ho můžeme vidět na fotografii z jeho svatby v roce 1943. (viz Příloha č. VII.) Před koncem války sedl Fritze Schlösinger na kolo a odjel z Jílového až do Rakouska. Zanechal za sebou svou manželku, která ale měla rakouské občanství a tak byli domluveni, že za ním přijede až se všechno uklidní.⁷³ Před příjezdem Rudé armády, která se k Jílovému nezadržitelně blížila ze Sněžníku, utekl neznámo kam také tehdejší starosta Jílového Ludwig Tampe.⁷⁴ Naproti tomu, jeho slavnější bratr a rodák z Jílového, sochař Fritz Tampe, se rozhodl ve městě zůstat. Jak se ale dále zmíním v další kapitole, ani to mu nepřineslo lepší osud.

Situace byla pro místní obyvatele Jílového nepřehledná a sami netušili, co by se mohlo dále dít. Erika Locklová na tuto dobu nerada vzpomíná a popisuje, jak konec války prožívali s rodinou doma, odkud téměř nikdy nevycházeli: „ Já si z toho pamatuju, že jsme vyvěšovaly bílou vlajku z půdy... to sem se divila proč. Maminka musela nějak sešít prostěradlo nebo co a pověsila, vyvěsila ho a všude byly bílý vlajky. To

---

⁷¹ SOKA Děčín, fond MNV Jílové (NAD 1017), i.č. 100-104, K-39, Koncepty zápisů do městské kroniky, rok 1945-1946

⁷² SOKA Děčín, fond MNV Jílové (NAD 1017), i.č. 113-118, 1945-1948, K-41, zámek. Osudům šlechtické rodiny Thun-Hohenstein a zámku bude věnována samostatná kapitola.

⁷³ Tamtéž.

⁷⁴ SOKA Děčín, fond MNV Jílové (NAD 1017), i.č. 26, K-1, Záписы MSK 1945

*znamená, že se vzdáváme, nebo jak...*⁷⁵ Strach Němců byl v Československu veliký. Obava z odplaty Čechů i hrozba postihů byly zřejmě důvodem pro sebevraždu stovek Němců po celém československém území. Oficiálně spáchalo v průběhu roku 1945 sebevraždu 5 558 Němců. Je ovšem pravděpodobné, že ve skutečnosti jich bylo o něco méně, protože mezi tyto byli počítáni i Němci usmrcení násilně. Velký počet mrtvých z řad Němců byl i v blízkém Děčíně a dalších větších městech s velkou německou menšinou jako byly Brno, Karlovy Vary, Most nebo Liberec atd.⁷⁶

Rudá armáda se v Jílovém ubytovala v budově zámku, ze kterého se ve strachu před vojáky na konci války vystěhovala rodina Thunů, kteří se uchýlili na svůj lovecký zámek Kristin Hrádek. Sovětská posádka se na zámku postarala o poničení cenného interiéru a zřejmě se střetla i s neteří Františka Thuna, slečnou Hennenovou, která byla rakouské národnosti a snažila se bránit svůj majetek. Slečna Hennenová musela být po incidentu s vojáky, o kterém se blíže prameny nezmiňují, od května až do listopadu 1945 hospitalizována v děčínské nemocnici. Najdeme o tom správu v archivních materiálech týkajících se správy lesního velkostatku Thunů, kde se hovoří i o rakouském majetku slečny Hennenové, která prý byla těžce „nemocná“ a její „onemocnění bylo zaviněno násilnými činy v době revoluce, nikoliv však ze strany českého obyvatelstva.“⁷⁷ Strach z vojáků byl oprávněný i v Jílovém. Kromě nich se však v pohraničí v květnu zdržovali také tzv. „Revoluční gardy“, složené z dobrovolníků.

Do severozápadních Čech přijely během května a června 1945 vojenské oddíly Revolučních gard „Železo“ a „Toledo“, které měly nejprve za úkol obsadit železniční tratě. Jejich oddíly byly vyslány z Prahy a řízeny byly velitelstvím „Alex“ z Pražského květnového povstání. Revoluční gardy, které přijely do pohraničí v pancéřových vlacích se jmény: Žižka, Vršovice, Orlík, Libuše, Uhřetěves, Praha, Smíchov měly z velitelství v pokynech následující: „Všechny Němce vyvezte z území historických hranic. Pro udržení chodu zemědělství a průmyslu ponechte dostatečný počet dělníků a zemědělců“⁷⁸ Zejména díky tomuto rozkazu to byly právě Revoluční gardy, které se podílely na organizaci vysídlování Němců v pohraničí. Ačkoliv už v polovině června 1945 ministerstvo národní obrany Revoluční gardy zrušilo a nařídilo jejich

---

⁷⁵ Rozhovor s Erikou Locklovou vedla Hana Doležalová v Jílovém, 11. 1. 2014.

⁷⁶ Tomáš STANĚK, *Odsun Němců z Československa*, s. 53-55.

⁷⁷ SOKA Děčín, fond MNV Jílové (NAD 1017), K-41, inv.č. 113-118, 1945-1963, Zámek.

⁷⁸ Tomáš STANĚK, *Odsun Němců z Československa*, s. 61-62.

rozpuštění, ozbrojení gardisté se řídili armádními rozkazy a ve své činnosti dál pokračovali. Nejasné vymezení kompetencí Revolučních gard ve svém důsledku vedlo k jejich poměrně široké škále působnosti. V době ustanovování správních orgánů v pohraničí se starali o zajištění pořádkové a strážní služby, pořádali domovní prohlídky, shromažďovali zbraně, ale také pátrali po podezřelých osobách, které zatýkali a střežili.⁷⁹

V Jílovém se objevily ozbrojené oddíly Revolučních gard až 16. května 1945, a to konkrétně družstvo č. 4, které se skládalo z posádky dvanácti mužů. Jejich autentickou fotografii můžeme vidět v příloze práce (viz Příloha č. VIII.) Jílovská posádka se od původního oddílu odloučila v Děčíně, kam všichni přijeli z Prahy o dva dny dříve a pak se rozdělili do menších frakcí. Nejprve se mužstvo Revolučních gard v Jílovém ubytovalo na nádraží a později po odchodu Rudé armády v budově zámku. Revoluční gardy se ve městě snažily zajistit veškeré zbraně a vojenskou techniku. Dalším úkolem Revolučních gard bylo i zajišťování podezřelých Němců.⁸⁰

Činnost Revolučních gard v Jílovém je podrobně zaznamenána i v psaném svědectví jednoho z gardistů v konceptech městské kroniky, u kterého bohužel není uvedeno jméno: „... po dvou dnech jsme jeli do Jílového, které bylo ještě silně obsazeno Němci. Tam jsme udělali pořádek. Obsadili jsme železniční stanici, velitel byl SS i personál. Ubytovali jsme se v čekárně z důvodu toho, aby fungovala doprava. Vytáhli jsme vlajky u nádraží a udělali jsme prohlášení, že když někdo bude zákeřně zastřelen nebo dělat sabotáže, bude popraven. Na nádraží byla uložena 2 auta plná zbraní. Hlíдали jsme je 3 neděle, než byly odvezeny. Němce jsme zajišťovali a umístili je v hasičárně a zavolali Děčín, kteří je odvezli.“⁸¹ Zajišťování podezřelých bylo trochu problematické, protože nejprovinilejší nacisti z města už dávno zmizeli. A tak už se v této době začali stávat obětmi lidí, jejichž proviněním byla pouze německá národnost.

---

⁷⁹ Adrian von ARBURG - Tomáš STANĚK, *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951*, s. 53-54.

⁸⁰ SOKA Děčín, fond MNV Jílové (NAD 1017), i.č. 100-104, K-39, Koncepty zápisů do městské kroniky, rok 1945-1946.

⁸¹ SOKA Děčín, fond MNV Jílové (NAD 1017), i.č. 100-104, K-39, Koncepty zápisů do městské kroniky, rok 1945-1946.

Zbraně i vojenská technika setrvaly v Jílovém poměrně dlouho a na jejich další shromaždiště si pamatuje i Bohumil Grulich, který se v květnu jako dítě do Jílového přistěhoval s rodiči: „*Tam na náměstí, jak je ten val dólu, ty lípy, jak tam byly vysoký, velký. A potom tam vlastně odzbrojovali nějakou tu jednotku německou, protože tam dólu u toho kina, to bylo dólu. Bylo to propadlý a dost. Tam byly všichni odzbrojenci, jak se říká. Ta stará technika. No, technika vojenská. Ty hakly a auta...*“⁸²

Po zajištění Jílového Rudou armádou a Revolučními gardami měli za úkol čeští vlastenci a protinacisticky smýšlející Němci v prvních květnových dnech obnovit kontrolu nad samosprávou města a začít s jeho organizací. Nejprve bylo nutné převzít administrativu města po uprchlém starostovi Ludwigu Tampem. Toho se ujal 9. května 1945 antifašista Herman Rudl a Čech František Plechatý. Hermann Rudl se do Jílového dostal z Ruska, kde byl podle svého rukou psaného životopisu od roku 1942 nasazený do trestné roty a odkud v dubnu 1945 dezertoval. Před válkou žil Herman Rudl v Jílovém v Martiněvsi, kde byl Němci pro svou politickou činnost v sociálně demokratické straně pronásledován.⁸³ Herman Rudl i František Plechatý byli z čela úřadu 30. května 1945 nahrazeni nově příchozími osídlenci.⁸⁴ V následujících měsících dochází v Jílovém k naplňování spontánních odsunových akcí, jimiž se téměř završilo „vyhnání“ obyvatel německé národnosti z města a zároveň počalo osídlování města Čechy.

Až do ustanovení antifašistické komise 9. července 1945 nebylo v Jílovém bezpečno ani pro antifašisty, ke kterým nově příchozí pociťovali minimálně nedůvěru a jejich úřady povětšinou nahrazovali, jak se stalo i s antifašistou Hermanem Rudlem.⁸⁵ Strach z války vystřídal u německých obyvatel českého pohraničního území další strach, a to strach z odplaty. S koncem války se v Jílovém od května 1945 schylovalo k náročnému procesu odsunu původních obyvatel a zároveň začalo osídlování českými. V kontrastu k osudům Němců z Jílového, přinesl konec války pro mnoho Čechů období plné nadějí na lepší život a nový začátek v pohraničí, který byl ve vnitrozemí propagován. Následující kapitoly budou hovořit o těchto dvou

---

⁸² Rozhovor s Bohumilem Grulichem vedla Hana Doležalová v Jílovém, 12. 3. 2014.

⁸³ SOKA Děčín, fond MNV Jílové (NAD 1017), K- 37, inv.č. 100-104, Životopisy antifašistů.

⁸⁴ SOKA Děčín, fond MNV Jílové (NAD 1017), i.č. 26, K-1, Záписы MSK 1945

⁸⁵ SOKA Děčín, fond MNV Jílové (NAD 1017), i.č. 26, K-1, Záписы MSK 1945.

rozporuplných procesech, které se vzájemně prolínaly a utvářely novou společnost v pohraničí.

III. Jílové v době neklidné a „Divoký odsun“

III. 1. Cesta k odsunutí německé menšiny po válce

V květnu 1945 byl odsun českých Němců z pohraničí jednou z priorit československé vlády. Jejich vysídlení bylo jedním z mála politických témat, na kterém se většina politických elit shodla. Komplikované česko-německé soužití a myšlenka odsunu Němců se ale staly předmětem politických debat mnohem dříve než v květnu 1945. Podle historika D. Brandese první úvahy o přestěhování Němců z pohraničí pochází vlastně už ze září 1938. Po komunálních volbách v květnu a červnu 1938 získala SdP podporu devíti desetin Němců a heslo „Domů do Říše“ („Heim ins Reich!“) se stalo teoretickou úvahou, jak vyřešit sudetoněmecký problém. V reakci na něj zformuloval československý prezident Edvard Beneš tzv. „pátý plán“, který počítal s tím, že „...*třetiny sudetských Němců se Československo může zbavit odstoupením určitých pohraničních území, třetinu je možno vystěhovat a třetina zejména demokraté, socialisté a Židé může v Československu zůstat*“.⁸⁶ Tyto první myšlenky na alespoň částečné vystěhování německé menšiny z Československa se nesetkaly s pochopením ani u zahraničního, ale ani u domácího odboje. Navíc se Beneš střetl se sudetoněmeckými demokraty, kteří s obětováním takového počtu Němců nesouhlasili a chtěli zachovat jednotné Sudety v rámci Československa. Úprava hranic, které byly chápány jako „*nerozlučné součásti národní bytosti české*“⁸⁷ také nepřicházely v úvahu. Nakonec rozhodl o úpravě československých hranic Mnichovský diktát a myšlenka vysídlení Němců z Československa se dál vyvíjela v exilu.

Během let 1938 - 1940 ještě neexistoval jasný plán, jak se s Němci v pohraničí bude po skončení války zacházet. Zřejmý byl pouze postoj Edvarda Beneše, který čím dál jistěji dával najevo, že na československém území už nepřipustí tak početnou německou menšinu.⁸⁸ Na podzim 1938 se rozbitím zbytku Československa a okupací Čech a Moravy na jaře 1939 počaly formovat argumenty pro definitivní rozchod

---

⁸⁶ Detlef BRANDES, *Cesta k vyhnání 1938-1945*, s. 368.

⁸⁷ Jaroslav KUČERA, *Odsun nebo vyhnání? Sudetští Němci v Československu v letech 1945-1946*, Praha 1991, s. 6.

⁸⁸ Johann Wolfgang BRÜGEL, *Češi a Němci*, s. 288-229.

Čechů a Němců v jednom státě. Edvard Beneš se v exilu střetával především s plány německého sociálního demokrata Wenzla Jaksche. Až do roku 1940 hodlali É. Daladier a N. Chamberlain v případě kompromisního míru poskytnout Němcům v Československu právo na sebeurčení. Po německých leteckých útocích na Velkou Británii se proměnila situace natolik, že se požadavky exilových vlád na radikálnější řešení otázky německé menšiny prosadily. V prosinci 1940 projevil souhlas s představami o transferu Winston Churchill a po otevření východní fronty napadením SSSR souhlasil i J. V. Stalin. Oficiálně se 6. Července shodl britský kabinet na neplatnosti Mnichovské dohody a také souhlasil se zásadou poválečného transferu německých menšin ze střední a středovýchodní Evropy do Německa. Vysídlování Němců mělo započít až rok po skončení války, aby bylo zajištěno zásobování, byty i pracovní místa pro nově příchozí Němce. Souhlasu se dočkal i Benešův návrh na odnětí československého státního občanství všem Němcům a konfiskaci majetku vysídlených Němců jako součást reparačních opatření.⁸⁹

Mezi hlavní důvody odsunu německé menšiny z ČSR patřilo zajištění bezpečnosti obnovené republiky proti případné další německé agresi a také stabilizace území v Evropě k trvalému míru.⁹⁰ Ještě v listopadu 1944 československé exilové vláda ujišťovala, že v ČSR bude moci zůstat kolem 800 000 Němců. Všichni ale museli prokázat aktivní boj proti nacismu, jak před Mnichovskou dohodou, tak i po ní. Otázka praktické stránky odsunu nicméně zůstala až do jara roku 1945 otevřená a nebylo ještě projednáno, jakým způsobem se bude ve vysídlení postupovat, ani jaký bude mít rozsah. Československá vláda mezinárodní prostředí ujišťovala, že se odsunutí německých obyvatel uskuteční podle pravidel a pod mezinárodní kontrolou. Práva loajálních Němců a antifašistů měla být zaručena a neměli být nijak stíháni.⁹¹

Vyřešení národnostní otázky v poválečném Československu se koncem války zdramatizovalo živelnými odsunovými akcemi, které neměly žádnou mezinárodní podporu. Ještě před očekávanou konferencí Velké trojky, kde měla být otázka odsunu Němců konkretizována, vzalo Československo osud nenáviděných Němců do vlastních rukou. Československem se ozývaly štvavé proslovy proti německé menšině

---

⁸⁹ Detlef BRANDES, *Cesta k vyhnání 1938-1945*, s. 372.

⁹⁰ Tamtéž, s. 373-374.

⁹¹ Tamtéž, s. 369.

a pokyny z ústředí ponechávaly místním orgánům poměrně rozsáhlý prostor k zásahu proti všem Němcům, kteří se zdáli být podezřelí.⁹² Místo smíření volal československý národ na konci války po odplatě za válečné činy všech Němců.

Princip kolektivní viny Němců se projevoval i v oficiálních projevech československé politické reprezentace: „*Dejte vyvrýt ze svých srdci živelně nenávisť k německým katanům... Jděte účtovat s Němci za všechna jejich zvěrstva a neznejte slitování s německými vrahy.*“⁹³ Ve vyostřené situaci na konci války se naplno projevil rozkol mezi Čechy a Němci, který byl završen ostrým nacionálním radikalismem, který zdůrazňoval roli českého a slovenského národa v Evropě jako spojovacího článku mezi východními a západními zeměmi.⁹⁴ Edvard Beneš dokonce pár dní po konci války 12. května 1945 v Brně prohlásil: „*Náš zběsilý soused... si vytvořil situaci, jejíž důsledky stihnou jeho dnešní a budoucí generace, ponesou je jako zasloužený a plně mu náležející trest... Tento národ přestal být v této válce už vůbec lidským, přestal být lidsky snesitelným a jeví se nám už jen jako velká lidská nestvůra... Řekli jsme si, že německý problém v republice musíme definitivně vylikvidovat.*“⁹⁵

Přestože československá vláda tvrdila, že odsun Němců bude prováděn pod mezinárodní kontrolou, začalo vysídlování téměř okamžitě s koncem války. Osvobození československého národa jakoby naplno probudilo také léta potlačovanou zášť vůči Němcům, která se ale bohužel obrátila na nevinné lidi, kteří v mnoha případech trpěli válkou stejně jako ti, kteří žádali odplatu.

Ačkoliv se podle výše uvedených sčítání lidu z roku 1938 v Říšské župě Sudety nacházelo přes 90 % osob německé národnosti, nelze ignorovat nesporný germanizační tlak na osoby nesporně české národnosti, které se při sčítání lidu k německé národnosti přihlásily. Národnostní situace v pohraničí byla velmi spleťtá. Velkým problémem v tomto případě byla zejména smíšená manželství, ke kterým se v prvních týdnech po konci války, ale i v pozdějším období, neprojevovalo příliš pochopení. Soužití Čechů a Němců v jedné rodině nabourávalo strategii národní očisty, stejně jako případy rodin německy mluvících Židů. Vzhledem k počtu smíšených manželství v pohraničí se stala tato skupina jednou z nejproblematictější

---

⁹² Detlef BRANDES, *Cesta k vyhnání 1938-1945*, s. 376.

⁹³ Karel KAPLAN, *Pravda o Československu*, s. 139.

⁹⁴ Tamtéž, s. 135.

⁹⁵ Tomáš STANĚK, *Odsun Němců z Československa*, s. 58.

při snahách o oddělení německého a českého etnika.⁹⁶ Spravedlivé rozhodování o tom, kdo smí v pohraničí zůstat, bylo v praxi dosti obtížné. Nejrozumnější příkoří páchaná na smíšených rodinách, ale i rodinách antifašistů a Židů, nebyla v Československu výjimkou.

Postavení německé menšiny po druhé světové válce upravovalo několik dekretů prezidenta republiky:

- Dekret č. 5/1945 Sb. označoval Němce za osoby státně nespolehlivé a na jejich majetek uvalil státní správu
- Dekret č. 12/1945 Sb. stanovoval pravidla při konfiskaci a rozdělení zemědělského majetku
- Dekret č. 28/1945 Sb. se týkal osídlení zemědělské půdy Němců, Maďarů a jiných nepřátel státu. českými, slovenskými a jinými slovanskými zemědělci
- Dekret č. 33/1945 Sb. odňal čs. státní občanství českým Němcům
- Dekret č. 108/1945 Sb. stanovoval pravidla o konfiskaci nepřátelského majetku a zřídil Fond národní obnovy⁹⁷

Proti zbavení občanství se mohli Němci a Maďaři odvolávat, ale v období neorganizovaných vysídlovacích akcí neměla tato odvolání často odezvu. Ačkoliv se mělo dostat podle nařízení z 16. května 1945 úlevám všem osobám, které nezhradily republiku a příslušely k československé národnosti či ke skupině komunistů, sociálních demokratů, antifašistů, německých Židů a aktivních bojovníků proti nacistické perzekuci, ne vždy tak tomu bylo. Žádosti o zachování státního občanství vyřizovaly speciálně vytvořené orgány ONV (OSK). Při posuzování žádostí o vydání československého státního občanství nebo o vyjmutí z odsunu byla správními orgány činěna různá pochybení. K těmto pochybením patřila jednak benevolence místních úřadů, nebo naopak jejich vysoká tvrdost při postupu vůči všem Němcům bez rozdílu. Na druhé straně i žadatelé ve svých žádostech různě manipulovali s fakty, aby jim bylo vyhověno. Nezřídka se žadatelé prohlašovali za členy různých odbojových organizací, levicových stran a odborů, ve kterých ve skutečnosti nikdy nebyli, jak je také zřetelné ve zprávách o vynětí z odsunu. Většina úspěšných žadatelů o vrácení

---

⁹⁶ Matěj SPURNÝ, Nejsou jako my, s. 157.

⁹⁷ Karel JECH, Karel KAPLAN (eds.), Dekrety prezidenta republiky 1940-1945. Brno 2002.

československého občanství v Jílovém byla v předválečném období členy KSČ nebo DSAP.⁹⁸

II. 2. Jílovský „Divoký odsun“

Bezprostředně po podepsání kapitulace Německa se začala uplatňovat perzekuční opatření vůči Němcům, která částečně skončila až v době jednání Postupimské konference. V tomto období se odehrávaly nejdramatičtější vysídlovací akce, které mají v českém prostředí nejčastěji označení „divoký odsun“ a v prostředí německém ekvivalent „wilde Vertreibung“. Pojmenování hromadného vysídlování obyvatel německé národnosti se liší podle postoje k těmto událostem a můžeme v tomto případě slyšet také termíny „deportace“, „vyhnání/vyhánění“ nebo „vyhoštění“. V archivních materiálech se nejčastěji dočteme o „evakuacích“ Němců. Tento termín se vyskytuje především v materiálech vojenského původu a v instrukcích orgánů státní správy z této doby. Už jen z tohoto neutrálního a téměř „sterilního“ termínu, můžeme vyčíst dobový postoj vůči vysídlení Němců.⁹⁹ Následující kapitola bude hovořit právě o první fázi nuceného vysídlení, pro které budu nadále používat termín „divoký odsun“, který se mi zdá jako nejlépe vystihující atmosféru neklidné doby v pohraničí, která byla plná živelných projevů antipatií vůči Němcům a vyústila v nehumánní zacházení s německou menšinou při násilném vysídlování.

„Divoký odsun“, tedy odsun obyvatel německé a maďarské národnosti před 2. srpnem 1945, v době před jednáním mocností v Postupimi, nebyl schválen mezinárodní smlouvou. Až na společném jednání v průběhu konference v Postupimi se měly body ohledně odsunu projednávat. V následujícím období mezi 2. srpnem a 30. listopadem 1945 byl odsun v naprostém rozporu s požadavky velmocí na organizovaný a humánní transfer. Postup vůči německé menšině byl na počátku tohoto neklidného období upřesněn ve výnosu ministerstva vnitra z 8. června 1945. V ten samý den vstoupily v platnost také směrnice o zřízení osídlovacích referátů ONV (OSK), které měly za úkol zajistit souběžnost odsunu s osídlovacím procesem.¹⁰⁰

---

⁹⁸ Podrobněji Karel KAPLAN - Karel JECH (eds.), *Dekrety prezidenta republiky 1940-1945*, Praha 2002.

⁹⁹ Adrian von ARBURG - Tomáš STANĚK, *Vysídlení Němců*, s. 94.

¹⁰⁰ Tomáš STANĚK, *Odsun Němců z Československa*, s. 63-64.

V hlavní roli se v pohraničí ocitly především místní správní orgány, z jejichž iniciativy začal „divoký odsun“ probíhat. Přitom se v této době mnohé okresní správní komise (OSK) a později národní výbory (ONV) teprve ustanovovaly a situace byla v pohraničí v prvních týdnech po válce značně chaotická. Také centrální správa v Československu se potýkala s problémy, například nebyla k dispozici aktuální evidence obyvatelstva.¹⁰¹ Místní správní orgány úzce spolupracovaly s ozbrojenými složkami, které byly na konkrétních místech dostupné. Byla to zejména československá armáda, Rudá armáda, Sbor národní bezpečnosti (SNB), ale také Revoluční gardy. Vysídlování Němci byli v období „divokého odsunu“ stěhování z největší části do sovětského okupačního pásma. Americké pásmo v této fázi odsunu Němce nechtělo přijímat. Z děčínského okresu směřovala většina odsunutých Němců do sovětské okupační zóny blízkého Saska a také do Rakouska. O brutálním zacházení s vysídlovanými Němci během „divokého odsunu“ svědčí i případy, kdy byly pěší kolony nebo železniční transporty Němců sovětskými orgány na česko-saské hranici odmítány s poukazem na jejich žalostný stav.¹⁰² Nejnovější poznatky získané studiem armádní dokumentace hovoří o tom, že do začátku října 1945 bylo z českých zemí vysídleno zřejmě okolo tři čtvrtě milionu osob.¹⁰³

V Jílovém sice docházelo k samovolnému odchodu německých obyvatel už od 8. května 1945. Většina Němců přesto stále zůstávala ve svých domovech a čekala na další dění. Místní správní orgán, MSK Jílové, si dal po svém ustanovení za cíl dva hlavní úkoly:

- 1) Zajistit nacisty a jejich pomahače, kontrolovat a evidovat německé obyvatelstvo.
- 2) Připravit a provádět odsun – zajistit odsun administrativně a technicky.¹⁰⁴

Pokud jde o první bod, v Jílovém byly od 8. května 1945 sovětští a českoslovenští vojáci, ke kterým se 16. května připojily Revoluční gardy, jak je popsáno v předešlé kapitole.

---

¹⁰¹ Zdeněk RADVANOVSKÝ, *Konec česko-německého soužití v ústecké oblasti 1945-1948. Ústí nad Labem 1997*, s. 63.

¹⁰² Adrian von ARBURG, Tomáš STANĚK (ed.), *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951. Duben – srpen/září 1945: „Divoký odsun“ a počátky osídlování. Středokluky 2011*, s. 96-97.

¹⁰³ Více o vyčíslení odsunutých Němců: Adrian von ARBURG - Tomáš STANĚK, *Vysídlení Němců*, s. 131-132.

¹⁰⁴ SOKA Děčín, fond MNV Jílové (NAD 1017), K-1, inv. č. 26, Zápisy MSK.

Druhý bod se stal po následující měsíce největší náplní přítomných ozbrojených složek, ale také přicházejících českých osídlenců, kteří pro sebe hledali ubytování i zaměstnání a chtěli z Jílového Němce, co nejdříve odsunout. Podle částečně dochovaných archivních pramenů proběhl „divoký odsun“ některých německých obyvatel z Jílového do Saska už na konci května 1945. Při vysídlování asistovala armáda a stále přítomné Revoluční gardy. Nejčastěji byli vysídlováni jako první bohatší Němci, majitelé statků, průmyslových podniků, živnostenských provozoven a jejich rodiny. Na jejich místa se do Jílového velmi rychle stěhovali noví osídlenci. První transport se z Jílového vypravily ozbrojené složky 24. května 1945 a vezl nezjištěný počet osob. Odsunutí Němci si s sebou v této fázi „divokého odsunu“ mohli vzít pouze 20 kg zavazadel na osobu, ze šperků pouze snubní prsteny a finanční hotovost maximálně v hodnotě 1000 říšských marek. Na místě zanechávali veškerý svůj majetek a osobní věci (šperky, vkladní knížky).¹⁰⁵

Erika Locklová vzpomíná, že v květnu 1945 bydlela jejich rodina ještě společně se sousedkou paní Kühnel v rodinném domě v Martiněvsi. Na rozdíl od rodiny Eriky Locklové, byla paní Kühnel společně se svou pětiletou dcerkou zařazena v květnu 1945 hned do prvního květnového transportu. Vzpomínka na odchod této rodiny zůstala u paní Locklové silná i díky tomu, že paní Kühnel měla dcerku ve věku mladšího bratra paní Eriky. Kromě sousedky Erika Locklová přišla i o blízké příbuzné, které od chvíle odsunu už nikdy nespatriila a nezná jejich další osud:

„Oni měli sestavenou listinu... Já si jenom pamatuju, že já jsem teda byla doma. Maminka mě nikam nepouštěla, do školy jsem nechodila. A maminka musela jít na nákup a přišla zpátky prostě vyděšená, že u papíren, myslím, že tam stály autobusy a nakládali lidi s ruksáčky a taky že tam viděla právě, to byla tátova teta – staříčky lidi takový hubeňourky. On myslím byl pokrývač, nebo tesař... něco takovýho. No a ty byli prostě úplně vyřízený. My už jsme nikdo o nich neslyšeli. Tak ty museli někde zajít. To nemohli vydržet. Duševně ani tělesně.“¹⁰⁶

„Divokému odsunu“ se rodina paní Locklové vyhnula zřejmě díky tomu, že otec Franz Schlösinger pracoval v německé armaturce v Ústí nad Labem a byl nenahraditelným odborníkem, který se navíc v dřívějších letech učil česky ve škole,

¹⁰⁵ SOKA Děčín, fond MNV Jílové (NAD 1017), K-37, inv.č. 80-84, Roční výkazy pohybu obyvatel 1945-1946.

¹⁰⁶ Rozhovor s Erikou Locklovou vedla Hana Doležalová v Jílovém, 25. 1. 2014.

a tak se i trochu domluvil. Matka paní Locklová, Margaret, zase začala v létě 1945 vypomáhat na úřadě MSK v Jílovém, kde překládala úřední dokumenty z němčiny do češtiny. Pocházela totiž z Pardubic a jako jediná z rodiny ovládala český jazyk jako rodilý mluvčí.¹⁰⁷

Shromaždiště Němců zařazených do odsunu bylo v Jílovém u papíren a nebo na nádvoří Jílovského zámku. Odtud pak byli všichni odvezeni připravenými autobusy do Loubí v Děčíně. Z Loubí se museli povětšinou vydat na pěší pochod směrem do Německa.¹⁰⁸ Z dopisu děčínského malíře Josefa Stegla, který byl vysídlen 21. června 1945, si můžeme představit, jak asi cesta odsunutých Němců probíhala:

„Celá vilová čtvrť pod nemocnicí, všichni, staří i mladí, ženy i děti, nikdo nesměl zůstat. Se svým majetkem jsme se museli shromáždit na cestě do Loubí. Byl to žalostný pohled – s kufry, balíčky, vozíky, dětskými kočárky – jsme tam všichni stáli, byli jsme sepisováni a stavěni do dlouhé řady. Kolem poledního se dal dlouhý zástup, který začínal u Schillerovy ulice (dnešní Wolkerova) a končil u posledních domů v Loubí, na cestu směrem na Hřensko. Cestou jsme byli opakovaně kontrolováni, museli jsme vše vybalovat a zase opětovně nakládat – bylo to hrozné. K večeru jsme dorazili do Schmilky, kde jsme byli již volni – to znamená v Německu. Ve Schmilce jsme mohli naštěstí přenocovat a ráno v 8 hodin jsme odjeli parníkem do Pirny. Parník byl přeplněn samými známými z Děčína – dr.Peh, pan Schreiber s paní, paní Herzigova, slečna Frieserova, paní Ringova ... všichni, doslova všichni... je to krutý osud, že lidstvo musí trpět zločinným jednáním jedné z největších a nejhrůznějších vlád Německa. My nyní všechno odnese, nás činí zodpovědnými za vše, co tito zločinci mají na svědomí ...“¹⁰⁹

Nezbytným opatřením v souvislosti s odsunem Němců bylo vytvoření zvláštních táborů, kam byli vysídlovaní Němci soustřeďováni, než byl samotný odsun zorganizován. Na konci války se vytvořil dva typy táborů: *internační* pro Němce podezřelé ze spáchání trestných činů a aktivní nacisty a *sběrné* pro ostatní odsunované Němce. Nejstrašnějším táborem byl v okrese Děčín internační tábor Rabštejn, který byl zřízen v areálu bývalého koncentračního tábora Rabštejn několik

---

¹⁰⁷ Rozhovor s Erikou Locklovou vedla Hana Doležalová v Jílovém, 11. 1. 2014.

¹⁰⁸ Jan HAVEL, *Řešení německé otázky v Československu po druhé světové válce*, Ústí nad Labem 1999, s. 1-10.

¹⁰⁹ Milan ROSENKRANC, *Dokumenty doby*, in: Děčínské vlastivědné zprávy, roč.1995, č.2-X, s. 43-44.

dnů po osvobození 14. června 1945.¹¹⁰ Paní Locklová v souvislosti s tímto táborem zprostředkovala vzpomínku své odsunuté tety: „*No jó, tam [v Rabštejně] to bylo hrozný asi. Teta bydlela v Janově a říkala „Hrůza“, že prý je slyšeli křičet... Nechci o tom mluvit. Já nechci na to myslet. Ona bydlela právě v Janově, a to je blízko.*“¹¹¹ Přestože se paní Locklové vzpomínka přímo nedotýká, zdá se pro narátorku jenom pomýšlení na to, co se v Rabštejně dělo, děsivé. Sběrných táborů bylo v okrese více: Benešov nad Ploučnicí, Bynov, Děčín-Staré Město, Popovice, Jánská, Loubí, Boletice, Libouchec a Podmokly-Makóza. Nejbližší tábory směrem k Jílovému byl Libouchec a tábor v Podmoklech, kterým prošlo nejvíce Němců z okresu.¹¹²

MSK v Jílovém pracovala na vysídlení Němců se vším nasazením. V bezpečí nezůstávali dokonce ani antifašisté. Zajímavé je náhlé nahrazení tajemníka MSK, antifašisty Hermana Rudla, ke kterému došlo 8. července 1945. V zápisech z jmenování nového tajemníka MSK, Josefa Šlégra, se můžeme dočíst, že na úřadech ani na vedoucích místech podniků v Jílovém neměli žádní Němci dlouho zůstat, a to ani antifašisté. Josef Šlégr dále zdůrazňoval, že: „*po náležitém zapracování Čechů příslušníci německé národnosti z tohoto působení propouštění budou.*“¹¹³ O den později byla osobním referátem MSK ustanovena antifašistická komise, která měla prověřovat spolehlivost německých obyvatel. V červenci byly v Jílovém ustanoveny kromě osobního referátu také další, referáty: pracovní, vyživovací, zemědělský, pro průmysl a živnosti, informační, bytový, zdravotní, sociální a školský, pro správu národního majetku.¹¹⁴ Činnost MSK i jednotlivých referátů se snažila, co nejrychleji o výměnu obyvatel německé národnosti za Čechy.

Živnostenský a průmyslový referát navštěvovali od července 1945 jednotlivé průmyslové podniky, kde zjišťovali počet německých zaměstnanců a ověřovali jejich nepostradatelnost. MSK dále poslala všem podnikům v Jílovém dopisy s nařízením, aby do tří dnů komisi oznámili, kolik zaměstnanců německé národnosti v jejich firmě pracuje a kolik z nich si žádají ponechat jako nepostradatelné odborníky. Přes všechnu činnost MSK v Jílovém si poručík československé armády, který na

---

¹¹⁰ Petr JOZA, *Rabštejnské údolí*, Okresní muzeum, Děčín 2002, s. 150. Blíže k problematice táborů na území Československa v letech 1945-1947 Tomáš STANĚK, *Tábory v českých zemích 1945-1947*, Praha 1996.

¹¹¹ Rozhovor s Erikou Locklovou vedla Hana Doležalová v Jílovém, 25. 1. 2014.

¹¹² Tomáš HRADECKÝ, *Poválečné Děčínsko*, s.66.

¹¹³ SOKA Děčín, fond MNV Jílové (NAD 1017), K-1, inv. č. 26, Zápisy MSK.

¹¹⁴ Tamtéž.

odsun v Jílovém Němců dohlížel, stěžoval, že ve městě „...byla provedena evakuace pouze 20% veškerého obyvatelstva“¹¹⁵

Do Jílového se v polovině července začalo stěhovat množství českých osídlenců, a tak nastal problém s volnými byty. Bytový referát tedy dostal na starost, co nejrychleji získat od Němců volné byty pro příchozí Čechy. V této době nedostatku bytů pro osídlence se v Jílovém vyskytovaly případy, kdy byli obyvatelé německé národnosti okamžitě vystěhováváni do starých a opuštěných bytů, které se Čechům nelíbily. Vystěhováni byli i ti, kteří ještě do odsunu zařazení nebyli anebo měli být odsunuti až za několik týdnů. Vystěhována byla i rodina Eriky Locklové. Jejich dům se zalíbil nově příchozí rodině, a tak museli všichni pryč. Zachránila je přítomnost jejich tety, která je u sebe nechala bydlet. „Nó...45! To nás teda vystěhovali z toho našeho bytu. Jak jsem říkala, jak bydlej Medunovi, tak tehdy Rázlovi prostě chtěli do bytu, tak nás odstěhovali. Já nevím, jestli si to umíte představit...Čtyři lidi jsme byli: jedna peřina, trochu něco, nějaký ošacení jsme si mohli vzít. No prostě byl to takovej malej vozejček a na to se vešel celej náš majetek. A můžu říct, že vlastně štěstím, nahoře v domě, na Kamenný 27, bydlela teta. Otcova sestra, která byla vdaná za Rakušáka...Rakusšáka? A měla rakouskou příslušnost. A tím pádem jí nemohli vystěhovat z toho domu, takže jsme se tam mohli přistěhovat.“¹¹⁶

Díky tetě Emilii Bayer (Viz fotografie rodiny v Příloze č.X), která byla rakouské národnosti, neklidnou dobu v Jílovém přečkalo mnohem více německých rodin. Erika Locklová vzpomíná, že v jednu dobu bylo v malém roubeném domě i 30 lidí, kteří byli z bytů vyhozeni doslova na ulici: „Byly dny, kdy vyhazovali lidi z těch bytů, tak samozřejmě je neodsunuli...Takže jsme v tom domě možná byli i 30 lidí. Muži spali všichni na seně. Děti jakž takž v postelích... Přikrývalo se kabátama. Na to teda mám špatný vzpomínky. To je pravda.“¹¹⁷ Solidarita mezi starousedlíky ostře kontrastovala s chováním nově příchozích Čechů. Ti si vybírali ty nejlepší domy ve městě a o ty, které nebyly dost moderní a udržované, se vůbec nestarali. Dům Emilie Bayer byl už starý, jak je vidět na fotografii v příloze (viz Příloha č. IX. Fotografie domu na Kamenné 27), a tak zřejmě ani nikoho z Čechů nelákal, ačkoliv byl stejně jako rakouský majetek chráněn.

¹¹⁵ SOKA Děčín, fond MNV Jílové (NAD 1017), K-1, inv. č. 26, Zápisy MSK.

¹¹⁶ Rozhovor s Erikou Locklovou vedla Hana Doležalová v Jílovém, 11. 1. 2014.

¹¹⁷ Tamtéž.

Když MSK v Jílovém získala z podniků odpovědi o počtu německých zaměstnanců a shromáždila seznamy nepostradatelných německých pracovníků, začala pracovat na seznamu Němců určených k odsunu. Zároveň MSK vyzvala vyhláškou, aby se všichni Němci do 24 hodin hlásili na policejním oddělení MSK. Němci zařazení do odsunu měli obdržet potraviny na sedm dní, dva obleky, troje spodní prádlo, jeden kabát a oblečení pro děti.¹¹⁸ Postup úřadů v červenci byl velmi rychlý, už 13. 7. 1945 byl dokončen seznam Němců zařazených do odsunu a hned následující den proběhlo jejich transportování z města.¹¹⁹

Němci, kteří ve městě zůstali, zažívali mnohá diskriminační opatření. Bylo například uzákoněno, aby všichni obyvatelé německé národnosti, nosili viditelně na oblečení bílou pásku označující jejich německý původ. Pro antifašisty byla určena páska červená, která je měla chránit při styku s českou veřejností na úřadech.¹²⁰ Opak byl bohužel pravdou. V období „divokého odsunu“ museli dokonce jílovští antifašisté nosit všichni pásku bílou, a to až do doby než antifašistická komise prošetří jejich spolehlivost, což mnohdy trvalo měsíce. Zacházení s antifašisty si tak nezdalo se zacházením s občany německé národnosti, tedy podle jazyku tehdejších správních se zrádci a kolaboranty. Všichni Němci dále museli chodit nakupovat pouze do jednoho obchodu s potravinami a v celém městě pro ně platil přísný zákaz vydávání piva v hostincích.¹²¹ Dalším opatřením vůči Němcům setrávajícím ve městě byla každodenní nucená práce po dobu 2 hodin. Tyto „nutné udržovací práce“ museli Němci vykonávat po skončení své normální pracovní doby. Na nucené práce byl povolán dokonce i starý německý farář Franz Richter.¹²² Pracovní povinnost platila pro všechny muže od 14 – 60 let věku a ženy od 14 – 50 let.¹²³

Ačkoliv opatření vůči Němcům v pohraničí byla tvrdá, přeci jen měli alespoň nějakou jistotu. Odchod do jiné země z místa, které jim bylo domovem, nebylo jednoduché rozhodnutí. Nejhorší zřejmě byla nejistota a obavy, s kterými Němci do odsunu odcházeli. Erika Locklová na otázku, zda někdy doma mluvili o možnosti odejít z města pryč dobrovolně, odpověděla: „Do odsunu určitě nikdo nechtěl,

---

¹¹⁸ SOKA Děčín, fond MNV Jílové (NAD 1017), K-1, inv. č. 26, Zápisy MSK.

¹¹⁹ SOKA Děčín, fond MNV Jílové (NAD 1017), K-1, inv. č. 26, Zápisy MSK.

¹²⁰ Jaroslav KUČERA, *Odsun nebo vyhnání?*, s. 9-11.

¹²¹ SOKA Děčín, fond MNV Jílové (NAD 1017), K-1, inv. č. 26, Zápisy MSK.

¹²² Tamtéž.

¹²³ Adrian von ARBURG - Tomáš STANĚK, *Vysídlení Němců*, s. 133.

rozumíte... To znamenalo odsud odejít s ruksáčkem na zádech támhle do lágru a tam byli předtím vězni, Francouzové...všichni možní. To se taky vědělo, že ti žili špatně. A teď to bylo zavšivený, zblešený. A kdo tam rád šel? Víte, spousta lidí tam zašlo.“¹²⁴ Někteří Němci zařazení do odsunu se nebyli schopni s odchodem ze svého domova smířit. To byl i případ již zmíněného sochaře Fritze Tampeho, který se narodil v Jílovém v roce 1887. V době „divokého odsunu“ mu bylo 85 let. Místo aby se připojil do transportu v Loubí, spáchal sebevraždu skokem do Labe z dnešního Tyršova mostu v Děčíně. Jeho tělo bylo vytaženo 17. července 1945 u města Stadt Wehlen v Sasku, kde byl Fritz Tampe pohřben.¹²⁵

„Divoký odsun“ začal být v Jílovém blokován až počátkem srpna 1945, když se československá politická reprezentace obeznámila s textem postupimské dohody, kde velmoci jasně požadovaly humánní zacházení s vysídlovanými Němci. Konečné rozhodnutí o ukončení odsunů bylo však oddalováno a ještě 7. srpna 1945 směřovaly transporty Němců přes Děčín do sovětské okupační zóny Dippoldiswalde. Rozkaz ministra obrany, generála Ludvíka Svobody, o ukončení všech odsunových akcí padl až 8. srpna 1945.¹²⁶

V Jílovém neprováděly úřady během období „divokého odsunu“ detailní soupisy odcházejících Němců a jsou zachovány jen částečné materiály. Dochované jsou neucelené zápisy z jednání MSK, kde se můžeme dočíst o některých odsunových akcích, ale popsány v nich nejsou všechny. Dále lze vycházet z ročních výkazů o pohybu obyvatel v období 1945-1946, podle kterých můžeme částečně rekonstruovat početní stav Němců v Jílovém před začátkem „divokého odsunu“ a po něm. Následující tabulka přehledně shrnuje dostupná data z archivních pramenů, které jasně hovoří o velmi rychlém vysídlení Němců z města už v této první fázi odsunu.

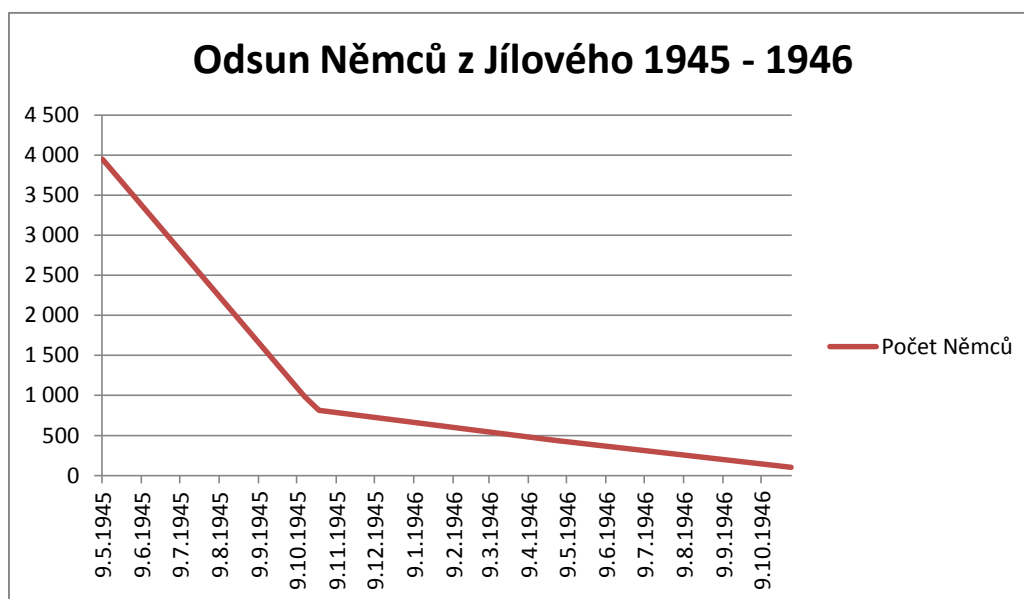
---

¹²⁴ Rozhovor s Erikou Locklovou vedla Hana Doležalová v Jílovém, 11. 1. 2014.

¹²⁵ Petr JOZA: *Podmokelský sochař Fritz Tampe a osud jeho děl*, Děčínské vlastivědné zprávy č. 2, ročník 9, Děčín 1999, s. 34-41. Více o perzekuci německého obyvatelstva v době tzv. divokého odsunu viz Tomáš STANĚK, *Perzekuce 1945*, Praha 1996.

¹²⁶ Jan HAVEL, *Řešení německé otázky v Československu po druhé světové válce*, Ústí nad Labem 1999, s. 1-10.

Tabulka č. X Odsun Němců z Jílového¹²⁷

Podle grafu můžeme usuzovat, že se Jílové během „divokého odsunu“ zbavilo naprosté většiny německých obyvatel. Přesto nedokážeme z dostupných pramenů zrekonstruovat detailnější stav počtu Němců. Chybí seznamy jednotlivých transportů Němců z města. Přínosná může být úvaha nad srovnáním počtu Němců na konci války 15. 10. 1945 s údajem po vydání zákazu veškerých odsunových akcí v ČSR (8. 8. 1945). Zjistíme, že dva měsíce po vydání zákazu v Jílovém 15. 10. 1945 setrvalo už jen 980 Němců. Po zákazu odsunových akcí se mohli z města dobrovolně stěhovat už jen antifašisté, takže proces vysídlování německého obyvatelstva z Jílového proběhl velmi rychle v prvních měsících po konci války.¹²⁸

„Divoký odsun“ byl samozřejmě spojený s velkým stresem všech zúčastněných rodin, které byly často okamžitě vykázány ze svého domu. V některých případech byli zařazeni do odsunu okamžitě, v jiných museli čekat v zchátralých domech nebo byli převezeni do sběrných táborů, kde čekali, než bude odsun zorganizován. Během tohoto čekání na ně dopadalo množství diskriminačních opatření a museli se v obci

¹²⁷ SOKA Děčín, fond MNV Jílové (NAD 1017), K-37, inv.č. 80-84, Roční výkazy pohybu obyvatel 1945-1946.

¹²⁸ SOKA Děčín, fond MNV Jílové (NAD 1017), K-37, inv.č.80-84, Roční výkazy pohybu obyvatel 1945 – 1946 Z Děčínska bylo odsunuto v období od 21.5. do 5.7. 1945 zhruba 26 000 Němců, do 8.7.1945 bylo vysídleno 6 672 osob německé národnosti a do 14.7. 1945 asi dalších 4 000 osob více viz Tomáš HRADECKÝ, *Poválečné Děčínsko*, s. 68.

zapojit do nucených prací. Náročnost tohoto období pro německé obyvatelstvo se projevovala také agresí ze strany ozbrojených složek. V celém děčínském okrese bylo zjištěno po 9. květnu 1945 116 úmrtí Němců. Z tohoto čísla sice nelze určit, jaké souvislosti mělo jejich úmrtí s odsunem a zda se stali tito němečtí obyvatelé obětmi agrese sovětských nebo československých vojáků či dalších ozbrojených složek přítomných ve městě, ale nelze to ani vyloučit.¹²⁹ Prioritou bezpečnostních složek vyšetřování násilných činů na Němcích v tomto období nebylo, a tak ani vyšetřování ze strany SNB neproběhlo. I když byl postup úřadů vůči německé menšině v období „divokého odsunu“ neadekvátní a byl jasně odsouzen mezinárodním společenstvím, ani další fáze organizovaného odsunu se neobešla bez nátlaku na Němce zůstávající ve městě.

---

¹²⁹ Tomáš HRADECKÝ, *Poválečné Děčínsko*, s. 65. Nabízí se možnost prostudovat údaje v matrice pro zjištění příčiny úmrtí, ale uvedená příčina smrti nemusí odpovídat skutečnosti.

IV. Konečná fáze odsunu

IV. 1. Organizovaný odsun

Ve dnech 17. července až 2. srpna 1945 zasedala Postupimská konference, která oficiálně uznala nutnost odsunu Němců z Československa, Polska a Maďarska. Ve skutečnosti už však dávno Němci vysídlováni byli, a tak tzv. Postupimská dohoda z 2. srpna 1945 potvrzovala již nastalou situaci, s tím rozdílem, že dosavadní průběh „divokého odsunu“ porušoval článek XIII., ve kterém jsou vzneseny požadavky mocností na spořádaný a lidský průběh vysídlování Němců.¹³⁰ Po vyhlášení Postupimské dohody také vešel v platnost dekret prezidenta republiky č. 33/1945 Sb. o úpravě československého státního občanství osob národnosti německé a maďarské, který okamžitě zbavoval československého občanství všechny československé Němce a Maďary. Výjimku měli tvořit ti, kteří se aktivně postavili za osvobození republiky nebo trpěli pod nacistickým a fašistickým terorem. Proti zbavení československého státního občanství se mohli Němci a Maďaři do 6 měsíců odvolat a požádat krajské národní výbory o vydání osvědčení o národní spolehlivosti. Lhůta na odvolání se později ještě prodloužila.¹³¹

Do konce října 1945 bylo z Jílového vysídleno více než 70% obyvatel německé národnosti.¹³² Ačkoliv mělo dojít k zastavení odsunových akcí, pod tlakem vzniklé situace se z Jílového stěhovalo velké množství antifašistů v rámci dobrovolného odsunu, který byl ale více či méně vynucený. Problematické je vyčíslení počtu antifašistů, protože se jejich přesné soupisy nedochovaly. Jak můžeme vidět ze zápisů MSK v Jílovém ze 4. září 1945, antifašisté ve městě nebyli vítáni a dokonce se jich snažili, co nejrychleji „zbavit“: *„Dáváme Vám k dispozici 515 antifašistů II. skupiny, a sice následujícím návrhem. Jelikož v obci Jílové jest nedostatek bytů pro české dělníky a byli jsme nuceni zastaviti další přistěhování, prosíme tímto, abychom antifašisty mohli přestěhovati do Děčína – Podmokel na práci a od Vás by šel stejný počet, kteří nejsou antifašisty do pracovního tábora Popovice. Jinak nemůžeme si odpomoci od německých*

---

¹³⁰ Milan CHURÁŇ, *Postupim a Československo. Mýtus a skutečnost*, Praha 2001, s. 128.

¹³¹ Tomáš STANĚK, *Odsun Němců z Československa*, s. 92.

¹³² SOKA Děčín, fond MNV Jílové (NAD 1017), K-37, inv.č. 80-84, Roční výkazy pohybu obyvatel 1945-1946.

obyvatel. *Děkujeme Vám za Vaší ochotu a doufáme, že nám v tomto případě vyhovíte. Podotýkám, že nám stejně zůstane velké množství Němců.*“¹³³

O odchodu antifašistů z Jílového se můžeme také dočíst ze zprávy z 12. října 1945, kdy je potěšeně na jednání MSK konstatováno, že: *„50 Němců tento týden Jílové samo opustilo a 150 antifašistů II. skupiny dobrovolně opustí do 20. 10. 1945 – mohou si vzít na každou osobu 100 kg zavazadel a 20 kg potravin“*¹³⁴ Jak můžeme z této zprávy vyrozumět, dokonce ani antifašisté si s sebou nemohli vzít všechn svůj majetek a na místě po sobě nechávali většinu věcí. Kromě dobrovolného odchodu antifašistů za hranice státu, bylo žádoucí i jejich odstěhování do vnitrozemí. MSK zdůrazňovala: *„Do vnitrozemí je evakuace povolena. Není žádných námitek ze strany místní správní komise. Budeme rádi, když se jich takto pomalu zbavíme.“*¹³⁵

Nelehkou situaci měli i Němci, kteří po vlně „divokého odsunu“ v Jílovém stále žili. Před začátkem organizovaného odsunu se v Jílovém vyskytly i nezvyklé případy, kdy byli Němci vystěhováni mezitím, co byli v práci. Když se vrátili, už v jejich domech bydleli Češi. V dalším zápise z 12. října 1945 se dočteme o stížnosti Němců, kteří byli vystěhováni mezitím, co pracovali v lese a *„když přišli z práce, byly jejich byty zabaveny a nesměli prý si vzít nic z něho ani na oblečení“*.¹³⁶

Organizovaný odsun, povolený Postupimskou konferencí, měl podle plánů proběhnout, co nejdříve. První vlak organizovaného odsunu vyjel do amerického okupačního pásma 25. ledna 1946. Nad průběhem odsunu měly nadále dohlížet národní výbory a správní komise, ale mělo se postupovat mnohem obezřetněji. Do konce roku 1946 byla z ČSR vysídlena většina Němců. Na konci roku zbylo v českých zemích pouhých 225 000 Němců a na Slovensku okolo 30 000.¹³⁷ Z Děčína byl první transportní vlak vypraven až 16. února 1946. Transporty se z děčínského okresu vypravovaly poměrně pravidelně až do 22. července 1946. Vysláno jich bylo celkem osmnáct, z čehož každý z nich vezl alespoň 1 200 Němců. Všechny uskutečněné odsuny od února do června 1946 byly směřovány do amerického pásma a následně do sovětské okupační zóny. Kromě vlaků byly z Děčína vyslány i speciální lodě po

¹³³ SOKA Děčín, fond ONV Děčín, (NAD 999), K-79, inv.č. 230, Seznamy antifašistů, 1945-1950.

¹³⁴ SOKA Děčín, fond MNV Jílové (NAD 1017), K-1, inv.č. 26, Zápisy MSK 1945.

¹³⁵ SOKA Děčín, fond MNV Jílové (NAD 1017), K-1, inv.č. 26, Zápisy MSK 1945.

¹³⁶ Tamtéž.

¹³⁷ Tomáš STANĚK. Odsun Němců z Československa, s. 17.

Labi, kterých od 21. června do 2. srpna 1946 vyjelo osm. Od července do listopadu 1946 pak opustili Němci Děčín v dalších šesti vlakových soupravách s cílovou stanicí na území amerického pásma.¹³⁸

První organizovaný odsun z Jílového proběhl už 31. ledna 1946, kdy bylo náhle z města odsunuto přes 500 osob, které poté musely čekat na děčínský odsun do 16. února ve sběrném táboře. Příčinou tohoto rychlého postupu vůči Němcům byl požár v papírnách firmy A. Brandt. Ze vzniku požáru byli okamžitě obviněni Němci, kteří ve firmě stále pracovali a všichni byli ještě ten den odsunuti. Odsun byl schválen telefonickým hovorem s OSK v Děčíně. Celý odsun byl organizován nadporučíkem SNB Bláhou a dokonce i předsedou MSK Josefem Šlégrem, správcem národního majetku Františkem Novákem. Přítomní byli také členové finančního inspektorátu Adolf Matouš, František Voldřich a František Pauera. Další přítomní byli příslušníci SNB: Václav Kolář, Václav Babor, Karel Matějka a Vlastimil Hoffmann. Požár byl označen za sabotáž a všichni Němci pracující v papírnách byli okamžitým odsunem potrestáni.¹³⁹ Sabotáže Němců byly v pohraničí tvrdě trestány a považovali se za velkou hrozbu.¹⁴⁰ Pravdou však je, že Němci byli obviňováni bez důkladného šetření a dodnes není jasné, jaká byla skutečná příčina požáru v papírnách.

Už v únoru 1946 byl proveden poslední organizovaný transport Němců z Jílového, o kterém ale nemáme z materiálů MSK v Jílovém bližší zprávy. O rychlosti vysídlovacích akcí v Jílovém vypovídá i údaj z 30. dubna 1946, podle které v obci žilo už jen 439 osob německé národnosti, a to zejména antifašistů, nepostradatelných odborníků a osob žijících ve smíšeném manželství. Do únorového odsunu v roce 1946 byla zařazena i rodina paní Eriky Locklové, která ale nakonec odsunuta nebyla. Otec Franz Schlösinger byl totiž v lednu 1946 náhle zatčen. *„Táta jel 2. ledna 1946 do práce a vrátil se koncem listopadu... Z nějakýho důvodu ho zavřeli. A byl zavřený v Ústí...na Skřivánku. Nebyl vůbec souzencej... nic. A pak ho v listopadu propustili“*¹⁴¹ Erika Locklová dále popisuje, že otec nebyl nacista, protože měl modrou knížku, tedy do Wehrmachtu nenarukoval, protože měl

---

¹³⁸ Blíže Tomáš HRADECKÝ, *Poválečné Děčínsko*, s. 69.

¹³⁹ SOKA Děčín, fond MNV Jílové (NAD 1017), K- 40, inv.č. 105-112, 1945-1948.

¹⁴⁰ Nejznámější případ sabotáže připisované Němcům je výbuch v muničním skladišti v Krásném Březně na Ústecku 3. 7. 1945. Blíže viz Tomáš STANĚK, *Co se stalo v Ústí nad Labem 31. července 1945?*, IN: *Dějiny a současnost*, č.2, Praha 1990, s. 48-51.

¹⁴¹ Rozhovor s Erikou Locklovou vedla Hana Doležalová v Jílovém, 11. 1. 2014.

dvanáct dioptrií. Zdá se však, že československé orgány měly jiný názor a pan Schlösinger byl zřejmě činný v NSDAP a úřady začaly prošetřovat jeho činnost. Na přímou otázku, zda byl otec za druhé světové války ve straně už při druhém rozhovoru Erika Locklová odpověděla „*Asi ano. Tam byli všichni... jak se to jmenuje SA? To neumím ani říct, co to je za zkratku.*“¹⁴² Erika Locklová svého otce nevnímala jako nacistu a už vůbec nedokázala identifikovat jeho zapojení do politiky v Jílovém, kde zřejmě členem strany byl a to přece ani není nic divného, když tam tehdy byli všichni.

Vzhledem k tomu, že Postupimská dohoda stanovila jako odsunovou jednotku celou rodinu, nemohla být rodina Eriky Locklové v únoru 1946 odsunuta: „*To už jsme byli na nádvoří zámku s těma ruksáčkama: bratr, já a maminka. A právě, že táta nebyl... On dostal totiž povolání taky. A když mamka řekla, že je zavřený na Skřivánku v Ústí, tak řekli, že už nesměj dělit rodiny. Takže nás zase poslali domů...*“¹⁴³ Po celý rok, kdy byl otec zavřený v Ústí nad Labem měla rodina velké potíže, aby se užívala. Všichni stále pobývali u své tety, kde měli na zahradě kozu, která je živila: „*Měli jsme naštěstí kozu. Na to ještě bratr pořád vzpomíná, že jsme jedli věčně suchej chleba s kozím tvarohem*“¹⁴⁴

Otec se vrátil z vězení na konci listopadu 1946. Podmínky zadržených Němců na Skřivánku byly velmi špatné a on si svou situaci zlepšil jen díky tomu, že uměl trochu česky a navíc ve vězení potkal známého Čecha z Jílového, který vybíral zadržené Němce na práci: „*V té zahradě pracoval taky Jílovák, pan Čečetka se jmenoval, a to byl taky chovatel. Můj táta byl vášnivej chovatel drobnýho zvířectva a on taky. A on ho tam viděl a říkal – Tady toho pána potřebuju do zahrady. Toho znám, ten je zahradník. Takže takhle tátu zachránil od všelijakých jiných prací. A taky říkal táta, to byla jediná výhoda, že tam prostě si mohl člověk vytáhnout mrkev a sníst jí. Oni tam všichni dostali tu....když padaj ty zuby. Bez vitamínů, že jim chyběly... Takže táta říkal, že tam pořád žvejkal petržel. Petrželovou nat'. A vrátil se ve zdraví teda. To víte duševně... Ale...*“¹⁴⁵ Pobyť ve vězení byl pro otce očividně traumatický.

Další členové rodiny takové štěstí neměli a byli z Jílového odsunuti. Odsun v roce 1946 se dotkl otce Eriky Locklové a manželky i dcery jejího strýce, který byl zajat během druhé světové války a k rodině se vrátil až v Německu v 50. letech. Dcera

---

¹⁴² Rozhovor s Erikou Locklovou vedla Hana Doležalová v Jílovém, 25. 1. 2014.

¹⁴³ Rozhovor s Erikou Locklovou vedla Hana Doležalová v Jílovém, 11. 1. 2014

¹⁴⁴ Tamtéž.

¹⁴⁵ Rozhovor s Erikou Locklovou vedla Hana Doležalová v Jílovém, 25. 1. 2014.

strýce, tedy sestřenice Eriky Locklové, byla stejně stará jako ona. Erika Locklová vzpomíná, že „*Tahle teta, ta byla rozvedená, takže ona s tou sestřenkou odešla sama.*“. Nabízí se úvaha, zda tedy byla teta součástí nuceného odsunu anebo se k němu připojila dobrovolně sama. Jisté však je, že pobývala nějakou dobu i se svou dcerou ve sběrném táboře. Erika Locklová vypráví, že i její sestřenice musela být někde v lágru: „*Pamatuju si, že ta Rakušanka, ta teta, jí jednou přivedla domů tu sestřenku. A umyli jí hlavu a vykoupali, protože tam... To nebylo možné.*“¹⁴⁶ Sestřenice byla u nich na zotavenou asi dva dny, a pak se musela do sběrného střediska zase vrátit. O tom co se dále dělo s tetou a sestřenicí se dozvěděla Erika Locklová až zpětně: „*A to ještě, říkám, vypravovala teta. Aby měli co jíst, tak se tam dal nějaký chleba a když přešli hranice, tak tam byly pytle s bramborama syrovýma, takže ty malé děti... Bylo to hrozně únavný. Ale to jsme bohudík teda nezažili.*“¹⁴⁷

Československá republika měla být ochráněna nejen před „německým živlem“, ale také přede všemi, kdo by Němcům jakkoliv nadržovali nebo se jich zastávali. Vstřícný vztah k Němcům rozhodně nebyl v pohraničních oblastech dobrou vizitkou, která by se v dobovém kontextu uplatňovala. Naopak. V pohraničních oblastech se dbalo zvláště na to, aby český národ a vlastenectví nad pozůstatky německví zvítězilo a zbavilo se všech těch „*kteří svévolně špiní i ničí vlasteneckou práci druhých. Tito lidé jsou nebezpeční škůdci celého národa. Pozor na ně... Tito lidé (a není jich málo) jsou formálně vřazeni do řad českého národa, ale v jádru zůstali Němci.*“¹⁴⁸

Není tedy překvapivé, že lidé, kteří přicházeli do častějšího kontaktu s Němci, byli sledováni a nezřídka kritizováni. K takové skupině lidí patřili například i národní správci, u kterých se jakákoliv benevolence k Němcům netolerovala. Příkladem může být konflikt národního správce jílovského zámku Ing. Antonína Hollmanna¹⁴⁹ s nadporučíkem SNB. Správce byl kritizován, protože vydal neteři Františka Thuna, slečně Henetové, ze zámku její věci: „*Nyní národní správce Hollmann svým chováním zaráží. Jest třeba proti národnímu správci Holmannovi vésti stížnost na jeho chování a jeho postoj vůči zdejším představitelům obce... Ing. Holmann vydal Rakušance nějaké věci, bez souhlasu předsedy správní komise. Dotyčná měla 2 kufry, šaty, 2 krabice,*

---

¹⁴⁶ Rozhovor s Erikou Locklovou vedla Hana Doležalová v Jílovém, 25. 1. 2014.

¹⁴⁷ Tamtéž.

¹⁴⁸ Karel NOVÝ, Co s germanofilskými živly v pohraničí, Sever, III/42, 21. 10. 1947, s. 6

¹⁴⁹ SOKA Děčín, fond MNV Jílové (NAD 1017), K-41, inv.č. 113-118, 1945-1963, Zámek.

klobouky. Nadporučík národní bezpečnosti prohlašuje, že pan Ing. Holmmann si prý chtěl vzít fotografii Thuna s tou Rakušankou“.¹⁵⁰ Nadporučík SNB nakonec spor s národním správcem vyhrál. Zámek byl 5. září 1946 předán do rukou vojenské správy. Dosud byla v budově umístěna 12. rota pohotovostního pluku 1. NB¹⁵¹ a od 13. října 1946 měl být zámek útočištěm také vojenského útvaru 5483.¹⁵²

Organizovaný odsun z děčínského okresu dospěl už v roce 1946 ke své konečné fázi.¹⁵³ Po roce 1946 zůstalo v celém okrese Děčín pouze 2 609 německých specialistů, antifašistů a osob žijících ve smíšeném manželství.¹⁵⁴ Také početní stav německého obyvatelstva se v Jílovém rapidně snížil. V dubnu 1946 zde zůstalo pouhých 439 Němců. Do konce roku tento stav ještě klesl, k 1. listopadu 1946 zůstávalo ve městě už jen 101 osob německé národnosti, kteří byli držiteli legitimace specialistů v průmyslu, žili ve smíšeném manželství, byli židovského původu nebo patřili ke skupině Němců, která získala osvědčení o československé státní příslušnosti.¹⁵⁵ Přesto ani tento zlomek původních obyvatel Jílového nebyl ve městě ponechán v klidu a v následujících letech se úřady snažili o jejich „rozptýlení“ do vnitrozemí.

---

¹⁵⁰ SOKA Děčín, fond MNV Jílové (NAD 1017), K-1, inv. č. 26, Zápisy MSK.

¹⁵¹ Tamtéž.

¹⁵² Tamtéž.

¹⁵³ Pokud jde o počet odsunutých Němců z Děčínska, můžeme pouze předpokládat, že v prvních 27 vlnách bylo vystěhováno 35 229 Němců, z toho 20 845 do amerického pásma a 24 384 do sovětské zóny. Viz Tomáš HRADECKÝ, *Poválečné Děčínsko*, s. 7.

¹⁵⁴ Tomáš HRADECKÝ, *Poválečné Děčínsko*, s. 70.

¹⁵⁵ SOKA Děčín, fond ONV Děčín (NAD 999), K-74, inv.č. 229, Hlášení počtu Němců podle obvodů stanic SNB (abecedně dle obcí) – Jílové.

VI. 2. Co s těmi, kteří zůstali? „Rozptyl“ Němců

Ačkoliv se neměl odsun v Československu podle dekretu prezidenta dotknout antifašisticky smýšlejících Němců, po roce 1947 tvořili pouze malou část z 200 000 zbylých obyvatel německé národnosti na našem území. Mnohem větší část tvořili smíšené česko-německé rodiny a specialisté nepostradatelní z hospodářského hlediska. Paradoxně dokonce v některých případech docházelo k tomu, že specialisté byli de facto nuceni setrvávat na svém místě, ačkoliv většina jejich příbuzných a přátel byla do odsunu zařazena.¹⁵⁶ Poslední rodiny německých antifašistů, rodiny smíšených manželství a specialistů byly v rámci tzv. rozptylu Němců odvezeni na nucené práce do vnitrozemí. Tento vnitřní odsun probíhal v ČSR už od léta 1946 na základě Dekretu prezidenta republiky z 19. září 1945 o pracovní povinnosti osob, které pozbyly československého státního občanství. Původním účelem „rozptylu“ bylo dostat do pohraničí na uvolněná místa po Němcích novou pracovní sílu v podobě Maďarů z jižního Slovenska¹⁵⁷

Nespokojenost úřadů nad množstvím Němců, kteří i po skončení hromadného odsunu stále setrvávali v pohraničí, vedla Ministerstvo vnitra k prosazení záměru nuceného vysídlení Němců do vnitrozemí. Už 17. prosince 1946 tento záměr uspěl a od května do listopadu 1947 proběhla první vlna „rozptylu“ Němců do vnitrozemí. Následující fáze od března 1948 do března 1948 měla konečně vyřešit touhu úřadů po skutečně národnostně homogenním pohraničí, nicméně skutečnost měla i po „rozptylu“ Němců k sourodému složení obyvatel daleko. Dalším úkolem „rozptylu“ měla být rychlejší „asimilace“ Němců do českého prostředí. Do konce dubna 1948 bylo v ČSR do vnitrozemí přesunuto na 9 922 osob.¹⁵⁸ Z celého okresu Děčín bylo během roku 1948 přesunuto celkem 140 Němců, a to převážně do okresu Mělník.¹⁵⁹

Neúspěch pokusu úřadů o přesídlení Němců do vnitrozemí a o jejich „asimilaci“ můžeme pozorovat v oběžnících ministerstva vnitra, které informují, že s Němci bylo na zemědělských usedlostech ve vnitrozemí zacházeno často velmi tvrdě a asociálně. Ministerstvo v oběžnících varovalo, aby nebyla vůči obyvatelstvu německé národnosti zaváděna jakákoli diskriminační opatření, jako například omezování volného

¹⁵⁶ Matěj SPURNÝ, *Nejsou jako my*, s. 116.

¹⁵⁷ Matěj SPURNÝ, *Nejsou jako my*, s. 180 -181.

¹⁵⁸ Tomáš STANĚK, *Odsun Němců z Československa*, s. 358-360.

¹⁵⁹ Tomáš HRADECKÝ, *Poválečné Děčínsko*, s. 70-71.

osobního pohybu nebo nepřijímání německých dětí do českých škol. V případě nedodržení těchto zásad, měli být němečtí pracovníci z vnitrozemí odebráni a vráceni zpět do pohraničí. V Děčíně 23. září 1948 ONV důrazně upozorňoval, aby se při rozptylu Němců do vnitrozemí dodržovaly všechny směrnice ministerstva vnitra. Jak můžeme z těchto opakovaných upozornění pochopit, „rozptyl“ Němců byl poměrně problematickým a plán jejich vysídlení do vnitrozemí začal brzy selhávat. „Rozptyl“ Němců byl proto v děčínském okrese zastaven už 10. ledna 1949.¹⁶⁰

Jílové začalo s „rozptylem“ Němců do vnitrozemí v létě 1948. Dne 23. července 1948 obdržel MNV v Jílovém od okresního národního výboru výzvu, aby 27. července 1948 uskutečnil odsun obyvatel německé národnosti z pohraničí do vnitrozemí. Z Jílového měli být Němci „rozptýleni“ do Loděnice u Berouna. Podle pokynů měly být vystěhovány dvě jílovské rodiny, a to rodina Nicklových: Františka, Alžběta a Heribertt, a rodina Locklových: Františka, Eulálie, Richarda a František mladší. V oběžníku z této doby je zachycen postup úřadů vůči vysídlovaným Němcům: *„Všechny u Vás v úvahu, dle seznamu, přicházející Němce vyrozuměte, aby dne 27. 7. 1948 o 6:00 hodině ranní byli u svých bytů připraveni se všemi svými svršky, živým i mrtvým inventářem, aby mohlo býti ihned započato s nakládáním na auta, která budou zdejším úřadem vyslána. Auty budou sváženi do Děčína na dolní nádraží tzv. vyhořelá rampa a tam navagonováni k dalšímu transportu do vnitrozemí.“*¹⁶¹ Právě v tomto materiálu jsem poprvé narazila na příjmení „Lockl“ a jak jsem při osobní schůzce s narátorkou Erikou Locklovou zjistila, uvedená písemnost se skutečně týkala rodiny Locklových, a to konkrétně jejího manžela Richarda Lockla, kterého si Erika vzala v roce 1956 (viz svatební fotografie – Příloha č. X).

Locklovi nakonec vůbec přestěhování nebyli, protože otec rodiny pracoval v jílovských papírnách, kde byl zaměstnán jako odborník, o kterého nechtěli přijít. Zajímavé je, že také rodina Eriky Locklové, tedy Schlösingerovi, měli být v rámci „rozptylu“ vysídlení do pohraničí. *„Ano čtyřicátýosmý, tak jsme měli se taky stěhovat na tu zemědělskou práci. Ale to už maminka byla vysoko těhotná a táta stejně pracoval v Mladý Vozici. Takže to bylo stejně ve vnitrozemí. Ovšem tam byl taky zaměstnán jako*

¹⁶⁰ Tomáš STANĚK. *Odsun Němců z Československa*, s 358-360.

¹⁶¹ SOKA Děčín, fond MNV Jílové (NAD 1017), K-37, inv.č. 100-104, Vynětí z odsunu, vrácení čs. občanství 1946-1951.

úředník u Koh-i-nooru. No jo....takže to tak dopadlo.”¹⁶² Nakonec se tedy rodina paní Eriky nestěhovala ani do třetice nikam. Nicklovi však odstěhováni byli a s nimi také další Němci, o kterých už se archivní prameny nezmiňují: „No ale ty Nickelovi, ty šli do tý vápenice. A spoustu lidí odstěhovali. Já nevím kam... Na Mělník nebo tam někde? Na zemědělskou práci. Ale bylo jich víc, protože to byl taky Walter Fričů. Ty taky museli jít.”¹⁶³

Nicklovi podle archivních pramenů skončili v Loděnicích u Berouna, kde se věnovali cementářskému průmyslu. Jejich další osud není znám. Další informace o „rozptylu“ už nejsou v písemných pramenech dostupné. Zřejmá byla ale rychlost postupu správních orgánů, které dostaly písemné pokyny o „rozptylu“ z Děčína 23. července 1948 a za týden už se rodiny stěhovaly do vnitrozemí. Už 20. září 1948 odeslal ONV v Děčíně další oběžník, kde upozorňoval na chyby, které provázely vysídlování Němců. ONV kritizoval postup MNV v případech, kdy nebyli Němci do vnitrozemí odesíláni jako nepostradatelní odborníci.¹⁶⁴

---

¹⁶² Rozhovor s Erikou Locklovou vedla Hana Doležalová v Jílovém, 11. 1. 2014

¹⁶³ Tamtéž.

¹⁶⁴ SOKA Děčín, fond MNV Jílové (NAD 1017), K-37, inv.č. 100-104, Vynětí z odsunu, vrácení čs. občanství 1946-1951.

V. Realizace osídlovacího plánu

V. 1. Plán poválečného osídlení pohraničí

Osídlování pohraničí československými obyvateli bylo, vedle odsunu Němců a Maďarů, dalším důležitým tématem poválečného Československa. Odsun a osídlení byly bezesporu také politickými tématy, která po určitou dobu napomáhala společnému fungování politických stran v rámci Národní fronty, neboť na budoucnosti pohraničí se strany napříč politickým spektrem shodovaly. Už v období druhé světové války, jak v londýnském exilu, tak i v Moskvě, se stala otázka osídlení pohraničí součástí plánů na budoucí podobu obnovené republiky. Zde už bylo předem jasné, že osídlovací proces bude vázán na celostátní pozemkovou reformu a celkově na další vývoj ve struktuře poválečného hospodářství. Vypovídá o tom také nepoužitá šablona dekretu o zemědělské půdě z roku 1944, vyhotovená londýnskou exilovou vládou.¹⁶⁵ Konkrétní představy o osídlení československého pohraničí se začaly formulovat až po ukončení druhé světové války. Celý osídlovací proces měl být centrálně organizován, avšak jeho řízení se od počátku střetávalo s živelným a často nekontrolovatelným jednáním občanů, kteří se do pohraničních oblastí spontánně vydávali už v květnu 1945.

Atmosféru doby dokresloval vypjatý nacionální podtón zaváděných opatření v pohraničí, který byl kromě všeobecné nesnášenlivosti vůči německé menšině charakterizován pojetím role pohraničních oblastí. Pohraničí se mělo stát místem, kde zavládne spravedlnost, neboť zde utlačovaný československý národ konečně uspěje v souboji s germánským živlem. V dobovém pojetí bylo osídlování chápáno jako boj proti „*Němcům*“ a často se setkáváme s přirovnáním tohoto boje k husitským tradicím. Tato přirovnání můžeme nalézt ve veřejných prohlášeních historika a ministra školství Zdeňka Nejedlého, ministra vnitra Václava Noska nebo například v oficiálním časopise Osídlovacího úřadu, kde se můžeme dočíst: „*jako tehdy hnala husitská vojska cizácké hordy ze země ven po vítězných bitvách, nad nimiž žasl celý svět, tak dnes dovršujeme po největší válce světa, co oni tehdy tak slavně začali.*“¹⁶⁶

---

¹⁶⁵ Matěj SPURNÝ, *Nejsou jako my*, s. 42. Blíže viz František ČAPEK, Lubomír SLEZÁK a Jaroslav VACULÍK, *Nové osídlení pohraničí českých zemí po druhé světové válce*, Brno 2005, s. 34.

¹⁶⁶ Matěj SPURNÝ, *Nejsou jako my*, s. 33.

Dobová rétorika odčinění křivd za utrpení československého národa byla hnacím motorem poválečných legislativních změn, které měly za cíl dosáhnout návratu všech oblastí ČSR do rukou československých obyvatel. Přes četné problémy s živelnými přesuny obyvatel v období „divokého odsunu“ se státním orgánům podařilo celý proces osídlování centralizovat. Na nejvyšší úrovni za celý proces osídlování zodpovídalo Ministerstvo vnitra, Ministerstvo zemědělství a Ministerstvo průmyslu a obchodu. Ministerstvo vnitra zajišťovalo agendu ohledně uznávání státní příslušnosti obyvatel, zavádělo místní správu a řešilo otázky vnitřní bezpečnosti. Ministerstvo zemědělství mělo na starost přidělování půdy do národní správy i vlastnictví a osídlování pohraničí zemědělci. Ministerstvo obchodu a průmyslu zastřešovalo zavádění národních správ nad průmyslovým majetkem a znárodnění velkých podniků. V neposlední řadě do celého procesu zasahovalo také Ministerstvo národní obrany, které v pohraničí osídlování i odsun zabezpečovalo.¹⁶⁷

Legislativně byly v procesu osídlování klíčové následující dekrety:

- Dekret prezidenta republiky č. 5/1945 Sb. z 19. května 1945 „*o neplatnosti některých majetkově-právních jednání z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a ústavů*“

První dekret zaváděl, jak je už jasné z jeho názvu, dočasné vlastnictví německého a maďarského majetku v podobě národních správ. Národní správa byla ovšem v některých případech zaváděna i v době před platností dekretu.¹⁶⁸ O funkci národního správce se mohl přihlásit každý státně spolehlivý a bezúhonný občan československé či jiné slovanské národnosti. Výhodou bylo, pokud měl dotýčný zkušenost v daném odvětví činnosti.¹⁶⁹ Kompetence zavádění národní správy se rozdělovaly od místní k centrální úrovni podle rozsahu spravovaného majetku. Správu nad zemědělskými usedlostmi do výměru 50 hektarů a nad průmyslovými, obchodními a živnostenskými podniky do 20 zaměstnanců zaváděly MNV (MSK). Od výměru 50 až 100 hektarů a počtu zaměstnanců podniků od 21 do 300 přidělovaly

---

¹⁶⁷ Matěj SPURNÝ, *Nejsou jako my*, s.43.

¹⁶⁸ Adrian von ARBURG - Tomáš STANĚK, *Vysídlení Němců*, s. 89.

¹⁶⁹ Tomáš HRADECKÝ, *Poválečné Děčínsko*, s. 148-149.

národní správu ONV. Největší zemědělské usedlosti a podniky měl na starost Zemský národní výbor (ZNV).¹⁷⁰

- Dekret prezidenta republiky č. 12/1945 Sb. z 21. června 1945 *„o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa“*.

Dekretem byl zřízen Národní pozemkový fond (NPF), který spravoval veškerý zemědělský majetek: půdy, lesy, usedlosti, průmyslové zemědělské podniky, které byly na základě dekretů zkonfiskovány. Konfiskace postihla veškerý zemědělský majetek „a) všech osob německé a maďarské národnosti, bez ohledu na státní příslušnost, b) zrádců a nepřátel republiky jakékoliv národnosti a státní příslušnosti, projevivších toto nepřátelství zejména za krise a války v letech 1938 až 1945, c) akciových a jiných společností a korporací, jejichž správa úmyslně a záměrně sloužila německému vedení války nebo fašistickým a nacistickým účelům“.¹⁷¹

- Dekret prezidenta republiky č. 27/1945 Sb. ze 17. července 1945, *„o jednotném řízení vnitřního osídlení“*

Díky tomuto dekretu vzniklo centrální řídicí centrum osídlovacího procesu, kterým se staly Osídlovací úřady (OÚ) se sídly v Praze a Bratislavě. Osídlovací úřad na nižších úrovních zřizoval okresní osídlovací komise. Dozor nad OÚ vykonávala Ústřední komise pro vnitřní osídlení, která vznikla 30. července 1945. OÚ měly vypracovat plán na osídlení uvolněných oblastí a reorganizaci veřejného, hospodářského a kulturního života. V neposlední řadě také OÚ stanovoval směrnice pro přiděl konfiskovaného majetku.¹⁷²

- Dekret prezidenta republiky č. 28/1945 Sb. z 20. července 1945 *„o osídlení zemědělské půdy Němců, Maďarů a jiných nepřátel státu českými, slovenskými a jinými slovanskými zemědělci“*.

---

¹⁷⁰ Dekret prezidenta republiky ze dne 19. května 1945 o neplatnosti některých majetkově-právních jednání z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a ústavů, 5/1945 Sb. Dostupný na internetových stránkách Poslanecké sněmovny ČR <http://www.psp.cz/docs/laws/dek/51945.html> Aktualizováno dne 14. 5. 2014.

¹⁷¹ § 1 dekretu č.12/1945 Sb, in: Dekrety prezidenta republiky ze dne 21. června 1945 o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa a ze dne 20. července 1945 o osídlení zemědělské půdy Němců, Maďarů, a jiných nepřátel státu českými, slovenskými a jinými slovanskými zemědělci, Brno 1945, s. 3

¹⁷² Matěj SPURNÝ, Nejsou jako my, s. 43 -44.

V tomto dekretu je přesněji určena výměra přidělované půdy i specifikace potencionálních zájemců, kteří mohli o přidělení půdy požádat místní rolnickou komisi (MRK), která žádost postoupila k vyjádření s vyjádřením okresní rolnické komisi (ORK) a konečné stanovisko bylo potvrzeno na ministerstvu zemědělství.¹⁷³

V. 2. Zemědělské osídlení v Jílovém

Následující dvě podkapitoly se zaměřují na praktický průběh osídlení v Jílovém, které pro přehlednost rozdělují na osídlení zemědělské a nezemědělské. V procesu osídlování zemědělského majetku v Jílovém hrála hlavní roli úřadovna Osídlovací komise ministerstva zemědělství, která se nacházela v Nerudově ulici v Děčíně. Nad sebou měla komise oblastním úřadovnu NPF v Teplicích. Osídlovací komise úzce spolupracovala s MRK i ORK a zemědělskými referáty ONV a MNV. V počátečním období měla komise na starost především evidenci všech konfiskátů, jejich původních majitelů a nových přidělců. V roce 1947 pak Osídlovací komise prováděla oceňování všech přidělců, sepisovala živý a mrtvý inventář a uzavírala smlouvy o splácení úhrad. V přidělovém řízení byla stanovena výše náhrady, která byla určena podle místních poměrů, stavu hospodářství, výnosnosti nebo rozsahu živého a mrtvého inventáře.¹⁷⁴

Přídělce byl povinen při převzetí zaplatit pouze 10% odhadu za půdu a zbytek mohl splatit v měsíčních splátkách do 15 let. Většina přidělců však splátky nesplatila, protože se povinnost splácení s přechodem do Jednotných zemědělských družstev (JZD) či Státních statků zrušila.¹⁷⁵ V roce 1948 – 1949 Osídlovací komise vypracovávala a prováděla přidělové plány. Dále bylo zahájeno zpracování podkladů pro zápisy přidělců na katastrálním úřadu. V závěrečném období bylo prováděno vyrovnání jednak s prvními odcházejícími přidělci, vyrovnání s členy JZD a státních statků a uzavřeno přidělové řízení lesů do vlastnictví obcí.¹⁷⁶ V prosinci 1950 děčínské pracoviště Osídlovací komise ministerstva zemědělství ukončilo svoji činnost.¹⁷⁷

---

¹⁷³ Osídlovací komise ministerstva zemědělství Děčín, Národní pozemkový fond – úřadovna Děčín 1946 – 1950, i.č. 341, JAF 1358, František Cvrk 2001

¹⁷⁴ Tamtéž.

¹⁷⁵ Vyrovnání dlužné částky proběhlo až při restitucích na počátku 90. let.

¹⁷⁶ Osídlovací komise ministerstva zemědělství Děčín, Národní pozemkový fond – úřadovna Děčín 1946 – 1950, i.č. 341, JAF 1358, František Cvrk 2001

¹⁷⁷ V posledním roce své existence změnila komise svůj název na Osídlovací komisi NPF – pobočka Děčín, která přešla jako samostatné oddělení pod odbor zemědělství a lesnictví ONV Děčín. Činnost tohoto oddělení pokračovala s omezeným počtem pracovníků do roku 1960,

Problémy se zemědělským osídlováním se v Jílovém projevily hned od počátků. V poválečném období se počet osob zaměstnaných v zemědělství rapidně snížil a o konfiskované zemědělské majetky nebyl v Jílovém příliš zájem. V Jílovém se tak nejprve o nezbytné práce na poli i v lese starali především nuceně nasazení Němci, kteří ale byli ve většině případů z obce už v roce 1946 vysídleni. Starost o zemědělskou půdu po Němcích převzal nově ustanovený Spolek zahrádkářů, který se částečně staral o sklizně, ale většina pozemků zůstala po odchodu Němců z města ležet ladem.¹⁷⁸ Tento fakt znamenal pro místní samosprávu značné selhání.

Další pravděpodobnou komplikací bylo zřejmě také to, že všechny domy v Jílovém měly u sebe přilehlé zahrady, o které se rodiny přicházejících usedlíků staraly. Motivace pro rozsáhlejší práce na polích ve městě nově příchozím obyvatelům zřejmě chyběla. Drobné zvířectvo, zeleninu i ovoce měla v poválečných letech v Jílovém téměř každá rodina, jak potvrzuje Hana Petrásková: „*Tady všude u každého baráku byl kus, buďto větší nebo menší, kus zahrady. U každého. Tady nebyl barák, že by neměl kolem prostor, zahradu, louku. U každého prostě... My jsme pokavad' se něco kupovalo, tak se kupovala mouka a chleba a takovýchle věcí*“¹⁷⁹ Všichni pamětníci vzpomínají, že na zahradě ve větším či menším množství pěstovali zeleninu i ovoce a chovali domácí zvířectvo. Také paní Kopsová potvrzuje „*Na zahradě manžel pěstoval. To jsme hodně, měli jsme brambory, to jsme měli vůbec svoje. Pak veškerou zeleninu a rajčátka, hodně rajčat. Pak jsme měli keře rybízu a angreštu. To byla taky pomoc k tomu jídlu. Zelenina brambory, i to ovoce jsme si obstarali. Bylo kolem toho hodně práce, ale manžela to bavilo.*“¹⁸⁰

Větší zájem projevovali osídlenci spíše o nezemědělské konfiskáty. Podle seznamu přidělců zemědělských konfiskátů v Jílovém lze konstatovat, že většina zemědělských konfiskátů zůstala městu. Další část pak šla do rukou zemědělců z oblastí okolo Prahy. Jedním z největších zemědělců byl pan Josef Lipner, původem ze Slaného.¹⁸¹ Na pana Lipnera vzpomíná i pan Bohumil Grulich: „*Tady bylo pole, tady byla pšenice, kukuřice. To byli zemědělci tady všechno. To ještě byli*

---

kdy už postupně uzavíralo všechny rozpracované záležitosti ohledně převodu majetku nebo vyrovnání poplatků

¹⁷⁸ SOKA Děčín, fond MNV Jílové (NAD 1017), K- 40, inv.č. 105-112, 1945-1948.

¹⁷⁹ Rozhovor s Hanou Petráskovou vedla Hana Doležalová v Jílovém, 3. 12. 2011.

¹⁸⁰ Rozhovor s Růžnou Kopsovou vedla Hana Doležalová v Jílovém, 17. 2. 2014.

¹⁸¹ SOKA Děčín, fond Osídlovací komise ministerstva zemědělství Děčín 1945-1950 (1960) , K - 26, inv. č. 82. Zemědělské konfiskáty Jílové – Seznam přidělců.

*soukromníci a měl to Lipner – Lipkner nějaký. Ten bydlel tady nahoře, jak je tady zhruba samoška. Tak tam byl. To byl zemědělec a ten měl tyhle pole, usedlosti, to obdělával.*¹⁸² Problém s udáním všech zemědělských konfiskátů byl dán i jejich velkou rozlohou. V Jílovém bylo podle statistických dat k zemědělskému osídlení 417 ha polí, 27 ha luk, 17 ha zahrad, 121 ha pastvin, 307 ha lesů a další konfiskátů jako zastavěných ploch či neúrodných polí. Celkově téměř 1120 ha zemědělských konfiskátů. V Jílovém bylo po válce 63 zemědělských usedlostí, z kterých se podařilo nakonec podařilo obsadit do 1. října 1948 celkem 40 z nich.¹⁸³

Situace v zemědělství se částečně stabilizovala až s nástupem kolektivizace zemědělství a se založením JZD v Jílovém v roce 1949. Většina pamětníků si z této doby pamatuje na povinné brigády na polích a poměrně velké množství plodin, které se zde pěstovaly. *„Třeba já si pamatuju, když jsme se sem přistěhovali v tom osmačtyřicátém roce, že ještě u hřbitova je dlouhá taková stráž pod lesem, vedle hřbitova až ke kolejím. To byla velikánská pole lnu. Tady se pěstoval ještě len. Takže my jsme chodili na len. Když se sekal, tak my jsme ho svazovali do těch otýpek a jako obilí se to stavělo. Kus dál, skoro k Libouchci, byla řepa. A my jsme chodili okopávat řepu, v sobotách, když bylo volno, nebo i v neděli. My jsme museli chodit na noční výmlaty. To znamená, že to bylo ze soboty a v jedenáct v noci nám začal výmlat až do jedny. To bylo až nahoře, tam kde je ještě dneska hospodářství na Horním Jílovém, tam nás odvezli traktorem a odbyli jsme si směnu při mlácené obilí. To byla další brigáda. Dobývání brambor! To jsme chodili i s dětmi a chodilo se, to byla povinnost, nejen nás, ale i žáků a my jsme u toho samozřejmě nesměli chybět.*¹⁸⁴

V. 3. Nezemědělské osídlení v Jílovém

Už od května do září 1945 přicházeli do Jílového první zájemci o udělení národní správy v rámci nezemědělského osídlení. Národní správa sloužila především k zajištění hospodářství v pohraničí a majetek pod národní správou měl být následně předán do vlastnictví anebo zlikvidován. Správce byl povinen řídit se příkazy a směrnicemi národních výborů a ke všem zásadním úkonům potřeboval povolení.¹⁸⁵ V říjnu 1945 byl vydán dekret prezidenta č. 100/1945 Sb. o znárodnění dolů

¹⁸² Rozhovor s Bohumilem Grulichem vedla Hana Doležalová v Jílovém, 3. 3. 2014..

¹⁸³ SOKA Děčín, fond Osídlovací komise ministerstva zemědělství Děčín 1945-1950, K - 2, inv. č. 6 - 15. Činnost úřadovny NPF.

¹⁸⁴ Rozhovor s Oldřiškou Honzíkovou vedla Hana Doležalová v Jílovém, 1. 3. 2014.

¹⁸⁵ F. ČAPKA - L. SLEZÁK - J. VACULÍK, : *Nové osídlení pohraničí českých zemí*, s. 114.

a některých průmyslových podniků, které měly více než 500 zaměstnanců a v některých odvětvích o nad 150 zaměstnanců.¹⁸⁶

Podle prvního předběžného zjištění ONV Děčín se v Jílovém na konci války nacházelo 9 větších průmyslových podniků a 131 živností. Konfiskaci podléhaly téměř všechny nemovitosti v katastru obce. Celkem bylo MSK v Jílovém zpracováno asi 920 konfiskačních řízení.¹⁸⁷ Pro podniky a živnosti bylo v první řadě nutné ustanovit národní správu. Národní správci se rekrutovali z řad „státně a národně“ spolehlivých občanů. Zároveň se předpokládalo, že v budoucnu většina z nich spravovaný majetek převezme do svého vlastnictví. U středních a větších průmyslových podniků zástupci komunistů razantně prosazovali jejich připojení k vznikajícím národním podnikům¹⁸⁸

Prvními zodpovědnými osobami, které měly na starost průmyslové a živnostenské podniky než byli ustanoveni národní správci, byli komisařští vedoucí. Podle oznámení, které zaslal MSK (MNV) v Jílovém na okresní výbor v květnu 1945 byli komisařští vedoucí „obzvláště osvědčení soudruzi, kteří v roce 1938 byli členy státoporných stran Československého státu... Část zasazených komisařských vedoucích byla v průběhu této války pro svá politická smýšlení často od nacistů u německých služebních míst osočována a pronásledována.“¹⁸⁹ V praxi můžeme vidět, že vedoucími se stali především němečtí pracovníci, kteří v podnicích za války pracovali a znali místní poměry. Na antifašistické osvědčení však teprve čekali:

Tabulka č. 1¹⁹⁰

Název podniku	V provozu po roce 1945 / Komisařské vedení
Papírna Brandt A.	Ano / Heřman Ohme
Papírna Paul a spol.	Ano / Vilém Liebisch a Karel Trojan
Továrna keramického zboží firmy Bratři Mehner	Ano / František Slösinger a Konrád Pautsch
Isolační trubky Gelinek	Ne / Antonín Heidler
Knoflíkárna František Paul	Ano / Karel Törke a Adolf Törke
Barvy a laky firmy Otto Fritze	Ano / Hermann Kunert a František Beh
Gumožíně firmy GmBH	Ano / Kašpar Riedel a Karel Trojan

¹⁸⁶ Tomáš HRADECKÝ, *Poválečné Děčínsko*, s. 145. Podrobněji Karel KAPLAN - Karel JECH, *Dekrety prezidenta republiky 1940-1945*, Praha 2002.

¹⁸⁷ SOKA Děčín, Petr JOZA, MNV Jílové 1945 – 1990 (NAD 1017), inv. č. 324, Děčín 2000, s. 1.

¹⁸⁸ Matěj SPURNÝ, *Nejsou jako my*, s. 54.

¹⁸⁹ SOKA Děčín, fond ONV Děčín, (NAD 999), K-263, inv.č.443, Hlášení o obsazení národních správ (abecedně podle obcí).

¹⁹⁰ SOKA Děčín, fond ONV Děčín, (NAD 999), K-263, inv.č.443, Hlášení o obsazení národních správ (abecedně podle obcí).

Komisařští vedoucí dostali od MSK (MNV) za úkol zajistit v podnicích hotové zboží a suroviny. Také měli omezit počet „nacistických“ úředníků a poslat je k „užitečnější práci“ na místní úřad.¹⁹¹ V průběhu července už byli antifašisté nahrazeni novými národními správci z řad nově příchozích Čechů. Další postavení komisařských vedoucích v podniku nebylo jisté. Některé z nich můžeme později nalézt na vyhotovovaných seznamech nepostradatelných německých zaměstnanců, o jiných už zprávy nemáme. První národní správy se začaly udílet už na konci května 1945 a jejich zavádění se neobešlo bez nejrozličnějších stížností a problémů. V Jílovém se dokonce představitelé MNV velmi ostře střetli hned s několika národními správci města a také s osídlovacím kolektivem, který ve městě několik týdnů po válce vznikl. Celý spor dokonce začal prošetřovat Zemský národní výbor v Praze.

Střetnutí MNV s národními správci začalo stížnostmi na poměry v nejdůležitějším a největším průmyslovém podniku v Jílovém, kterým byla papírna Paul a spol. V prvních týdnech po válce se vedení papírny Paul a spol. rychle střídalo. Po antifašistovi Heřmanu Ohme byli z pověření ONV 24. května 1945 jmenováni prozatímní správci Vilém Matzký, povoláním úředník a František Ulman, povoláním balič papíru. Po měsíci byl 20. června 1945 jmenován ZNV v Praze nový národní správce Jan Rudolf, který právě začal mít v Jílovém nemalé problémy s místními Čechy.¹⁹²

O nesnázích národního správce Jana Rudolfa se můžeme dočíst v pamětním záznamu firmy Paul a spol. z počátku srpna 1945. V nich se národní správce zmiňuje, že nehodlá zaměstnávat „*lidi, hledající si nejprve byt a teprve potom zaměstnání*“¹⁹³, protože jejich kvalifikace povětšinou nemá s výrobou papírny Paul a spol. nic společného. Zároveň si národní správce stěžuje na nově příchozí Čechy, kteří zabrali velké množství bytů, které pak nemohou být použity pro povolání kvalifikované síly. Ve zprávě se Jan Rudolf dále zmiňuje o komplikacích, které přinášejí evakuace německých pracovníků, kvůli kterým je neustále přerušován provoz. V neposlední řadě se Jan Rudolf vášnivě rozepisuje o činnosti kolektivu Sociakol (Osídlovací socialistický kolektiv v Jílovém), který podle něj obsadil ve městě nejlepší byty,

¹⁹¹ SOKA Děčín, fond ONV Děčín, (NAD 999), K-263, inv.č.443, Hlášení o obsazení národních správ (abecedně podle obcí).

¹⁹² SOKA Děčín, fond ONV Děčín, (NAD 999), K-310, inv.č.464, Spisy jednotlivých průmyslových podniků. Jílové: F. Paul, Paul a spol, W. Weicht, V. Werner.

¹⁹³ Tamtéž.

takže dělníci firmy Paul a spol. už nemohou nalézt důstojného bydlení. Větší či spíše menší shodou okolností bylo, že ve vedení Sociakolu stál pan František Štěpán, který byl současně národním správcem konkurenční papírny Brandt se sídlem rovněž v Jílovém. Mezi oběma papírnami panovala rivalita a Jan Rudolf dokonce v citované zprávě podezříval národního správce papírny Brandt, Františka Štěpána, že chce svými dělníky obsadit papírnu Paul a spol., aby později zvolili závodní radu loajální firmě Brandt.¹⁹⁴

Sociakol skutečně zasílal do firmy Paul a spol. přípisy adresované „důvěrníkovi firmy“ Antonínu Zrnovi, který se měl přimluvit za přijetí doporučených českých zaměstnanců. Jak národní správce Jan Rudolf uvádí, Antonín Zrna byl ve skutečnosti nově přijatý topič nikoliv důvěrník firmy. K Janu Rudolfovi se v boji proti Sociakolu a MNV připojili další jílovští národní správci. A to konkrétně pan Schovánek z knoflíkárny František Paul a pan Pichlík z keramičky bratří Mehnerů. Dohromady si národní správci stěžovali na činnost Sociakolu a MNV na začátku srpna 1945 u ZNV v Praze.¹⁹⁵

Krátce poté se pro změnu k MNV dostala 12. srpna 1945 stížnost českého osazenstva firmy Paul a spol. s razítkem závodní rady na národního správce Jana Rudolfa: *„Ještě před měsícem v době, kdy jiné továrny v místě měly již celé české osazenstvo, zaměstnávala firma Paul a spol. 150 Němců a 2 Čechy... Čeští dělníci, muži i ženy, kterým bylo odpíráno nebo ztěžováno přijetí do práce, byli nuceni osobně intervenovati u ÚRO, odkud byl k firmě vyslán delegát, který přijetí dělníků prosadil. Dělnictvo si zvolilo závodní radu za přítomnosti delegáta ÚRO Ústí nad Labem a ve snaze zachovati klid a mír v závodě a dokázati dobrou vůli, podalo ruku ke smíru. Zřeklo se před volbami vší agitace a přijalo do závodní rady jednoho ze sedmi kancelářských sil, jichž platy jsou neúměrně vyšší než platy dělníků... Vzhledem k tomu, že toho času je v závodě ještě stále zaměstnáno 100 Němců a z toho 80 žen, které jsou vesměs ihned nahraditelné, neboť se jedná o síly nekvalifikované a pomocné, obrátil se předseda závodní rady Josef Hlaváček na národního správce firmy Adolf Brandt v Jílovém u Podmokel se žádostí, aby ženské síly, jež se u firmy Brandt stále hlásí a nemůžou býti u*

---

¹⁹⁴ SOKA Děčín, fond ONV Děčín, (NAD 999), K-310, inv.č.464, Spisy jednotlivých průmyslových podniků. Jílové: F. Paul, Paul a spol, W. Weicht, V. Werner.

¹⁹⁵ Tamtéž.

uvedené firmy přijaty, dirigoval dále k firmě Paul a spol."¹⁹⁶ Jan Rudolf podle stížnosti české ženy do zaměstnání nepřijal a choval se k nim arogantně a dokonce se vydával za Josefa Hlaváčka, předsedu závodní rady.

Zdá se, že počínání národního správce Jana Rudolfa, bylo pro mnohé české osídlence trnem v oku. Nejvíce tedy pro členy Sociakolu, ale i MNV, kde po válce získali převahu komunisté. Při prvních volbách 25. srpna 1945 byl jednomyslně zvolen Josef Šlégr, člen komunistické strany, jako volitel do Prozatimního národního shromáždění.¹⁹⁷ Je potřeba dodat, že Sociakol byla od počátků komunisty řízená organizace, která ačkoliv měla sdružovat národní správce podniků, obchodů a živností, starala se ve spolupráci s MNV především o nábor nových osídlenců. Sociakol razantně prosazoval „očištění“ hospodářství od německých zaměstnanců. V závěru stížnosti bylo požádáno MNV o dosazení nového národního správce, aby byla provedena *„očista podniku od Němců a i od Čechů, kteří pro své asociální chování do pohraničí nepatří“* a aby z města *„konečně zmizela ostuda pohraničí.“*¹⁹⁸

Zajímavý je postup správních orgánů v této věci. Než se vyřešila stížnost národních správců u ZNV, vyhověl stížnosti českých pracovníků ONV Děčín a 10. září 1945 zrušil národní správu Jana Rudolfa. Není snad už ani překvapivé, že o deset dní později jmenoval ONV národním správcem firmy Paul a spol. Františka Štěpána. Jan Rudolf se proti tomuto postupu okamžitě odvolal u ZNV v Praze, kde popisuje, jak *„30 mužů Sociakolu, tamního kolektivu firmy Brandt, za vedení p. Machaně, předali řediteli p. Jaromíru Hösslovi zmíněný přípis O.S.K. s tím, že jsem zbaven národní správy v podniku s okamžitou účinností a současně předložen výnos O.S.K., dle nějž byl jmenován nový národní správce p. Štěpán, předseda Sociakolu a národní správce fy Brandt“*¹⁹⁹

---

¹⁹⁶ SOKA Děčín, fond ONV Děčín, (NAD 999), K-310, inv.č.464, Spisy jednotlivých průmyslových podniků. Jílové: F. Paul, Paul a spol, W. Weicht, V. Werner.

¹⁹⁷ Jílové patřilo do politického okresu Děčín-Podmokly, kde se nacházely 3 soudní okresy: Děčín, Česká Kamenice, Benešov nad Ploučnicí. Ve volbách v srpnu 1945 v soudním okrese Děčín, kam spadalo Jílové, bylo vybráno 54 volitelů, z toho 31 komunistů, 10 sociálních demokratů, 7 lidovců, 9 národních socialistů, 2 členové SČM A 5 osob bez politické příslušnosti. Při čemž samotné okresní město Děčín mělo 30 volitelů a ostatních 35 obcí měli každá pouze po jednom voliteli. Podrobněji viz Tomáš HRADECKÝ, *Poválečné Děčínsko*, s. 41 – 49.

¹⁹⁸ Tamtéž.

¹⁹⁹ SOKA Děčín, fond ONV Děčín, (NAD 999), K-310, inv.č.464, Spisy jednotlivých průmyslových podniků. Jílové: F. Paul, Paul a spol, W. Weicht, V. Werner.

Reakce ZNV tentokrát proběhla rychleji a už 18. září 1945 odeslal na ONV v Děčíně poměrně ostrou kritiku jeho postupu: *„Zemský národní výbor v Praze – průmyslová komise Vás žádá, abyste mu ihned sdělili z jakého důvodu jste zbavili pana J. Rudolfa, národní správou fy Paul a spol., Jílové u Podmokel, kterého jmenoval ZNV – PK na doporučení URO s hospodářskou skupinou papír. prům. Odvolat národního správce může pouze orgán, který národní správu ustanovil, event. nadřízený. Zároveň Vás žádáme o sdělení, jakým způsobem přejal Vámi jmenovaný nář. správce uvedenou fy. Dle sdělení p. Rudolfa byl mu zabráněn vstup do továrny a odmítá tudíž vést veškerou zodpovědnost za chod továrny od 10. 9. 1945, kdy mu byl doručen Váš dekret o odvolání. Je naprosto nepřijatelné, aby byl někdo zbaven svých funkcí, aniž měl možnost se hájit a bez slyšení úřadu, který jej národní správou ustanovil. Žádáme Vás tudíž, abyste ihned umožnili panu Rudolfovi podat účet ze svého počínání v továrně za dobu jeho správcovství jelikož za stávající faktické situace nemůže za vedení podniku nésti zodpovědnost.“*²⁰⁰

ONV v Děčíně, MNV v Jílovém i Sociakol svůj postup před ZNV nakonec uhájily s poukazem na důležitost procesu osídlování pohraničí. Zároveň ze strany MNV zazněla ostrá kritika všech jílovských národních správců, kteří zaměstnávali větší počet Němců, kteří navíc měli dostávat mnohem větší plat než pracující Češi. Dalším důvodem pro potvrzení odvolání správce Jana Rudolfa, byl částečný výpadek výroby papíren, který byl zapříčiněn evakuací většího počtu Němců za iniciativy MNV a Sociakolu. Zodpovědnost za výpadek výroby však byla připisována národnímu správci, který nezajistil dostatek českých pracovních sil. František Štěpán tak zůstal v čele papíren až do 12. března 1948, kdy byla papírna Paul a kol. odevzdána do vlastnictví národního podniku Severočeské papírny.²⁰¹

---

²⁰⁰ SOKA Děčín, fond ONV Děčín, (NAD 999), K-310, inv.č.464, Spisy jednotlivých průmyslových podniků. Jílové: F. Paul, Paul a spol, W. Weicht, V. Werner.

²⁰¹ Tamtéž.

Podobný průběh obsazování národními správami měly i další jílovské podniky, které byly nuceny k co nejrychlejšímu postupu při odsunu Němců. Stejně jako nebylo přípustné, aby se národní správci častěji stýkali s německými pracovníky a projevovali jim náklonnost, nebyl tolerován ani liknavý přístup správců k odsunu německých pracovníků. Kritika národních správců často vedla k jejich náhradě za jiné. Zdá se, že právě postoj národních správců vůči vysídlování německých obyvatel ovlivňoval, zda na místě vedení podniku v budoucnu setrvají nebo nikoliv. V prvních poválečných letech se tedy národní správci podniků v Jílovém často střídali a nestabilní vedení některých firem, pak vedlo k jejich úplnému zavření. Nešetrnými zásahy byla postupně uzavřena většina průmyslové výroby v Jílovém. Během roku 1946 byla zlikvidována koželužna J. Hesche i pila R. Eichler na Kamenné. Objekt bývalé koželužny J. Heshe pak od roku 1946 sloužil jako sklad zkonfiskovaného nábytku, o který se mohli nově příchozí obyvatelé hlásit. O rok později zanikly zbývající dvě pily ve městě. Zanikla také knoflíkárna Františka Paula a sodovkárna J. Palme a další závody, jejichž areály byly zbořeny. Koncem roku 1948 už v Jílovém z velkých podniků fungovala pouze továrna na barvy a laky Otto Fritze, která existovala do 70. let, dále keramička Mehner, která fungovala do 60. let a v neposlední řadě jílovské papírny Paul a spol. a Brandt. Obě papírny byly sloučeny pod n. p. Severočeské papírny se sídlem v České Kamenici.²⁰²

Po roce 1945 se změnila i struktura živnostenských podniků, kterých se na konci války v Jílovém nacházelo 131. Přehled těch nejdůležitějších i s prvními národními správci můžeme vidět v příloze na seznamu určeném pro ONV z 18. srpna 1945 (viz Příloha č. XI.). Po komplikovaných procesech konfiskace a národních správ, byla část živností zrušena nebo začleněna do oborových národních podniků nebo družstev a počet živností se obecně výrazně snížil, jak je patrné i z příložené tabulky srovnávající stav živností v roce 1945 a v roce 1948:

---

²⁰² SOKA Děčín, Petr JOZA, MNV Jílové 1945-1990 (NAD 1017), inventář č. 324, Děčín 2000, s. 2. Objekt keramických závodů převzalo výrobní Družstvo elektroinstala, které zde montovalo svítidla a drobné elektrospotřebiče. Po roce 1945 byl v Jílovém úspěšně založen pouze n.p. Rudné doly Teplice, který tu od roku 1955 zahájil hlubinnou těžbu fluoritu pod Vysokým Sněžníkem.

Tabulka č. X.²⁰³

Druh živnosti	Počet před r. 1945	Počet po r. 1948	Druh živnosti	Počet před r. 1945	Počet po r. 1948
Obchod s potravinami	18	4	Mlékárny	2	1
Obchod s textilem	5	3	Lékárny	2	1
Obchod s uhlím	2	2	Biograf	1	1
Drogerie	2	2	Obchod se šťávou	1	-
Obchod s kočárky	1	1	Obchod s kůží	1	-
Kuchyňské potřeby	1	1	Obchod s dobyt看	1	-
Obchod se zeleninou	1	-	Auto taxi	3	2
Hostince	13	9	Hodinářství	2	2
Pekařství	7	5	Zahradnictví	2	2
Obuvnictví	7	7	Pily	3	1
Truhlářství	6	3	Kolářství	1	1
Knihařství	3	1	Oprava kol	1	1
Malíř pokojů	6	4	Kapelnictví	1	1
Pohřební ústav	1	1	Lahůdkářství	3	2
Modistka	1	1	Koželužství	2	2
Kovářství	3	1	Pokrývačství	3	2
Mandlování	6	3	Fotografové	2	1
Dámské krejčové	3	4	Mlynářství	1	1
Cukrářství	3	2	Kamnářství	1	1
Elektrotechnik	2	2	Tesařství	1	1
Kožešnictví	1	-	Niklování	1	1
Cementářství	1	-	Kominictví	1	1
Stavatelství	1	1	Čalounictví	2	1
Čistírna peří	1	-	Povoznictví	3	1
Sodovkárna	1	1	Rytectví	1	-

²⁰³ Zdroj: SOKA Děčín, fond MNV Jílové (NAD 1017), K- 40, inv.č. 105-112, 1945-1948 a SOKA Děčín, fond ONV Děčín, (NAD 999), K-263, inv.č.443, Hlášení o obsazení národních správ (abecedně podle obcí).

Přestože společným cílem národních správců i správních orgánů byla v období 1945-1948 obnova výroby v jednotlivých průmyslových i zemědělských podnicích a obsazení živností, podniků i usedlostí novými pracovníky z vnitrozemí, byl tento úkol provázen mnoha problémy. Prvním problémem byl úbytek kvalifikovaných pracovních sil z řad evakuovaných Němců, dalším nedostatek bytů pro nové osídlence a nakonec také časté střídání národních správ. Atmosféra mezi osídlovacím kolektivem Sociakol a národními správci rovněž nepřispívala k plnění stanoveného cíle. Zavádění národních správ bylo chápáno jako velký krok k počestění pohraničí „*neboť každý národní správce byl v pozdějším řízení osídlovacím uchazečem o půdu, svěřenou mu k hospodaření*“²⁰⁴ Důraz na výměnu německých pracovníků nově příchozími Čechy byl v Jílovém naprosto zřejmý. Přesto se nakonec nepodařilo velkou část zemědělské půdy, ale také podniků a živností v poválečném obsadit tak, aby byla zaručena další funkčnost v budoucích letech. Úspěšným se naopak stalo samotné osídlení města.

VI. Příchod nových obyvatel a každodenní život ve městě

VI. 1. Odkud přišli? Vzpomínky na osídlování Jílového

Jak už bylo v předcházejících kapitolách řečeno, národnostní výměna ve městě proběhala neuvěřitelně rychle. Podle hlášení policejního referátu z 26. října 1945 se v Jílovém nacházelo 2 230 Čechů a pouhých 813 Němců z původních 3 945.²⁰⁵ Další obyvatelé německé národnosti odcházeli dobrovolně a nebo byli vysídleni formou organizovaného odsunu. V Jílovém jich nakonec v lednu 1946 zůstalo pouhých 101, zatímco počet Čechů se blížil už k 3 000 a dále narůstal.²⁰⁶ Podle sčítání lidu z roku 1950 v Jílovém bydlelo 3 935 občanů.²⁰⁷ V Jílovém tedy velice brzy začali dominovat čeští osídlenci, kteří se do Jílového přistěhovali především z oblasti Rychnova nad Kněžnou a Prahy. Národnostně se jednalo v drtivé většině o Čechy nebo Slováky, ale ve městě se usídlilo také několik sovětských vojáků.²⁰⁸

Zajímavé je z hlediska původu nových osídlenců, že skutečně přicházeli především ze severovýchodních Čech, buď přímo z Rychnova nad Kněžnou nebo z okolních měst a vesnic. Z okolí Prahy středních Čech přicházeli především národní správci velkých podniků a zemědělci. Příčina tohoto jevu je jednoduchá a souvisí s nezemědělským osídlováním, konkrétně s obsazením jedné papírenské továrny národním správcem z Rychnova nad Kněžnou. Klíčovou postavou v procesu osídlování Jílového Čechy byl národní správce papírny Brandt a později papírny Paul a spol. František Štěpán a také předseda osidlovacího kolektivu Sociakol, Jaroslav Taraba. Právě oni se přičinili o příchod lidí z Rychnova, kterým zaručili v Jílovém práci. Tento fakt potvrzují i pamětníci. Pan Bohumil Grulich, který také přišel z Rychnova, vypráví, že město dokonce dostalo díky původu svých obyvatel přezdívku: *„No a pak jsme tomu začali říkat vlastně Malej Rychnov, protože tady vlastně nějaký Štěpán, co si tak vzpomínám a tyhle ty, tak tady vlastně natáhli ty lidi z toho Rychnova... pak teda se taky nějaký odstěhovali, ale těch bylo spíš míň. Tady*

---

²⁰⁵ SOKA Děčín, fond MNV Jílové (NAD 1017), K-37, inv.č. 80-84, Roční výkazy pohybu obyvatel 1945-1946.

²⁰⁶ Tamtéž.

²⁰⁷ *Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005, 1. díl.* Praha : ČSÚ, 2006, s. 368.

²⁰⁸ SOKA Děčín, fond MNV Jílové (NAD 1017), K-1, inv. č. 26, Zápisy MSK.

*právě ty byty, baráky, práce tady byla dostupná a všechno. A tady to okolí bylo krásný, bez debat.*²⁰⁹

Osídlení pohraničí mělo v rétorice politiků i úředníků nádech hrdinství. Obyvatelé pohraničí měli být těmi „nejlepšími z nejlepších“, kteří zemi pomohou zbavit se německé menšiny a postaví zcela novou spravedlivou společnost. Ing. Koťátko, který měl na starost zemědělské osídlování, zdůrazňoval: *„V pohraničí jde o čest a dobré jméno našeho národa... Nepotřebujeme tu v pohraničí lidi, kteří by se hnali jako zlatokopové nikoli za zajištěnou prací a dobrou existencí, nýbrž za životem kořistnictví, lenošství a slabostí.*“²¹⁰ Důvodem příchodu nových obyvatel do pohraničí byla zejména jejich neutěšená ekonomická a sociální situace.²¹¹

Jílovští osídlenci povětšinou ve vnitrozemí neměli ani práci, ani majetek a v pohraničí hledali nový začátek a sociální jistotu. Paní Růžena Kopsová v průběhu rozhovoru několikrát nadšeně líčila, jak krásná byla krajina okolo Děčína a v Jílovém a jejich nový dům se nedal s tím, který měli ve Vamberku srovnávat (dobová fotografie domu paní Kopsové (viz příloha č XII.) *„Byli jsme šťastní, spokojení, že jsme měli najednou bydlení, protože nás bylo sedm a měli jsme jenom takový to příslušenství, kuchyň, a měli jsme obývací, ale to bylo jak v ložnici, protože nás tam bylo pět, takže jsme měli malý bydlení, žádnou zahrádku jako ve Vamberku. Takže se nám tady jako strašně líbilo všem. Protože jsme měli všude místo a to, přece jen nás bylo sedm.*“²¹² Při druhém rozhovoru Růžena Kopsová dodala: *„Byli jsme teda rádi, že ty Němci skončili, a že můžeme v klidu jako žít. Tak jsme byli šťastný a všeho jsme si považovali.*“²¹³

Také ostatní narátoři se na důvodu stěhování shodují. Hana Petrásková navíc zmínila, že osídlování pohraničí bylo velmi propagováno: *„Vím, že tenkrát hecovali lidi a že prostě chtěli... Hecovali lidi, nebo já nevím, jak jinak bych to řekla, a že prostě chtěli, aby dosídlovali pohraničí. Takže i z tohohle toho důvodu. A hlavně za prací, protože náš tatínek v tom Rychnově dělal v cihelně a tu pak zrušili, protože jí Němci rozbombardovali.*“²¹⁴ Ne všichni byli ale v Jílovém spokojení. Například teta a strýc

---

²⁰⁹ Rozhovor s Bohumilem Grulichem vedla Hana Doležalová v Jílovém, 3. 3. 2014.

²¹⁰ Matěj SPURNÝ, Nejsou jako my, s. 37.

²¹¹ Quido, KASTNER, *Osídlování českého pohraničí od května 1945 : Historická analýza doplněna kvalitativní sociologickou sondou*, Praha 1996, s. 14.

²¹² Rozhovor s Růženou Kopsovou vedla Hana Doležalová v Jílovém, 17. 2. 2014.

²¹³ Rozhovor s Růženou Kopsovou vedla Hana Doležalová v Jílovém, 23. 2. 2014.

²¹⁴ Tamtéž.

pana Grulicha se po roce 1948 přestěhovali zase zpátky do Rychnova, na otázku „Proč?“ se pan Grulich rozesmál a vysvětloval *„To je otázka proč. Oni tady přece jenom něco nabyli. Nějaký majetky nebo něco. A on strýc nebyl moc, jak se říká, tady... Spíš ten Rychnov mu přilnul víc, takže tam se vrátili zpátky.“*²¹⁵

Na cestu z Rychnova a okolí si pamětníci dobře vzpomínají. Nejprve přijeli vlakem do Děčína a potom jeli autobusem do Jílového. *„Převážně to bylo všechno vlakem. To vlastně tady pak začaly ty papírný fungovat. A tam to (v Rychnově) všechno zůstalo, takový ty nevím, tam, kredenc a takovýhle ty věci.“*²¹⁶ S sebou si toho osídlenci příliš nebrali, pouze nejnnutnější osobní věci. Pokud chtěli přepravovat objemnější náklad, byla cesta složitější. Hana Petrásková dokonce vzpomíná, že necestovali v osobním vlaku ale v nákladním, protože si s sebou vezli nábytek.²¹⁷ Vlakové spoje do pohraničí byly v období osídlování značně vytížené. Paní Kopsová dokonce vzpomíná na dramatickou cestu, kdy s nimi jel i nejmladší sourozenec: *„A vím, že strašně byly vlaky přeplněný, jak se jezdilo jako osídlovat, že já sem měla ještě... Bylo mu kolik, půl roku tomu nejmladšímu bráškovi, a vím že jsme si ho podávali oknem, protože jsme se tam museli mordovat do to vlaku, abychom se vešli.“*²¹⁸

V období od září 1945 do října 1946 nastala v Jílovém kritická situace s nedostatkem bytů a domů pro nově příchozí osídlence. V některých případech dokonce po dobu několika týdnů v jednom domě žili nově příchozí Češi s Němci, kteří teprve čekali na odsun. Na takovou situaci si pamatuje Bohumil Grulich, když se sem s rodinou přistěhoval, nějakou dobu bydleli s původní německou rodinou, která neměla kam jít: *„Tady vlastně ve skutečnosti nahoře ještě bydleli Němci. On se jmenoval Hamprecht. To byl vlastně krejčí. Tady měl dílnu dole, v tom obývací. Tam měl dílnu, krejčovskou. Ale oni se s náma rozloučili v normálním duchu. Protože někde to třeba nebylo úplně v pohodě jako...“*²¹⁹ Jinou zkušenost s původními majiteli měla Růžena Kopsová, která si pamatuje, že krátce poté co se do domu nastěhovali, přijel před jejich dům vůz a v něm příbuzní původních majitelů, kteří se dožadovali některých věcí z domu, o kterých prohlašovali, že jsou jejich: *„Tak ještě když my už jsme tam byli, tak oni přijeli z Prahy a ten nábytek si odváželi. Tam z toho baráku,*

---

²¹⁵ Rozhovor s Růženou Kopsovou vedla Hana Doležalová v Jílovém, 23. 2. 2014.

²¹⁶ Rozhovor s Bohumilem Grulichem vedla Hana Doležalová v Jílovém, 12. 3. 2014.

²¹⁷ Rozhovor s Hanou Petráskovou vedla Hana Doležalová v Jílovém, 23. 2. 2014.

²¹⁸ Rozhovor s Růženou Kopsovou vedla Hana Doležalová v Jílovém, 17. 2. 2014.

²¹⁹ Rozhovor s Bohumilem Grulichem vedla Hana Doležalová v Jílovém, 12. 3. 2014.

*co jsme bydleli. Ona si i odvážela nějaký nádobí... Byla to nějaká s černochem tam přijela paní. Ta byla bílá, ta cizinka, a přijeli společně. Takže to bylo jako... Oni ještě se chtěli všude podívat, tak říkám jasně, bez keců.*²²⁰ Paní Kopsová zdůrazňuje, že tato zvláštní návštěva nepřijela domáhat se svých práv s policistou. Protože se ale oba chovali slušně, tak jim vyhověli a do domu je pustili a nechali je odvézt, co potřebovali. Konkrétně však paní Kopsová neví, kdo to vlastně byl, ani jaké byli národnosti. Zřejmě však žena mluvila plynule česky.

Jílové vytvořilo poměrně rychle poněkud kompaktnější osídlení, vzhledem k tomu, že převažovali obyvatelé Rychnova. Vzpomínky na bývalý domov jsou u všech pamětníků poměrně silné, samozřejmě nejvíce z Rychnova a okolí si pamatovali ti, kteří do Jílového přišli už jako dospělí. Ale také mladší ročníky na předchozí domov vzpomínali. Celkově potom všichni často do svých původních domovů jezdili na prázdniny a návštěvy za svými příbuznými. Pan Grulich dokonce vzpomíná, že vedení papíren s Rychnovem udržovalo kontakt a pořádalo tam pravidelně zájezdy: *„Papírenský auto zajelo normálně do toho Rychnova. Oni tam jezdili každý rok. To byl vlastně takovej Malej Rychnov tady, tak se tomu říkalo. A v těch papírnách dělali převážně odsud. Takže ti vlastně jezdili a každé rok se jelo na dovolenou. To se tu vystavil náklad'ák, sedačky, děti naložily, to všechno a jelo se tam. To bylo většinou na tu celozávodní, takže to bylo na týden. A zase zpátky to samý s tím autem.*²²¹ Vědomí pocitu domova a regionální příslušnosti, se podle výzkumu Quida Kastnera, vytvářelo i v mnohem komplikovanějších oblastech pohraničí.²²² A tak Jílové mělo s nalezením sousedské sounáležitosti možná o něco méně potíží, když se tu vlastně všichni znali a pojilo je společné pouto k Rychnovsku, kam také společně jezdili.

---

²²⁰ Rozhovor s Růžnou Kopsovou vedla Hana Doležalová v Jílovém, 17. 2. 2014.

²²¹ Rozhovor s Bohumilem Grulichem vedla Hana Doležalová v Jílovém, 3. 3. 2014.

²²² Quido, KASTNER, *Osídlování českého pohraničí*, s.21.

VI. 2. Bezpečnostní situace ve městě

Bezprostředně po válce se Jílové muselo vyrovnat s vyšší kriminalitou a bylo tak potřeba město po bezpečnostní stránce zajistit. Kromě příslušníků armády, Revolučních gard a SNB, začala být ve městě v červenci 1945 organizována také Ochranná služba. ONV v Děčíně varoval obyvatele, aby se vyhnuli „*individuím, potulujícím se v obvodě v ruských namnoze ukradených uniformách.*“²²³ Příslušníci ochranné služby v Jílovém nosili modré blůzy, které zde zůstali po skautech a chodili po městě na obhlídky ve dvojici a se zbraněmi. Předseda MSK Šlégr na schůzi v červenci poznamenal, že „*pokud se týče případů rabování, bude toto přísně stíháno a vyskytnuvší se případy budou ihned hlášeny SNB. V případě potřeby se použije proti viníkům i střelné zbraně.*“²²⁴

Případy rabování opuštěných budov se v Jílovém skutečně vyskytly a národní správci dokonce žádali MNV o přidělení zbraně, aby mohli chránit spravovaný majetek. 14. července 1945 žádal správce jílovského zámku a dalších neobydlených budov ve městě, František Novák, o povolení k nošení revolveru, protože „*při vykonávání této funkce požadovanou zbraň bezpodmínečně potřebuje.*“²²⁵ Do opuštěných budov se ale ze zvědavosti vydávala také místní mládež, jak se můžeme číst v zápisech MNV z 14. května 1946 „*Pan Kejzman ze svého bytu viděl děti běžet do protějšího domu, kde byly uskladněny hudební nástroje. Manželka pana Kejmana hlásila věc panu řediteli učiteli Brejškovi. Tento se šel podívat, co děti v domě dělají ... Viděli všechny dveře zotvírané a v jedné místnosti rozházené různé hudební nástroje.*“²²⁶

Vedle různých vandalů a hledačů „pokladů“ se noví obyvatelé města báli také příchodu Němců, kteří by se mohli přes hranice pro svůj majetek vrátit. Na otázku, zda měl pan Grulich v Jílovém pocit nebezpečí odpověděl, že krátce po válce ano: „*Protože oni (Němci) se vraceli a tady si totiž oni všelijak zakopávali to jejich zboží, když to řeknu. Ty věci. A oni si pro to chodili.*“²²⁷ Aby tento svůj strach doložil, vypráví historku o tom, jak byl jednou večer doma sám a viděl někoho na zahradě: „*Někdo*

²²³ SOKA Děčín, fond ONV Děčín, (NAD 999), K- 90. Vyšetřování trestné činnosti, hlášení stanic SNB (1945-1946)

²²⁴ SOKA Děčín, fond ONV Děčín, (NAD 999), K- 90. Vyšetřování trestné činnosti, hlášení stanic SNB (1945-1946)

²²⁵ SOKA Děčín, fond MNV Jílové (NAD 1017), K-40, inv.č. 105 -112, 1945-1948.

²²⁶ Tamtéž.

²²⁷ Rozhovor s Bohumilem Grulichem vedla Hana Doležalová v Jílovém, 3. 3. 2014

se snažil tady dostat, jak mám tu višeň, tak tam něco jako zkoušel. Zkoušel to, ale nic se nestalo. Zdrhnul. Protože, jak mě tam viděl, nebo nějaký ten blik, tak zdrhal. To určitě bylo něco podobnýho. Protože měli, jak říkám, všelijaký schovanky a to ještě do dneška třeba někdo něco najde, nebo něco takovýho a už to jsou léta po válce. ²²⁸ Nakolik byl tento strach oprávněný je diskutabilní, ale nedůvěra k Němcům i nadále přetrvávala. Strach o nově nabytý majetek byl poměrně veliký a podezřelé se jevily dokonce i styky Němců s odsunutými příbuznými, kteří podle některých pomáhali do Německa převážet majetek.²²⁹

Hana Petrásková začala po otázce týkající bezpečnosti v Jílovém vyprávět příběh o střelbě, kterou údajně ve městě slýchala z okolních kopců *„Určitě vím, že tady v některých prostě dnech, to už nevím, jestli to byla středa, pátek, sobota, ale vím, že se tady střílelo po těch obcích, že prostě financové, tenkrát to ještě nebyla pohraniční stráž, ale že financové honili ty Banderovce prostě, že tady byli zalezlí. Tak to vím, to si pamatuju, že se tady střílelo. A je teda pravda, že se mě teda kolikrát zdálo v noci, že jsem měla sny, že támhle z těch kopců sem jedou Němci na motorkách.“*²³⁰ V tomto příběhu je strach spojen se zvukem střelení, ale konkrétní postavy už do vyprávění nevstupují, protože narátorka osobně nikoho střílet neviděla. Viděla pouze stráž Ochranné služby, která nosila zbraně. Nebezpečí v podobě střelby má ale ve vzpomínce automaticky spojené s Němci, o kterých se jí i zdávalo, nebo dokonce s „Banderovci“, kteří se v lesích mohli ukrývat. Tato vzpomínka ukazuje, jak je vytvářen obraz vzdálené minulosti, do kterého se zapojují cizorodé prvky jako „Banderovci“ nebo „Němci na motorkách“, které ve skutečnosti Hana Petrásková nikdy neviděla, ale pravděpodobně o nich kdysi četla nebo je viděla v televizi. Neznamená to však, že by vzpomínka na pocit nebezpečí nebyla reálná.

Také ostatní pamětníci ve svém vyprávění o poválečné atmosféře ve městě zmiňují strach. Především strach rodičů o své děti, které příliš nepouštěli ven. Shodně Hana Petrásková, Bohumil Grulich i Erika Locklová vzpomínali, že nesměli po škole moc daleko chodit a někdy je rodiče vůbec nepustili ven, protože o ně měli strach. U Eriky Locklové je tento strach poněkud jiný, protože jako Němka musela bojovat spíše s českými dětmi: *„Já jsem neuměla česky, tak jsem nikam nechodila, protože já*

---

²²⁸ Rozhovor s Bohumilem Grulichem vedla Hana Doležalová v Jílovém, 3. 3. 2014

²²⁹ Matěj SPURNÝ, Nejsou jako my, s. 175.

²³⁰ Rozhovor s Hanou Petráskovou vedla Hana Doležalová v Jílovém, 23. 2. 2014.

jsem se docela bála. Museli jsme nosit bílou pásku a pamatuju si dobře, jak jednou jsem šla a teď nějaký kluci...kdo to bylo, co to bylo nevím. Ale prostě se jako na mě hrnuli a tam byl Pepík Míců a ten byl asi o tři roky starší než já a ten je nějak zahnal.“²³¹ Nevraživost vůči Němcům byla i dětem poměrně přirozená, jak je patrné i z výmluvné zmínky pana Grulichy, jak trávily děti v pohraničí čas: „Za mlada jsme si hráli na Partizáni. Nikdo nechtěl bejt Němec.“²³²

VI. 3. Kulturně společenské vyžití a obnova školství

Kulturní směřování města se s odchodem německých obyvatel změnilo od základů. Odsun Němců z pohraničí znamenal „prakticky úplnou likvidaci všech dosavadních sociálních vazeb na daném území, včetně zrušení kulturních tradic, náboženských a církevních zvyklosti.“²³³ Vazbu na město bylo nutné oživit obnovením kulturního a společenského dění ve městě. Zároveň bylo bezpodmínečné nutné, co nejrychleji otevřít české školy, které tvoří základ úspěšného kulturně-společenského vzkříšení města.

Ze spolků, které v Jílovém před rokem 1945 fungovaly, můžeme jmenovat například Vojenský spolek veteránů v Jílovém (1869–1945), Sbor dobrovolných hasičů (1979–1945), Německý tělovýchovný spolek v Jílovém (1887–1945), ale i Smíšené společenstvo obchodníků a řemeslníků (1860–1945) nebo Nákupní a prodejní společenství (1910–1945).²³⁴ Poválečný kulturní a společenský vývoj ve městě byl podmíněn politickými změnami, které nastaly po volbách do Ústavodárného národního shromáždění 26. května 1946 a potvrdily vítězství KSČ v republice.²³⁵ Stejně tak i v Děčíně jasně vyhrála komunistická strana, která získala celkem 60, 5% hlasů. Druzí v pořadí skončili sociální demokraté se 17, 9 % hlasů, třetí místo obsadili národní socialisté se 17, 3% a poslední skončila strana lidová s 3,8 % hlasů. ²³⁶ Svou pozici obhájila KSČ i v Jílovém u Děčína, která na MNV držela prim. Zajímavý je nástup národního správce papíren, Františka Štěpána, do politiky. Po volbách v roce 1946 na

---

²³¹ Rozhovor s Erikou Locklovou vedla Hana Doležalová v Jílovém, 11. 1. 2014.

²³² Rozhovor s Bohumilem Grulichem vedla Hana Doležalová v Jílovém, 3. 3. 2014.

²³³ Quido KASTNER, *Osídlování českého pohraničí*, s. 19.

²³⁴ Karel NOVÁK, *Kronika města Jílového*. Uložena na Jílovském zámku, s.13-15

²³⁵ V Československu získala KSČ 40,17% hlasů a tedy 93 mandátů z 300 v Národním shromáždění. Viz Libor VYKOUPIIL, *Volby v květnu 1946*, IN: Zdeňka KOKOŠKOVÁ – Jiří KOCIAN – Stanislav KOKOŠKA, *Československo na rozhraní dvou epoch nesvobody*, Praha 2005.

²³⁶ Tomáš HRADECKÝ, *Poválečné Děčínsko*, s. 57.

svém místě předsedy MNV zůstal Josef Šlégr, místopředsedou se stal právě František Štěpán a tajemníkem Jaroslav Taraba (Sociakol).²³⁷

Krátce po válce byl v červnu 1945 založen osídlovací kolektiv Sociakol, o kterém byla zmínka v předešlých kapitolách. Po něm následoval Požární sbor a nakonec i kulturně společenská a sportovní uskupení jako například Dělnická tělovýchovná jednota (DTJ), Fotbalový klub nebo Divadelní kroužek. V roce 1946 byl v Jílovém ustanoven Svaz české mládeže (SČM), který pořádal i různé recitační a pěvecké kroužky a Myslivecké sdružení. Po roce 1948 pak ve městě dominovala Pionýrská organizace, založená už v listopadu 1948 učitelem J. Gregorem, Český svaz žen, Český svaz protifašistických bojovníků, Československý červený kříž, Československý svaz mládeže (ČSM) a Československý svaz požární ochrany.²³⁸

Kulturní vyžití českých osídlenců v Jílovém zajišťoval v poválečných letech především nově ustanovený Spolek divadelních ochotníků Vojan, který založili divadelní nadšenci, kterým se podařilo hrát na poměrně vysoké úrovni. Už v září 1945 se jim podařilo uspořádat první divadelní představení s příznačným názvem Rudá barikáda (Viz pozvánka na divadelní představení a fotografie herců v příloze č. XIII.) Hrál se v divadelním prostoru Lidového domu, který byl zařízen fundusem a rekvizitami ještě z dob bývalých německých divadelníků. Manžel paní Oldřišky Honzíkové byl také jedním z prvních českých ochotníků, kteří kulturu do Jílového přiváděli. Iniciátory divadelního spolku byli ale především Antonín Samler starší a pan Adolf Divíšek. Paní Honzíková popisuje, jak tehdy počátky spolku vypadaly: „Antonín Samler, ten se o to hlavně zasloužil. Tam byl krásný sál, nahoře i s ochozem a bylo tam krásné jeviště, opravdu i veliké. A mnoho dekorací tam bylo. A tam už byly i ty dekorace na šoupání, to nebyly jen postavy. A byla tam nádherná šatna, krásně vybavená.“²³⁹ Situace s dekoracemi ovšem nebyla úplně ideální. Ačkoliv se zde nacházelo množství hodnotných předmětů, zdá se, že se s nimi příliš šetrně nezacházelo.

MNV v Jílovém dokonce obdržel 5. června 1946 stížnost od samotného režiséra divadla „S opravdovou bolestí při přípravě scény ku divadelnímu představení „Vodopád“ v divadelní dvoraně Lidového domu shlédl jsem dekorační fundus v takovém stavu,

²³⁷ SOKA Děčín, fond MNV Jílové (NAD 999), K- 40, inv.č. 208, 1946-1954. Volby do Ústavodárného Národního shromáždění.

²³⁸ Karel NOVÁK, Kronika města Jílového. Uložena na Jílovském zámku, s. 18 -21.

²³⁹ Rozhovor s Oldřiškou Honzíkovou vedla Hana Doležalová v Jílovém, 1. 3. 2014.

že jsem za svoji 32 leté činnosti u divadla neviděl takový nepořádek, kdy srdce bolí odborníku, kterému je nemyslitelno, že takto lze možno nakládat s národním majetkem - dekorační materiál jevištní Lidového domu jest tak bohatý a hodnocen, který potřebuje řádného inventárního soupisu a předání s propůjčením tohoto jeviště toliko odborníku, který svědomitostí svojí by vedl celý tento tak hodnocený národní majetek řádně v evidenci - ano majetek náš, nás všech, kteří chceme důstojně hodnotné divadlo mít zde v pohraničí, kde tolik možností na tak bohaté dekoracemi divadelní scéně jevištní mnohé ušlechtilé dílo kulturní pro všechny vrstvy zdejšího občanstva tvořit...“²⁴⁰

V reakci na danou stížnost začal MNV sepisovat inventář divadla, aby se zabránilo dalšímu nešetrnému zacházení a v některých případech dokonce i nekontrolovatelným převozům kostýmů a kulís z města. Zajištění umělecky cenného majetku mnohdy v pohraničí selhávalo a nezřídka mizely cenné umělecké předměty neznámo kam. ONV Děčín ve svém oběžníku ze 17. září 1945 důrazně upozorňovala, že na území děčínského okresu se vyskytují případy, kdy jsou prodávány nebo odváženy cenné kulturní předměty jako knihy, obrazy, přístroje, divadelní a jiný nábytek, kostýmy a další. V závěru oběžníku varovala, že „*takové jednání je nepřípustné. Bez vědomí a svolení Okresní správní komise v Děčíně – Podmoklech nesmí býti z území našeho okresu nic vyvezeno nebo prodáno.*“²⁴¹ Zajištění cenných kulturních sbírek bylo v Jílovém problematické z důvodu nedostatku odborníků, a tak se z Jílového například stěhovala i rozsáhlá muzeální sbírka bývalého německého muzea, protože město nedokázalo zaručit její adekvátní ochranu, správu a restauraci.²⁴²

Divadelní ochotníci byli v Jílovém velmi oblíbení a naprosto všichni pamětníci s radostí vzpomínali na již zmíněného Antonína Samlera a jeho rodinu, která se do Jílového přestěhovala mezi prvními osídlenci ze středních Čech. Původem však byla rodina z Litoměřic, odkud museli po roce 1938 odejít. Antonín Samler starší měl hned 5 dětí a jeden ze synů, jmenovec, Antonín Samler mladší, se dokonce stal slavným hercem pražského Divadla na Vinohradech, kam se dostal v roce 1963. Své ochotnické divadelní začátky prožil Antonín Samler právě v Jílovém. V rozhovoru s ním z roku 2010 se můžeme dočíst o jeho příchodu do Jílového, kam se přestěhovali díky dvěma

²⁴⁰ SOKA Děčín, fond MNV Jílové (NAD 1017), K-40, inv.č. 105-112, 1945-1948.

²⁴¹ SOKA Děčín, fond MNV Jílové (NAD 1017), K-40, inv.č. 105-112, 1945-1948.

²⁴² SOKA Děčín, fond ONV Děčín (NAD 999), K- 142, inv.č. 345, 1945-1960, žádost o převoz muzeálních sbírek.

volným cukrárnám po Němcích: „*Nejprve se do Děčína přestěhoval tatínek, později i já se svou rodinou. Tatínek mi napsal: Toníčku, přijed', v Jílovém jsou dva volné objekty, my si vzájemně konkurovat nebudem a taky je zde velká příležitost hrát ochotnické divadlo.*“²⁴³ Otec i syn Samlerovi byli totiž oba vyučení cukráři, kteří sdíleli nadšení pro divadelnictví. Na jejich dvě cukrárny pamětníci také zavzpomínali a pěli na ně chválu. Pan Grulich líčí oblíbenost cukráren u Samlerů následovně: „*A já jsem tam chodil k Samlerovi, to bylo naše nákupní středisko. Protože jste šla okolo a už to z toho vonělo tam. To bylo přírodní, no něco perfektního. Moji oblíbení byli indiáni, jak se říká, a věnečky.* Paní Kopsová se s panem Grulichem shoduje „*...ale to byla nádhera, tam jsme chodili pravidelně si něco kupovat, protože to bylo denně čerstvý, jako vyhlášenéj.*“²⁴⁴ Také paní Docenková shrnuje „*No a jako Samlerovi byli známý tady hodně. Dorty měli dobrý a levný na tu dobu...*“²⁴⁵

Antonín Samler přesto sám sebe jako „cukráře“ neviděl. Hlavní náplní života pro něj bylo od počátku divadlo: „*To nebylo jako cukrář, to bylo především jako zapálený ochotník, neboť všude kde jsme bydleli, jsem se okamžitě zapojoval i do ochotnického divadla. V Jílovém jsem dokonce i režíroval. Odtud jsme také často jezdili na představení do divadla v Děčíně, kam jezdila i teplická opereta a činohra, a mostecká činohra. Tam jsem se seznámil s tajemníkem teplického divadla Vitákem, který se mě zeptal, zda bych nechtěl k profesionálnímu divadlu, neboť o mém hraní a lásce k divadlu už leccos věděl. A ať si prý napíšu žádost do Teplic, že tam občas někoho z ochotníků vybírají. Odpověděli mi, že zatím mají plno, ale povedou mě v evidenci. V roce 1950 jsem pak najednou dostal dopis z Mostu, jestli mám ještě zájem o profesionální divadlo.*“²⁴⁶ Když Antonín Samler mladší jílovský spolek opustil, rozdělili se divadelníci na dvě části a nedlouho poté spolek přestal úplně fungovat a divadlo bylo v roce 1953 nahrazeno modernějším kinem.²⁴⁷

Jak již bylo řečeno, politické změny měly na kulturu v obci také vliv a politická a společenská sdružení se v Jílovém starala o lepší seznámení nových osídlenců mezi sebou. Velkou úlohu měla v tomto směru především komunistická strana, která

---

²⁴³ Alexandra STUŠKOVÁ. Antonín Samler, Nadační listy Život umělce, 2010. Pardubice: Nakladatelství Stušková 24. 9. 2010, č. 25, s. 7.

²⁴⁴ Rozhovor s Růžnou Kopsovou vedla Hana Doležalová v Jílovém, 17. 2. 2014.

²⁴⁵ Rozhovor s Marií Docenkovou vedla Hana Doležalová v Jílovém, 6. 2. 2014.

²⁴⁶ Alexandra STUŠKOVÁ. Antonín Samler, Nadační listy Život umělce, 2010. Pardubice: Nakladatelství Stušková 24. 9. 2010, č. 25, s. 7.

²⁴⁷ Karel NOVÁK, Kronika města Jílového. Uložena na Jílovském zámku, s.20.

pořádala různé průvody a oslavy, například: „výročí narození a úmrtí prezidenta osvoboditele T. G. Masaryka, výročí narození prezidenta budovatele E. Beneše, 28. říjen, 5. květen, památka upálení mistra Jana Husa, dožínkové slavnosti, pouti, posvícení, z mimořádných akcí pak oslavy předávání dekretů o vlastnictví zemědělské půdy novým osídlencům.“²⁴⁸ První poválečná oslava 1. máje byla v kronice popsána jako velmi důležitý den pro všechny obyvatele. Z Jílového tehdy vyšel poprvé slavnostní průvod z jílovského náměstí až do Děčína, kde pak lidé poslouchali slavnostní projev.²⁴⁹

Možná trochu komický rozruch způsobila v Jílovém 8. září 1945 první česká svatba, která se konala v jílovském kostele. Oddáni tehdy byli Ladislav Koutný a Jaroslava Štemberková. Jejich svatba byla jednou z prvních příležitostí, jak se mohli mezi sebou nový osídlenci seznámit. Všichni byli na novomanžele zvědaví, a tak se shromažďovali před kostelem, aby je alespoň zahlédli. Jílovský kostel byl tak obklopen davy Čechů.²⁵⁰

Obnova školství se stala jedním z prvních úkolů nových osídlenců v pohraničí. Ačkoliv jílovská základní škola sloužila od února 1945 jako lazaret pro německé vojáky, podařilo se jí otevřít už v září 1945. Přitom se v Děčíně většina škol otevřela až v roce 1946 z důvodu rozsáhlých opravy.²⁵¹ Několik měsíců po válce se otevřela také mateřská školka v části jílovského zámku. Tam ale sousedila s vojenskými jednotkami, což nebylo vůbec vhodné a MNV se snažil najít vhodnější umístění. V roce 1946 pak byla otevřena školka v samostatném domě na Horním Jílovém. Ve školním roce 1945/1946 se do jílovské školy zapsalo 268 dětí, které do Jílového přicházely i z dalších přilehlých obcí, ve kterých se ještě nepodařilo školu otevřít. Učily se tu tak děti z Modré, Čermné, Libouchce, Sněžníku, Velkého i Malého Chvojna, Arnoltic a Žďáru. Při škole byla dokonce zřízena první knihovna, do které měli přístup i dospělí.²⁵² Přesto začala škola fungovat v poněkud provizorních podmínkách.

Oldřiška Honzíková vyprávěla, že ještě když přišla do Jílového jako učitelka v roce 1948, škola byla stále na velmi špatné úrovni: „Škola po Němcích byla totálně pro české učitele jako ničím nezásobená, že jo. Jenom německé knihy. Byl tam kabinet s nějakými těmi zvířátky, obrazy samé německé, zvířátka stará, opelichaná. No bylo to

---

²⁴⁸ Quido KASTNER, *Osídlování českého pohraničí*, s. 9

²⁴⁹ Karel NOVÁK, *Kronika města Jílového*. Uložena na Jílovském zámku, s.26.

²⁵⁰ Ladislav RICHTER, *Kronika obce Modrá u Děčína*. Uložena na Jílovském zámku, s. 62.

²⁵¹ Tomáš HRADECKÝ, *Poválečné Děčínsko*, s. 83.

²⁵² Karel NOVÁK, *Kronika města Jílového*. Uložena na Jílovském zámku, s.27-30.

*hrozný. Takže my jsme si museli začít dělat mnoho pomůcek pro děti sami.*²⁵³

V poválečném období naštěstí do města přicházely mladé kantorky, které se snažily svépomocí nové vyučovací pomůcky vyrábět. Také děti musely přiložit ruku k dílu a o pracovních činnostech vyrábět třeba slabikáře.

V těsně poválečném období se vyskytoval ve školách další problém, a to byly případy dětí německých antifašistů a Němců, které v pohraničí zůstávaly, neuměly český jazyk, a tak se ve škole nedomluvíly. Postavit německé školy nepřipadalo v úvahu, a tak německé děti navštěvovaly školu spolu s českými, ačkoliv třeba nerozuměly ani slovo. Ještě než přišla Oldřiška Honzíková učit do Jílového, vyučovala několik měsíců na základní škole v Janově. Tam zažila třídu, kde bylo pouze 5 českých dětí a 25 německých, které ještě nebyly se svými rodinami odsunuty. Přitom Oldřiška Honzíková neuměla německy a německé děti zase neuměly česky.²⁵⁴ V Jílovém měla s českým jazykem velký problém také Erika Locklová, která češtinu vůbec neovládala a díky tomu měla ve škole velké problémy s klasifikací: *„Začátkem školního roku jsem začala chodit do české školy, protože tady už nebylo vůbec... Ve třídě jsme byli snad tři německé národnosti, vlastně ta Menzlová byla rakouský národnosti. A umíte si představit, když neumíte slovo česky a začnete chodit do české školy v týhle nepříjemný době. Takže milovaná jsem teda ve škole nebyla v naší třídě, ale časem, měla jsem štěstí, protože se mnou do třídy chodila Klárka a ta uměla celkem dobře německy a ta mě ty úkoly, co jsem měla dělat doma řekla.“* Než se však paní Locklová pořádně naučila česky, měla problémy s přísným češtinářem, který jí nechtěl pustit do dalšího ročníku kvůli gramatice. Nakonec se přece jen češtinu naučila alespoň na čtyřku a v roce 1947 postoupila do první měšťanky.

V neposlední řadě je třeba se zmínit o osudu samotného Jílovského zámku, coby historicky kulturní památky města. Krátce před skončením války se na zámku zdržovala německá armáda, než prchla v květnu 1945 za hranice. Po osvobození města se stal zámek útočištěm pro sovětské vojáky, Revoluční gardy. V září 1945 našla budova využití jako velitelství stanice SNB a také zde byla prvně umístěna mateřská školka.²⁵⁵ V květnu 1947 byl zámek předán Stalinovým závodům, které zde měly zbudovat rekreační objekt pro zaměstnance, k čemuž ale nikdy nedošlo. Zámek

²⁵³ Rozhovor s Oldřiškou Honzíkovou vedla Hana Doležalová v Jílovém, 1. 3. 2014.

²⁵⁴ Rozhovor s Oldřiškou Honzíkovou vedla Hana Doležalová v Jílovém, 1. 3. 2014.

²⁵⁵ SOKA Děčín, fond MNV Jílové (NAD 1017), K-41, inv.č. 113-118, 1945-1963, Zámek.

byl tak v červnu 1948 předán do rukou MNV v Jílovém, který zde zřídil dětský domov, který zde fungoval do roku 1962.²⁵⁶ O fungování dětského domova nejsou dochované žádné písemné materiály. Paní Marie Docenková, která se do Jílového přistěhovala právě kvůli práci vychovatelky v domově, popsala, jak dětský domov v 50. letech fungoval (Viz Příloha č. XIV. fotografie Marie Docenkové s dětmi z domova). Jílovský dětský domov byl určen pro děti od 6 – 14 let a žilo v něm v průměru okolo osmdesáti dětí. Děti z dětského domova se všeobecně hůře učily a v jednom roce se dokonce stalo, že propadla skoro celá třída prvňáků, která byla tvořena dětmi z domova. Marie Docenková na tuto událost vzpomíná *„To bylo 20 dětí. Jeden měl samý jedničky a dva měli jednu nebo dvě dvojky a ostatní propadali. Tenkrát se mohlo nechávat v první třídě. Tenkrát z toho bylo hrozný show na okrese, že z dvaceti dětí prospěly jenom tři.“*²⁵⁷ Paní Docenková dokonce vypráví, že se o tento případ začalo zajímat i Rudé právo, které přijelo udělat do Jílového rozhovor, článek o této události však nakonec nevyšel. V Jílovém jinými slovy chyběli kvalifikovaní pedagogové, kteří by byli schopni podobné situace zvládnout. Šokujícím se také jeví i vyprávění Marie Docenkové, o tom, jak v dětském domově zaměstnanci kradli jídlo a oblečení dětem. Jednou například Marie Docenková našla ukryté jídlo u kuchařky v šuplíku ve stole: *„Už nevím, pro co jsem šla, a tam takhle věnec buřtů! To už měla pro sebe schovaný taky. To už se tam kradlo hodně. Kdo ruce měl... A tak říkám: Co je to tady za buřty? A ona začala něco....a ona to měla pro psa schovaný.“*²⁵⁸

---

²⁵⁶ Začátkem roku 1962 bylo odborem školství a kultury ONV v Děčíně rozhodnuto, že v Jílovském zámku bude zřízeno zemědělské učiliště s internátem a domov byl přesunut do Lipové u Šluknova. 17. 9. 1962 bylo v budově jílovského zámku oficiálně zahájeno vyučování *Středního zemědělského učiliště*. V roce 1998 bylo rámci "Optimalizace sítě středních škol" Střední zemědělské učiliště s internátem v Jílovém zrušeno. O dva roky později byl zámek předán do péče města, které ho vlastní dodnes

²⁵⁷ Rozhovor s Marií Docenkovou vedla Hana Doležalová v Jílovém, 2. 2. 2014.

²⁵⁸ Rozhovor s Marií Docenkovou vedla Hana Doležalová v Jílovém, 2. 2. 2014.

Závěrem

Při hledání vztahu k místu, kde člověk žije, by neměl opomenout poznání jeho historie. V případě Jílového patří bezesporu většina dějin města německé menšině, která zde po dlouhá staletí žila a utvářela charakter tohoto místa. Ačkoliv byla v celostátním měřítku menšinou, v Jílovém tvořila majoritní podíl obyvatel. V roce 1930 v Jílovém žilo 5 467 Němců a 91 Čechů, jejichž cesty se v dalších letech definitivně rozešly. Soužití Čechů a Němců se v meziválečném období dějinnými událostmi zkomplikovalo, a to zejména nástupem Hitlera k moci. Už v lednu 1933 proběhl první politický a názorový střet mezi českými a německými sociálními demokraty ve městě, který byl na krátký čas zažehnán společnou schůzí. Nástup sudetských nacionálních stran v pohraničí rozkol mezi Čechy a Němci ještě více prohloubil. Po podepsání Mnichovské dohody a záboru pohraničních oblastí se zbytek českých rodin z Jílového odstěhoval. V Jílovém zůstaly žít z řad Čechů pouze smíšené česko-německé rodiny, jejichž členové se ale hlásili k německé národnosti.

Druhá světová válka Jílové poznamenala v podobě několika náletů, které poškodily papírnu, školu i zámek v Jílovém. Pamětníci, kteří se v této době nacházeli na různých místech republiky, shodně vzpomínali na velký strach z náletů. Větší vojenské operace se kolem Jílového neudály. Až v květnu 1945 nastalo dramatické období obsazování pohraničních oblastí sovětskými a polskými vojenskými jednotkami a ozbrojenými oddíly Revolučních gard. Konec války znamenal pro Němce, žijící na československém území, obrovský strach a nejistotu. V Jílovém se vyvěšovaly bílé vlajky na znamení míru. Někteří Němci, kteří se cítili nejvíce vinní, z města okamžitě utekli, včetně jílovského starosty Ludwiga Tampe, ale i dalších, poměrně běžných Němců, kteří například sloužili ve Wehrmachtu, kam narukovala většina zdravých sudetských Němců. Kuriózní se jeví svědectví Eriky Locklové, která vyprávěla o strýci, který v květnu 1945 sedl na kolo a jednoduše odjel z Jílového až do Rakouska.

V prvních poválečných týdnech nastává v Jílovém poměrně chaotická organizace ustanovování místní správní komise, kdy se na místě tajemníka nejprve ocitl jílovský antifašista Herman Rudl, který byl ale krátce na to 8. července 1945 nahrazen Čechem Josefem Šlégrem. Stejně tak i při obsazování správy nad místními průmyslovými

podniky, dochází k častému střídání nejprve komisařského vedení a později i národních správců. V tomto období se jasně prosazuje myšlenka na co nejrychlejší odsunutí Němců z města a jejich rychlé nahrazení Čechy. Podle tohoto pravidla se měli řídit především národní správci podniků, které zaměstnávali větší množství německých pracovníků. MSK Jílové a ustanovený osídlovací kolektiv Sociakol činily enormní nátlak na národní správce, aby německé pracovníky, co nejrychleji zařazovali do odsunu a zaměstnávali nově příchozí Čechy. Po praktické stránce obsazování národních správců velkých podniků v Jílovém probíhalo tak, že správci kteří nepostupovali vůči Němcům razantně, začali mít s MSK i Sociakolem velké potíže, které nakonec vedly k jejich sesazení. Naopak správci, kteří prosazovali rychlé odsunutí Němců, se těšili velké oblibě MSK a získávali důležité funkce jak v místní samosprávě, tak i ve vedení Sociakolu. Ten navíc obsazovali svými loajálními lidmi, stejně jako vedení závodních rad jílovských podniků. V Jílovém se stal „osídlovací legendou“ národní správce František Štěpán, kterému se podařilo do Jílového velmi brzy dostat velké množství zaměstnanců z okolí Rychnova nad Kněžnou. Mezi pamětníky se dokonce Jílovému říkalo „Malý Rychnov“, protože se zde skutečně usídlila většina obyvatel z okolí Rychnova nad Kněžnou.

Příliv českých osídlenců do Jílového ostře kontrastoval s osudy vysídlovaných Němců. Ve vzpomínkách Čechů figuruje pocit štěstí i vděčnosti za možnosti, které jim osídlování Jílového poskytlo. Pro většinu z pamětníků, znamenal velký dům po Němcích naprosto nevídané bohatství, na které z předešlých válečných let nemohli ani pomyslet. Do Jílového přicházeli noví obyvatelé většinou ze špatných sociálních podmínek s vidinou nového a lepšího života. Během období „divokého odsunu“ byla z Jílového vysídlena naprostá většina německých obyvatel. V polovině října 1945 žilo v jílovém už pouze 980 Němců. V listopadu 1946 už jen 101 obyvatel německé národnosti. Vzpomínky na toto dramatické období ze strany německé menšiny zprostředkovala Erika Locklová, jejíž rodina se jako zázrakem vyhnula všem třem pokusům o jejich vysídlení, nejprve v létě 1945, pak v lednu 1946 a nakonec při tzv. „rozptylu“ Němců v červenci 1948.

Osídlování novými obyvateli a odsun těch původních, byly dva vzájemně se prolínající procesy, které se zejména v letních měsících roku 1945 potýkaly s řadou problémů. Projekt budování ryze českého města brzdily výpadky hospodářské

výroby, nedostatek bytů pro nově příchozí osídlence i riziková bezpečnostní situace ve městě. Nátlak na národnostní výměnu v Jílovém byl v prvních poválečných měsících tak velký, že se dokonce podle svědectví pamětníků museli Němci z bytů vystěhovat ještě před samotným odsunem a byli odkázáni na bydlení u příbuzných nebo se museli sestěhovat do starých domů, o které Češi nejevili zájem. Útočiště německým obyvatelům poskytovala teta Eriky Locklové, Emilie Bayer, která byla rakouské národnosti a nechávala u sebe jeden čas bydlet i 30 lidí. Dalším vyzorovaným jevem bylo dokonce nucené „spolubydlení“ původních německých rodin a nově příchozích Čechů, kteří vedle sebe bydleli v jednom domě třeba několik týdnů, dokud nebyli Němci odsunuti.

Během organizovaného odsunu a tzv. „rozptylu“ Němců v následujícím období byla z Jílového vystěhována většina německých obyvatel. Z města se také dobrovolně stěhovaly i skupiny antifašistů, kteří byli v počátečním období vystaveni nejružnějším diskriminačním opatřením stejně jako ostatní Němci. Obyvatelé německé národnosti, kteří v Jílovém zůstali, byli především zástupci smíšených manželství, nepostradatelní odborníci a jen v menší míře antifašisté. Soužití českých obyvatel s německými rodinami, bylo ve městě provázeno velkou nedůvěrou a podezřívavostí vůči Němcům. Také kontakty Čechů s Němci byly brány přinejmenším jako přitěžující okolnost, sledování byli v tomto případě opět národní správci, kteří s Němci přicházeli častěji do kontaktu.

Osídlení Jílového proběhlo zejména na základě přidělování nezemědělských konfiskátů. O zemědělské usedlosti a půdu nově příchozí Češi projevovali minimální zájem. Proto také část zemědělských konfiskátů zůstala městu a další větší část připadla do rukou Josefu Lipnerovi, který přišel do Jílového z okolí Prahy. Zemědělství se v Jílovém v dalších letech příliš nedařilo a o pole a sady se nestačil starat ani ustanovený spolek zahrádkářů. Po roce 1948 se situace v zemědělství částečně stabilizovala založením JZD, ale ani to v Jílovém nezabránilo postupnému zániku většiny obdělávaných polí.

Obyvatelé z Rychnova měli zájem hlavně o přiděl živností do národní správy anebo hledali uplatnění v průmyslových podnicích Jílového. Největšími podniky, díky kterým osídlení města probíhalo nevídaně rychle, byly jílovské papírny Brandt a Paul a spol., které po spletitém boji s konkurenčním správcem získal do správy František

Štěpán. Ačkoliv byla cílem národních správců i správních orgánů v období 1945-1948 obnova výroby v průmyslových i zemědělských podnicích, nešetrnými zásahy došlo k likvidaci většiny živností i podniků. Z 9 větších průmyslových podniků v Jílovém zůstala fungovat do 60. let keramička Mehner a do 70. let továrna na barvy a laky. Stablního obnovení se ve městě dočkaly pouze jílovské papírny Brandt a Paul a spol., které byly v roce 1948 sloučeny pod n. p. Severočeské papírny.

Obnova poválečného života se neobešla bez znovuoobnovení kulturních, společenských a sportovních institucí a sdružení, které měli zajistit vyžití nově příchozích obyvatel. V Jílovém bylo klíčové především znovuootevření školy, obnova ochotnického divadla a sportovních klubů jako byl fotbalový klub nebo DTJ. Organizace kulturního a společenského života byla už v prvních poválečných letech vázána na činnost místního národního výboru, Sociakolu a především na činnost komunistické strany, která si dokázala ve městě zajistit převahu už v prvních volbách. Školství v Jílovém se potýkalo v počátcích s nedostatkem kvalifikovaných učitelů a českého výukového materiálu. Výuka tak v prvních letech po válce byla v mnohém provizorní a učitelé byli odkázáni sami na sebe a svépomocí vyráběli učební pomůcky. Nikdo z nich také nebyl připraven na výuku početných německých žáků, kteří ještě v září 1945 v pohraničních městech zůstávali a neuměli mnohdy ani slovo česky. Úspěšně se v Jílovém obnovil divadelní kulturní život, do kterého se zapojili nadšení ochotníci. Z řad jílovských ochotníků dokonce vzešel herec Antonín Samler, který později prorazil do profesionálního divadla. Přeslapy místních národních správců v počátečním období přesto připravily Jílové o některé kulturně cenné předměty z divadelního inventáře, ale i jílovského zámku a dalších míst.

Bezpečnostní situace ve městě musela být kontrolována ustanovenou Ochrannou službou, která hlídala nezabezpečený německý majetek před rabováním a krádežemi. Dvousečný se jeví strach, který po válce obyvatele Jílového trápil. Byl to jednak strach z různých vandalů a pochybných individuí, kteří se v pohraničí potulovali s jasným cílem zbohatnout, ale také strach z odsunutých Němců, kteří by se pro svůj majetek mohli eventuálně do Jílového vrátit. Samostatným tématem je pak strach Němců, kteří v pohraničních oblastech zůstávali a byli vystaveni tlaku ze strany českých obyvatel i správních orgánů.

Na předcházejících řádcích jsem se pokusila nastínit odraz nelehkého období odsunu Němců a osídlování Jílového na základě konkrétních lidských osudů, ale i dostupných archivních materiálů. Vylíčené období bylo pro Němce i pro Čechy v mnohém obtížné. V průběhu jednotlivých kapitol se setkáváme s motivem „opuštění“ původního domova a následného stěhování do neznámého prostředí. Z pohledu Němců nucené vysídlení probíhalo mnohem dramatičtěji a bylo spojené nejen se ztrátou domova, ale i vazeb na odsunuté příbuzné a přátele, což bylo pro všechny zúčastněné dosti traumatické. Nově příchozí Čechy naopak v Jílovém čekal sociální a ekonomický vzestup i jistá práce, a tak byla ztráta původního domova v tomto směru vykompenzována. Vytvoření „homogenního“ českého osídlení Jílového z hlediska kultury a tradic, bylo trochu ulehčené tím, že většina osídlenců pocházela z okolí Rychnova.

Seznam použitých pramenů a literatury

Archivní materiály

Státní okresní archiv Děčín

- Fond Městský národní výbor Jílové 1945-1990

- Fond Okresní národní výbor Děčín 1945-1960

Kroniky

Ladislav RICHTER, Kronika obce Modrá u Děčína. Uložena na Jílovském zámku, (Nepublikováno).

Karel NOVÁK, Kronika města Jílového. Uložena na Jílovském zámku, (Nepublikováno).

Životopisné rozhovory

Rozhovor s Hanou Petráskovou vedla Hana Doležalová v Jílovém, 3. 12. 2011.

Rozhovor s Hanou Petráskovou vedla Hana Doležalová v Jílovém, 23. 2. 2014.

Rozhovor s Erikou Locklovou vedla Hana Doležalová v Jílovém, 11. 1. 2014.

Rozhovor s Erikou Locklovou vedla Hana Doležalová v Jílovém, 25. 1. 2014.

Rozhovor s Marií Docenkovou vedla Hana Doležalová v Jílovém, 2. 2. 2014.

Rozhovor s Marií Docenkovou vedla Hana Doležalová v Jílovém, 6. 2. 2014.

Rozhovor s Růženou Kopsovou vedla Hana Doležalová v Jílovém, 17. 2. 2014.

Rozhovor s Růženou Kopsovou vedla Hana Doležalová v Jílovém, 23. 2. 2014.

Rozhovor s Oldřiškou Honzíkovou vedla Hana Doležalová v Jílovém, 23. 2. 2014.

Rozhovor s Oldřiškou Honzíkovou vedla Hana Doležalová v Jílovém, 1. 3. 2014.

Rozhovor s Bohumilem Grulichem vedla Hana Doležalová v Jílovém, 3. 3. 2014.

Rozhovor s Bohumilem Grulichem vedla Hana Doležalová v Jílovém, 12. 3. 2014.

Internetové odkazy

Oficiální webové stránky města Jílové

(<http://www.mujilove.cz/mesto-jilove>).

Oficiální stránky Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky.

<http://www.psp.cz/docs/laws/dek/51945.html>

Oficiální stránky společnosti společnosti České Švýcarsko - Turistické informace

<http://www.ceskosaske-svycarsko.cz>

Edice pramenů

- ARBURG, Adrian von – STANĚK, Tomáš (ed.): Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945–1951: Dokumenty z českých archivů, Úvod k edici. I. díl, 1. svazek, Středokluky 2010.
- ARBURG, Adrian von – STANĚK, Tomáš (ed.): Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945–1951: Srpen/září – prosinec 1945: Příprava organizovaného odsunu a postup osídlování. Díl II. 2. Svazek, Středokluky 2011.
- ARBURG, Adrian von – STANĚK, Tomáš (ed.): Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945–1951: Duben – srpen/září 1945: „Divoký odsun“ a počátky osídlování. Díl II. 1. Svazek, Středokluky 2011.
- Benešovy dekrety I., II. Dekrety prezidenta Edvarda Beneše z roku 1945, Praha 2002.
- Dekrety presidenta republiky ze dne 21. června 1945 o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců

a nepřátel českého a slovenského národa a ze dne 20. července 1945 o osídlení zemědělské půdy Němců, Maďarů, a jiných nepřátel státu českými, slovenskými a jinými slovanskými zemědělci, Brno 1945,

- Dekrety prezidenta republiky 1940-1945: Dokumenty. Eds. K., Jech, K., Kaplan, Brno 2002
- Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005, 1. díl. Praha : ČSÚ, 2006.

Bakalářské a diplomové práce

DOLEŽALOVÁ, Hana, *Odsun Němců z Jílového u Děčína v letech 1945 – 1948*, Ústí nad Labem, 2011. bakalářská práce (Bc.). Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, Filozofická fakulta.

HRBÁČEK, Michal. *Hugo Engelhart, člověk ovlivněný dvěma totalitami*, Ústí nad Labem, 2011. diplomová práce (Mgr.). Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem. Pedagogická fakulta.

Dobový tisk a studie

KOŤÁTKO, J., *Konfiskace, rozdělování a osídlování půdy*, Praha 1946

NOVÝ, Karel, *Co s germanofilskými živly v pohraničí*, Sever, III/42, 21. 10. 1947, s. 6

FOCKE, Franz, *Aus Dem Aeltesten Geschichts-Gebiete Deutsch-Boehmens: Eine Geschichtliche Durchforschung Des Elbe- Und Eulau-Thales Sammt Umgebung*, I.-III., Warnsdorf 1889.

Literatura a studie

- BRANDES, Detlef, *Cesta k vyhnání 1938-1945*, Praha 2000.
  - BRÜGEL, Johann Wolfgang, *Češi a Němci 1939-1946*, Praha 2008.
  - BENEŠ, Eduard, *Paměti. Od Mnichova k nové válce a k novému vítězství*, Praha 1947.
  - ČAPKA, F. - SLEZÁK L. - VACULÍK J., *Nové osídlení pohraničí českých zemí po druhé světové válce*, Brno 2005.
  - HAVEL, Jan, *Řešení německé otázky v Československu po druhé světové válce*, Ústí nad Labem 1999.
  - HERR, Alfred, *Heimatkreis Tetschen-Bodenbach. Städte und Gemeinden*, druhé vydání, Praha 1993.
  - HRADECKÝ, Tomáš, *Poválečné Děčínsko 1945-1948*, Ústí nad Orlicí 2010.
  - CHURANĚ, Milan, *Postupim a Československo. Mýtus a skutečnost*, Praha 2001.
  - JOZA, Petr, *Rabštejnské údolí*, Děčín 2002.
- TÝŽ, *Podmokelský sochař Fritz Tampe a osud jeho děl*, Děčínské vlastivědné zprávy č. 2, ročník 9, Děčín 1999, s. 34-41.

- KAPLAN, Karel, *Československo 1945-1948*, Praha 1990.
TÝŽ, *Pravda o Československu 1945-1948*, Praha 1990.
- KASTNER, Quido, *Osídlování českého pohraničí od května 1945 : Historická analýza doplněna kvalitativní sociologickou sondou*, Praha 1996
- KUČERA, Jaroslav, *Odsun nebo vyhnání? Sudetští Němci v Československu v letech 1945-1946*, Praha 1991.
- KURAL, Václav - RADVANOVSKÝ, Zdeněk a kol., *„Sudety“ pod hákovým křížem*, Ústí nad Labem 2001
- MEJDROVÁ, Hana *Trpký úděl. Výbor dokumentů k dějinám německé sociální demokracie v ČSR v letech 1937-1948*, Praha 1997.
- ROSENKRANC, Milan, *Dokumenty doby*, in: Děčínské vlastivědné zprávy, roč. 1995, č.2-X, s. 43-44.
- RADVANOVSKÝ, Zdeněk, *Konec česko-německého soužití v ústecké oblasti 1945-1948*, Ústí nad Labem 1997.
- STANĚK, Tomáš, *Odsun Němců z Československa 1945-1947*, Praha 1991.
TÝŽ, *Perzekuce tzv. státně nespolehlivého obyvatelstva v českých zemích (mimo tábory a věznice) v květnu-srpnu 1945*, Praha 1991.
TÝŽ, *Tábory v českých zemích 1945-1947*. Praha 1996.
TÝŽ, *Co se stalo v Ústí nad Labem 31. července 1945?*, IN: Dějiny a současnost, č.2, Praha 1990.

- STUŠKOVÁ, Alexandra, Antonín Samler, Nadační listy Život umělce, 2010. Pardubice: Nakladatelství Stušková 24. 9. 2010, č. 25,
- ŠUMAN, František, *Rytíři z Büna u v Čechách a v Sasku*, IDZ, Děčín 2006.
TÝŽ, *Inter arma silent musae*, Zámek Děčín, Děčín 2010.
- VANĚK, Miroslav – MÜCKE, Pavel, *Třetí strana trojúhelníku. Teorie a praxe orální historie*. Praha: FHS UK – ÚSD AV ČR, 2011.
- VESELÝ, Martin, *Sudetská župa jako protiletecký kryt Říše? 1939-1945*, Vyd. 1., Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, 2011
- VYKOUPILO Libor, *Volby v květnu 1946*, IN: Zdeňka KOKOŠKOVÁ – Jiří KOCIAN – Stanislav KOKOŠKA, *Československo na rozhraní dvou epoch nesvobody*, Praha 2005.
- WELZER, Harald, Sabine MOLLER a Karoline TSCHUGGNALL. *"Můj děda nebyl nácek": nacismus a holocaust v rodinné paměti*. Vyd. 1. Praha: Argo, 2010.
- ZIMMERMANN, Volker, *Sudetští Němci v nacistickém státě. Politika a nálada obyvatelstva v říšské župě Sudety (1938 - 1945)*. Praha 2001.

Seznam použitých zkratk

DNP	Německá nacionální strana
ČSDSD	Československá sociálně demokratická strana dělnická
ČSM	Československý svaz mládeže
DSAP	Německé sociálně demokratické strany dělnické
DTJ	Dělnická tělocvičná jednota
fy	firmy
JZD	Jednotné zemědělské družstvo
MRK	Místní rolnická komise
NPF	Národní pozemkový fond
OH	Ochranná hlídka
ORK	Okresní rolnická komise
OÚ	Osídlovací úřad
PO	Pionýrská organizace
RG	Revoluční gardy
SČM	Socialistický svaz mládeže
SdP	Sudetoněmecká strana
SNB	Sbor národní bezpečnosti
Sociakol	Družstvo pro osidlování pohraničí
SOka	Státní okresní archiv
ÚRO	Ústřední rada odborů
ZNV	Zemský národní výbor

Seznam příloh

- I. Vzor „Udělení souhlasu ke zpracování a zpřístupnění osobních a citlivých údajů“**

II. Fotografie Hany Petráskové

Zdroj: Soukromý archiv Hany Petráskové

III. Fotografie Eriky Locklové

Zdroj: Soukromý archiv Eriky Locklové

IV. Svatební fotografie Františka Kopsy a Růženy Kopsové

Zdroj: Soukromý archiv Růženy Kopsové

V. Vývoj počtu obyvatel v Jílovém od roku 1869-1930

Zdroj statistických dat: Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005, 1. díl. Praha : ČSÚ, 2006, s. 368.

VI. Fotografie zámku v Jílovém, pohled od jihu.

Zdroj fotografie před rokem 1945: Petra Nedvědová, kulturní referentka

Zdroj fotografie z roku 2014: Bc. Hana Doležalová

VII. Fotografie ze svatby rodiny Schlösinger.

Zdroj: Soukromý archiv Eriky Locklové

VIII. Fotografie domu Emilie Bayer na Kamenné 27

Zdroj: Soukromý archiv Eriky Locklové

**IX. Fotografie Revoluční gardy, která krátce sídlila na zámku v Jílovém,
červen1945.**

Zdroj: Petra Nedvědová, kulturní referentka jílovského zámku.

X. Svatební fotografie Eriky a Richarda Locklových z roku 1956

Zdroj: Soukromý archiv Eriky Locklové

XI. Seznam živností v Jílovém sestavený MSK dne 18. srpna 1945.

Zdroj: SOKA Děčín, fond ONV Děčín, (NAD 999), K-263, inv.č.443, Hlášení o
obsazení národních správ (abecedně podle obcí)

XII. Poválečná fotografie domu paní Růženy Kopsové v Martiněvsi

Zdroj: Soukromý archiv Růženy Kopsové

**XIII. Fotografie plakátu divadelní hry „Rudá barikáda“ a fotografie
divadelníků z představení**

Zdroj: Petra Nedvědová, kulturní referentka jílovského zámku.

XIV. Fotografie Marie Docenkové (vpravo) s dětmi z domova v roce 1954

Zdroj: Soukromý archiv Marie Docenkové

Příloha č. I.

Vzor „Udělení souhlasu ke zpracování a zpřístupnění osobních a citlivých údajů“

 ÚSD	<p>Ústav pro soudobé dějiny AV ČR Vlašská 9 Praha 1 118 40</p>	 COH	<p>Centrum orální historie ÚSD AV ČR Vlašská 9 Praha 1 118 40</p>
---	--	---	---

Udělení souhlasu ke zpracování a zpřístupnění osobních a citlivých údajů

Podle zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, ve znění pozdějších předpisů, uděluji Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR svůj souhlas se zpracováním svých osobních a citlivých údajů, zaznamenaných během rozhovorů, které jsem poskytl/a v rámci studentské diplomové práce „*Jilové po roce 1945 v příbězích jeho obyvatel*“ k vědeckým a vzdělávacím účelům.

Souhlasím rovněž, aby rozhovory byly uloženy ve Sbírce rozhovorů Centra orální historie Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR a ve formě obrazového a zvukového záznamu nebo přepisu zpřístupněny pro vědecké a vzdělávací účely.

V ..... dne .....
Jilová 25. 1. 2014

.....
Lieblons
podpis

Příloha č. II.

Fotografie Hany Petráskové

Příloha č. III.

Fotografie Eriky Locklové

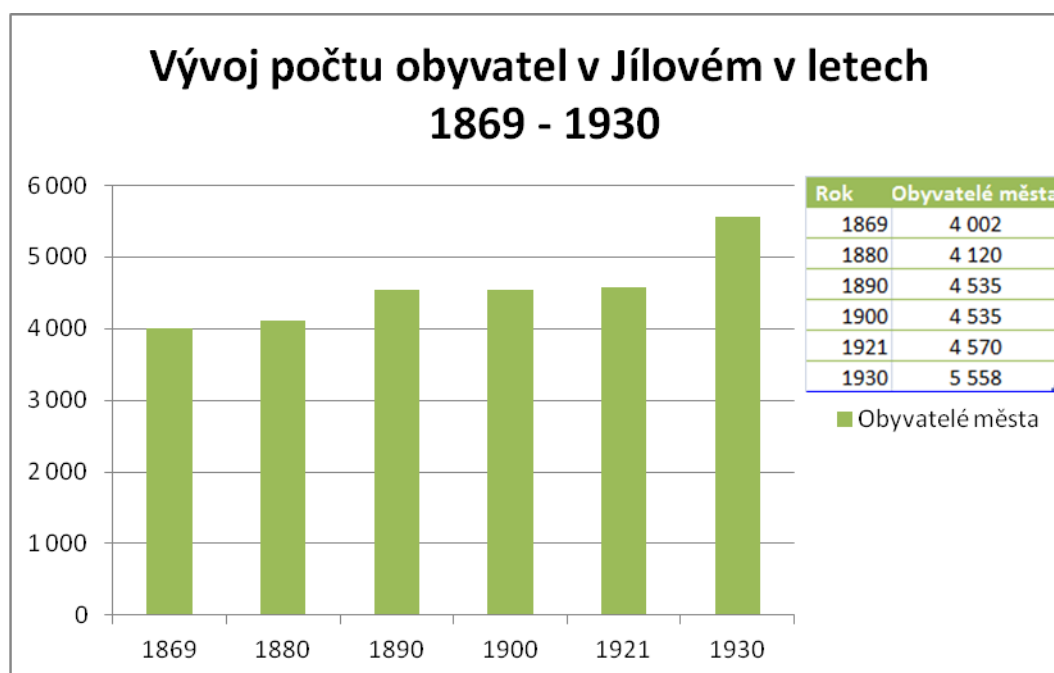
Příloha č. IV.

Svatební fotografie Františka Kopsy a Růženy Kopsové

Příloha č. V.

Vývoj počtu obyvatel v Jílovém od roku 1869-1930

Příloha č. VI.

Fotografie zámku v Jílovém, pohled od jihu

Černobílá fotografie byla pořízena ještě před začátkem druhé světové války. Na barevné fotografii, pořízené na jaře 2014, můžeme vidět poškození zadního křídla zámku způsobená útokem sovětských letadel 30. dubna 1945.

Příloha č. VII:

Fotografie ze svatby rodiny Schlösinger z roku 1943

Strýc paní Locklové Fritz Schlösinger, který utekl do Rakouska, stojí čtvrtý zleva se svou novomanželkou Elzou. Z levé strany fotografie se nachází: rodiče Margaret a Franz Schlösinger, teta Emilie Bayer v černém. V popředí jsou sestřenice Eriky Locklové a samotná Erika, která drží mladšího bratra Waltera. Dále jsou v černém rodiče nevěsty a úplně vpravo dvě vzdálené příbuzné.

Příloha č. VIII.

Fotografie Revoluční gardy, která krátce sídlila na zámku v Jílovém, květen 1945.

Příloha č. IX.

Fotografie domu Emilie Bayer na Kamenné 27

Příloha č. X.

Svatební fotografie Eriky a Richarda Locklových z roku 1956

Příloha č. XI.

Seznam živností v Jílovém sestavený MSK dne 18. srpna 1945.

Druh živnosti	Národní správce	Působíště	Rok narození
Nájemní auta (2)	Václav Písařík	Jílové 245	13. 9. 1905
	Josef Bartoš	Martiněves 21	-
Kino	Josef Posed	Jílové 299	19. 3. 1907
Čalounictví	Arthur Böhm	Martiněves 60	15. 4. 1909
Cukrárna (2)	Antonín Samler	Kamenná 131	11. 6. 1891
	Antonín Samler	Jílové 231	17. 10. 1919
Drogerie (2)	Jaroslav Vacek	Jílové 262	9. 11. 1919
	Josef Denk	Jílové 202	9. 5. 1920
Elektrotechnik (2)	Leopold Fiala	Jílové 251	25. 10. 1909
	Karel Holec	Jílové 246	6. 7. 1914
Fotograf	Jaroslav Netolický	Martiněves 112	3. 4. 1911
Holiči (2)	Stanislav Urban	Jílové 217	20. 3. 1916
	Bohumil Pražák	Jílové 198	15. 4. 1917
Kadeřnictví (3)	Rudolf Trojan	Kamenná 160	3. 11. 1916
	Stanislav Kraus	Martiněves 60	31. 5. 1920
	Karel Sedláček	Martiněves 54	18. 9. 1919
Hodinář (2)	Jiří Průcha	Jílové 240	9. 9. 1920
	Jan Kolman	Jílové 217	4. 11. 1887

Hostinec (8)	Jaromír Čáslavka	Martiněves 54	18. 9. 1919
	Jindřich Venzara	Jílové 144	12. 11. 1891
	Václav Johanovský	Kamenná 132	27. 9. 1910
	František Frydrych	Jílové 232	29. 3. 1910
	Václav Šimon	Kamenná 65	27. 12. 1901
	Josef Posel	Jílové 38	19. 3. 1907
	František Kocourek	Jílové 190	20. 8. 1887
	František Vodehnal	Jílové 188	18. 8. 1918
<hr/>			
Klempíř (2)	Jaroslav Veselý	Jílové 74	12. 12. 1922
	Jaroslav Toběrný	Jílové 114	17. 3. 1913
Instalatér	Jaroslav Adamec	Jílové 102	18. 10. 1911
Krejčí (4)	Leopold Láska	Martiněves 209	24. 7. 1909
	Bedřich Zázvorka	Kamenná 61	31. 7. 1905
	Oldřich Junrman	Martiněves 127	5. 1. 1919
	Michal Pallagi	Jílové 39	15. 4. 1920
Kolář	Václav Heller	Jílové 277	18. 8. 1903
Kovář	Vlastimil Švarc	Jílové 33	19. 5. 1903
Koželuh (2)	Antonín Slabihoudek	Martiněves 102	-
	Karel Pokosta	Martiněves 106	-
Květinář	Oldřich Fiala	Jílové 240	18. 6. 1920
Knihář	Miroslav Matouš	Jílové 160	7. 10. 1920
Rytec kovů	Josef Broušek	Martiněves 130	15. 3. 1918
Lisování kovů	-	-	-
Výroba kovového zboží	František Fejtl	Jílové 158	18. 12. 1902

Podnik. ústav	František Tuček	Jílové 107	19. 6. 1912
Kamnář	Josef Hodic	Jílové 252	17. 1. 1891
Kominík	Jaroslav Tomáš	Jílové 132	27. 8. 1919
Kapelník	Václav Nikl	Jílové 243	5. 9. 1924
Dámská krejčí (4)	Jiřina Bártová	Martiněves 148	30. 4. 1924
	Marie Pacovská	Kamenná 133	18. 12. 1921
	Emilie Tůmová	Jílové 206	2. 4. 1904
	Jarmila Frydrychová	Martiněves 30	20. 3. 1917
Lékárna	Irena Bírková	Jílové 220	-
Mlynář	Josef Petříček	Martiněves 35	19. 2. 1900
Mechanik (2)	Jaroslav Horálek	Martiněves 43	31. 10. 1911
	Raymond Marek	Jílové 217	14. 10. 1909
Modistka	Anna Zemanová	Jílové 283	9. 7. 1925
Mandl (3)	Marie Hupáková	Kamenná 122	13. 3. 1904
	Marie Trojanová	Jílové 135	15. 6. 1885
	Věra Jansová	Jílové 79	1. 8. 1925
Mlékárna	Bohumil Votrubek	Jílové 291	29. 1. 1909
Malíř (4)	Josef Sychrovský	Jílové 101	2. 2. 1909
	Josef Chaloupka	Jílové 135	20. 7. 1907
	Josef Dostál	Martiněves 160	19. 3. 1913
	Josef Zub	Jílové 55	2. 9. 1912
Lakýrník (2)	Josef Suchánek	Jílové 241	5. 3. 1888
	Vojtěch Marvan	Horní Jílové 45	8. 6. 1912
Obuvník (6)	Zdeněk Tichý	Jílové 56	26. 5. 1923
	Oldřich Koula	Jílové 151	-

	Jaroslav Čuda	Jílové 206	22. 8. 1894
	Ervin Rosůlek	Jílové 55	30. 9. 1901
	Josef Klapal	Kamenná 193	19. 10. 1901
	„Baťa“	Jílové 211	-
Obchod s dětskými kočárky	Vladislav Bušek	Jílové 211	4. 10. 1887
Obchod s uhlím (2)	Václav Hobrlant	Jílové 130	1. 6. 1895
	Antonín Černoch	Kamenná 173	26. 6. 1909
Obchod s kuch. nádobím	František Havlice	Jílové 161	11. 5. 1910
Pekařství (5)	Bohumil Andrš	Jílové 97	27. 8. 1909
	Leopold Lapáček	Jílové 167	21. 4. 1920
	Josef Janota	Jílové 221	29. 3. 1917
	Jaroslav Jezdinský	Jílové 200	19. 5. 1917
	Jaroslav Kotlář	Jílové 203	19. 5. 1919
Pokrývač (2)	Josef Hátle	Martiněves 57	1. 7. 1906
	Josef Pajkrt	Martiněves 112	22. 1. 1891
Povoznictví	Josef Šmejkal	Martiněves 45	18. 9. 1901
Řezník (4)	Josef Horák	Kamenná 156	3. 4. 1907
	František Kocourek	Jílové 190	20. 8. 1887
	Václav Šulcek	Martiněves 54	6. 1. 1920
	Václav Vodehnal	Jílové 188	18. 8. 1918
Stavitel	Josef Posel	Jílové 136	19. 3. 1907
Sodovkárna	Václav Panoch	Martiněves 2	12. 1. 1908
Tesař	Josef Myšík	Jílové 42	5. 2. 1910
Pila	Josef Klíčka	Jílové 274	20. 3. 1904
Tiskárna	František Procházka	Jílové 63	8. 12. 1888

Truhlář (3)	Josef Nikl	Jílové 250	25. 1. 1914
	František Kodad	Jílové 139	29. 8. 1906
	Josef Cimr	Jílové 133	5. 12. 1890
Text. obchod (4)	Josef Lohnický	Kamenná 25	31. 12. 1919
	Jaroslav Hantych	Martiněves 128	22. 1. 1922
	František Grym	Jílové 237	17. 8. 1916
	Josef Čihák	Jílové 198	20. 3. 1917
Výroba prádla	Josef Landa	Jílové 238	14. 8. 1925
Zahradník (2)	Karel Urban	Horní Jílové	13. 1. 1903
	Alois Brouček	Kamenná 132	-
Zámečník (2)	František Brychta	Jílové 269	20. 6. 1915
	Jarmila Frydrychová	Jílové 262	16. 3. 1913
Žehlárna	Jaroslav Vyskočil	Martiněves 48	4. 4. 1905
Koloniální obchod		Jílové 106	25. 11. 1905

Příloha č. XII.

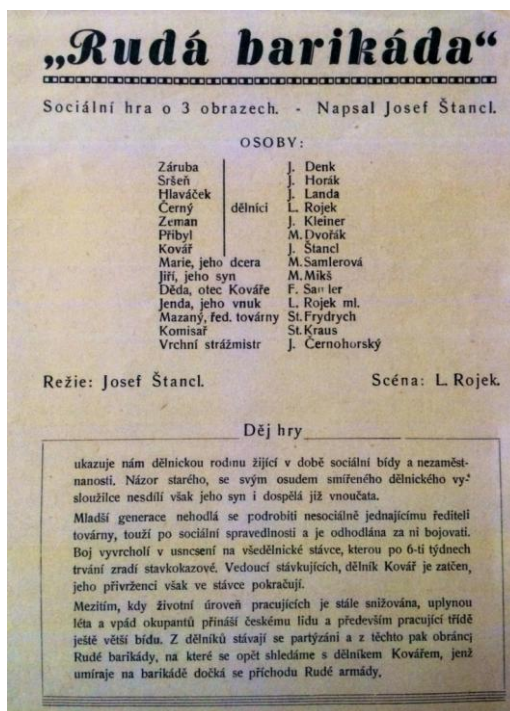
Poválečná fotografie domu paní Růženy Kopsové v Martiněvsi

Příloha č. XIII.

Fotografie plakátu divadelní hry „Rudá barikáda“ a fotografie divadelníků z představení

Příloha č. XIV.

Fotografie Marie Docenkové (vpravo) s dětmi z domova v roce 1954

